

IUSTITIA

REVISTA BAROULUI DOLJ

ANUL V

NR. 2 (10)/2014

Cuprins

Gând la aniversare

Gheorghe FLOREA 5

Cuvânt-înainte

Ion TURCULEANU 9

150 de ani de avocatură modernă în România

Mircea DUȚU 11

Legislația avocațială reflectată în jurisprudența Curții Constituționale

Tudorel TOADER

Marieta SAFTA 16

Impactul hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene pronunțate în cauzele conexate C-58/13 și C-59/13 asupra politicii profesionale a barourilor din România

Ștefan NAUBAUER 27

Răspunderea statelor pentru lipsa măsurilor privind efectivitatea și eficiența asistenței judiciare

Florin RADU 35

Fiducia – un instrument *sui generis* la îndemâna avocatului

Bogdan ȚENE 39

Conflictul de interese în profesia de avocat

Răzvan SCĂFEȘ 44

Din Istoria Baroului Dolj. Înainte și dela 1864-1874	49
Din Istoria Baroului Dolj. De la Cuza până la noi, trei pași înainte și cinci înapoi Aurel DESPA	52
Avocatura clujeană la sfârșit de secol XIX și început de secol XX Mirel IONESCU	62
Avocații și războiul de-acum un secol Ion Șt. DIACONU	66
Roba și avocatul ei Ligia CĂTUNA	69
Oficiile, eternul suspin Adrian BERCEA	72

Gând la aniversare

Avocat dr. Gheorghe FLOREA
Președintele Uniunii Naționale a Barourilor din România

Invitația decanului Baroului Dolj de a transmite un gând pentru cititorii revistei Baroului Dolj „Iustiția” pentru numărul aniversar editat la sărbătorirea a 150 de ani de avocatură modernă în România mă onorează și mă obligă deoarece revista reprezintă pentru oricare avocat interesat de evoluția profesiei de avocat în ultimii ani, un reper semnificativ de maturizare a unei profesii care suportă modernizarea fără a-și trăda istoria și care are curajul să poarte un dialog „peste timpuri” fără a trăda crezul original al Corpului profesional al avocaților: apărarea demnității și prestigiului profesiei .

Cred că asumarea conștientă a responsabilității continuării editării unei reviste sub egida unui barou de tradiție în sud-estul Europei, cum este Baroul Dolj este o povară pentru timpurile actuale ale profesiei de avocat, puternic marcate de patimi și pasiuni, zburcimate de orgolii și năzuințe greu de împlinit pe termen scurt!

La ceas aniversar, orice strădanie de a reflecta viața profesională reală, de a identifica și a oferi ”precedentul ” local și național drept model al evoluției profesiei pentru a ilustra un trecut meritoriu merită eforturile fiecărui barou în parte . Rebranduirea Corpului profesional al avocaților – în lumina vremurilor „sub care trăim” – nu se poate face fără memoria istorică a profesiei, care pentru orice deziderat, are încă nevoie de cuvântul scris, mai ales în condițiile în care, trebuie să recunoaștem, eforturile coordonate ale celor aleși în demnități profesionale pentru a crea o cultură de apartenență profesională la un Corp care dăinuiește mai ales prin etică și deontologie profesională nu au fost totdeauna, după 1990, pe măsura obligațiilor ce ne revin !

Revista „Iustiția” a avut și are buni mânăuitori ai condeiului! Deopotrivă, cei prin strădania cărora revista apare periodic sunt și buni mânăuitori ai cuvântului, atât în profesia de zi cu zi, cât și în cetate!

La 150 de ani de avocatură modernă pe meleaguri românești paginile revistelor barourilor sunt încă adevărate mesagere ale comunicării profesionale între avocații din barouri diferite. Barourile au folosit în timp și folosesc și în prezent schimbul de reviste editate de barouri ca mijloc de comunicare interprofesională. Într-o lume în care avocații nu au timp suficient pentru ei însăși – revistele și publicațiile barourilor reprezintă încă mijlocul prin care adaptăm soluții, împărtășim opinii cu privire la chestiuni pe care le întâlnim în practică, fără a avea timp suficient să elaborăm, cu tot dinadinsul, raționamente ori soluții personale.

Ziua avocatului 2014 găsește avocatura română în aceeași viață intensă și accelerată în care avocatul – când are șansa să aibă acces efectiv la clientelă (lucru tot mai dificil!) – trăiește sub presiunea timpului: ziua profesională este încă împărțită între obligații și clienți,

dacă avocatul are șansa să-și dezvolte propria clientelă ca expresie a dreptului sacrosanct al avocatului la dezvoltare profesională proprie.

Eforturile Barourilor pentru identificarea căilor prin care avocații pot să-și asigure independența economică pe bază de remunerații ca expresie a exercitării dreptului la existența profesională reală pe bază de onorarii avocațiale sunt decisive pentru ameliorarea stării de fapt pe care o traversează profesia de avocat azi, după o creștere numerică realizată în timp fără corelare cu evoluția reală a ofertei de servicii profesionale specifice avocatului!

Uniunea Națională a Barourilor din România nu poate să-și demonstreze eficiența decât dacă membrii acesteia (barourile) conlucrează spre binele avocaților – membri ai barourilor!

Orice efort al structurii instituționale organizată la nivel central pentru a asigura executarea Hotărârilor organelor de conducere ale profesiei nu poate înlocui inițiativa Barourilor, totdeauna ancorată în realitatea imediată social-economică, diversificată în plan local!

La ceas aniversar barourile sunt implicate în realizarea unei culturi juridice noi, fundamentată pe perspectiva instituțională a Noilor Coduri, care reclamă, cu prioritate, o pregătire comună-premisă a unei abordări prietenoase a noii legislații – a judecătorilor și avocaților. Grupuri de judecători și avocați de circa 80 persoane la fiecare conferință (judecători și avocați), participanți din fiecare barou, sunt implicate în analiza raporturilor dintre magistrați și avocați din perspectiva Avizului nr. 16 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni. Proiectul include conferințe tematice, iar după un dialog interprofesional, cu o abordare făcută din perspectiva deontologiilor profesionale distincte și complementare ale profesiilor juridice, se vor configura noi profiluri de conduite juridice și, dacă va fi cazul se va elabora un *Ghid deontologic comun* sau *Ghiduri de bună practică*.

În planul comunicării, **UNBR va acorda o facilitate oricărui avocat de a comunica public, prin intermediul unei platforme de comunicare on-line, informații privind avocatul în cauză sau forma sa de exercitare a profesiei, în limitele îngăduite de prevederile statutare privind publicitatea profesională. Datelor deja cuprinse în Tabloul Avocaților li se adaugă, de către fiecare avocat, după aprecierea sa, informații care pot viza: (i) sediul profesional secundar; (ii) datele despre alte locații atestate de barou ca fiind puncte de lucru ale formei de exercitare a profesiei; (iii) domeniul de specializare a avocatului și/sau a formei de exercitare a profesiei; (iv) limbi străine cunoscute și nivelul de cunoaștere a acestora (vorbit, citit, scris); (v) convenții de colaborare cu alte forme de exercitare a profesiei, identitatea acestora din urmă, obiectul și durata conlucrării; (vi) sigla sau logo-ul formei de exercitare a profesiei (dacă este cazul); (vii) pagina web și adresa de poștă electronică. Aceste informații nu se vor adăuga la cele cuprinse în Tabloul Avocaților, ci vor fi stocate separat de acestea, putând fi accesate de oricine. Pentru a-și putea adăuga aceste date în pagina sa de prezentare pe aplicația on-line, un avocat trebuie să poată dobândi acces în urma unei proceduri de autentificare (cu credențiale care să asigure că este vorba chiar despre cel care introduce aceste date). Odată introduse, aceste informații ele pot fi accesate de oricine (eventual împreună cu datele cuprinse în Tabloul Avocaților, referitoare la avocatul în cauză).**

Există preocupări de valorificare a tradiției juridice românești bazate pe prevederile Legii pentru organizarea Corpului de avocați publici din 9 mai 1933 și din valorificarea prevederilor art. 7, art. 8 și art. 114 din Legea nr. 358 din 3 iulie 1944, pentru actualizarea

cadrului normativ privind competența profesională a avocatului și rolul său în cadrul formelor de conlucrare profesională între profesii juridice în condițiile aplicării unor Noi Coduri extrem de tehnice în care fără asistența tehnică a avocatului certitudinea asumării conștiente a obligațiilor civile este lipsită de securitate juridică, pentru identificarea mijloacelor de protecție reală a avocatului în exercitarea profesiei prin mijloace de drept penal etc.

Există și se vor înființa reviste on line prin care avocații pot face schimb de experiență real privind practica profesională!

Toate acestea nu pot înlocui creuzetul propunerilor de îmbunătățire a vieții profesionale de zi cu zi ce-l constituie revistele profesionale!

Avocatul este încă grăbit, preocupat, în continuă căutare de soluții, fără clipe de răgaz, fără timp de a însuși profund hiperabundența de reglementări, dar gata, aproape întotdeauna să se mulțumească cu identificarea „vinovăției” altora pentru neajunsuri sau neîmpliniri!

Iată suficiente argumente pentru a transmite mulțumiri invitației adresate de decanul Baroului și a folosi prilejul pentru a exprima un omagiu celor care ne îndeamnă prin reușita editării unei reviste prestigioase să străbatem paginile revistei cu gândul spre bine, dar și cu sufletul, cu speranța că timpurile și oamenii se vor așeza și vor rostui profesia așa cum aceasta o merită!

Cuvânt-înainte

Ziua europeană a avocaților 10 decembrie 2014

Prof. univ. dr. Avocat Ion TURCULEANU
Decanul Baroului Dolj

La inițiativa Consiliului Barourilor Europene (CCBE), în acest an sărbătorim pentru prima dată Ziua Europeană a Avocaților, eveniment al cărui scop este consacarea unei zile naționale în Europa, pentru a celebra Statul de Drept și rolul intrinsec al profesiei de avocat, în special secretul profesional și protecția datelor privind clientela, cât și valorile comune ale avocaților și contribuția acestora la funcționarea sistemului judiciar.

Prima Zi Europeană a Avocaților va avea loc la 10 decembrie 2014, în preajma Zilei internaționale a drepturilor omului.

În 2014, CCBE a lansat ideea de a coordona un eveniment european anual care va încuraja barourile să organizeze activități la nivel național și local în jurul unei teme centrale, în scopul promovării Statului de Drept și a rolului avocatului în apărarea acestor principii juridice în favoarea cetățenilor.

S-a prevăzut ca programele și activitățile Zilei Europene a Avocaților să fie organizate de barourile naționale și cele locale care doresc să informeze publicul asupra rolului capital al Statului de drept și al procesului judiciar în protecția drepturilor cetățenilor.

S-a propus alegerea unei teme anuale pentru a ilustra un aspect specific al dreptului care afectează cetățenii și drepturile acestora. Tema din acest an „*Supravegherea electronică în masă, ca amenințare la adresa secretului profesional și a confidențialității relațiilor dintre avocat și clienți*” se referă la cercetarea corespondenței transmise prin diverse mijloace electronice, convorbiri telefonice, calculatoare, a datelor conservate în sisteme „cloud” și la alte mijloace de comunicare electronice interceptate de guverne din toată lumea. Acest fenomen are repercusiuni speciale asupra relațiilor dintre avocat și clientela acestuia, întemeiate pe încredere și confidențialitate. În aceste condiții, nu mai este posibilă garantarea unor elemente esențiale ale accesului la justiție, cum sunt egalitatea de arme și Statul de drept.

În spiritul activității sale, Baroul Dolj s-a înscris în acest proiect prin organizarea unei mese rotunde cu tema *Supravegherea electronică în masă, ca amenințare la adresa secretului profesional și a confidențialității relațiilor dintre avocat și clienți* la sediul Baroului Dolj în ziua de miercuri, 10 decembrie 2014, începând cu ora 13,00.

La mulți ani cu ocazia Zilei Europene a Avocaților!

150 de ani de avocatură modernă în România

Prof. univ. dr. Mircea DUȚU¹
Avocat - Baroul București

Prin adoptarea și intrarea în vigoare a *Legii nr. 1709 pentru constituirea corpului de avocați*, publicată în Monitorul Oficial al Principatelor-Unite-Române din 6/18 decembrie 1864, statutul avocatului și exercitarea profesiei dobândeau o reglementare modernă, de tip occidental, în consens cu noile baze ale statului român modern. În spiritul european al timpului s-a optat astfel pentru o profesie liberă reglementată și constituirea unui corp de profesioniști care să contribuie la realizarea actului de justiție și să apere, în condițiile legii, drepturile justițiabililor. Toate reglementările care au urmat în materie nu au făcut decât să adapteze la circumstanțele timpului, mai mult sau mai puțin favorabile, profesia de avocat, drepturile și libertățile membrilor săi.

□ 1. O lege pentru o profesie modernă, de tip european

Adoptată în contextul marilor reforme modernizatoare promovate sub Domnia lui Al. I. Cuza, în aplicarea Convenției de la Paris din 1858, Legea din 1864 a cunoscut mai multe variante, primul proiect fiind inițiat încă din 1860, dar a rămas în nelucrare până în 1864 când, în urma măsurilor adoptate pentru accelerarea reformelor, a fost reluat și adoptat conform procedurilor legale în vigoare. Principalele sale prevederi vizau admiterea în profesie, organizarea teritorială a corpului și răspunderea avocatului în exercitarea profesiei.

Admiterea în profesie. Conform legii, putea exercita profesia de avocat pe lângă tribunale, Curți sau Curtea de Casație persoana care îndeplinea următoarele condiții: a) să fie român sau naturalizat român; b) să posede diploma de studiu de drept de la o facultate de drept română sau de la una dintre facultățile străine și o condiție negativă: c) să nu fie afectați de starea de nedemnitate determinată de calitatea de falși nereabilitați bancruți sau de condamnarea la o „pedeapsă criminală sau una corecțională” pentru următoarele delict: furt, înșelăciune, abuz de încredere, mărturie mincinoasă, calomnie, atentat la bunele moravuri, mituire.

Cei care îndeplineau condițiile legale erau trecuți într-un tablou special al avocaților județului, întocmit și ținut la zi la începutul fiecărui an judiciar de către consiliul de disciplină, care se depunea la greșele Curților sau tribunalelor respective și se afișa în sălile de audiențe. Un avocat era dator a se înscrie numai în tabloul unui singur județ, unde-și exercita profesia,

¹ Președinte al Universității Ecologice din București și Director al Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” din cadrul Academiei Române, autor al lucrării „Istoria Baroului din București”, Ed. Economică, București, 2006.

dar avea dreptul să pledeze în fața oricărei alte Curți sau altui tribunal din țară. La intrarea în profesie, avocatul semna o promisiune (contrasemnată spre atestare de membrii consiliului de disciplină al baroului) prin care se angaja: să nu consilieze sau să susțină o cauză care nu i se părea justă sau echitabilă (afară de situația apărării unui acuzat în materie penală), să nu întrebuițeze, cu știință, pentru susținerea cauzelor încredințate, mijloace contrare adevărului sau onoarei ori de a se abține de la orice pledoarie ofensatorie și de a nu încuraja începerea sau durata unui proces din motiv de pasiune sau interes. Avocatul înscris în tablou, cu dreptul de a pleda, primea din partea consiliului respectiv o carte de advocatură, care trebuia restituită odată cu pierderea, dintr-o cauză legală, a dreptului de a profesa.

Cei care nu exercitaseră încă profesia de avocat și se înscriau pentru prima dată în tablou erau supuși unui stagiu de doi ani, dedicat în primul rând pregătirii profesionale teoretice (prin urmarea conferințelor avocaților) și practice (prin frecventarea ședințelor Curților și tribunalelor).

Un tablou special cuprindea numele stagiarilor din fiecare județ. Pe parcursul stagiului, avocații stagiari puteau pleda și erau supuși tuturor obligațiilor avocaților înscriși în barou.

La finele celor doi ani de stagiu, consiliul de disciplină sau Tribunalul hotăra „prin act înscris”, admiterea stagiarului în tabloul avocaților sau continuarea stagiului, încă un an.

■ **Organizarea teritorială a Corpului Avocaților.** Legea din 6 decembrie 1864 a stabilit și o primă organizare relativ complexă și modernă la nivel teritorial a Corpului Avocaților. Astfel, toți avocații dintr-un județ erau înscriși într-un tablou al avocaților, iar în capitala acestuia, cu cel puțin zece membri înscriși se forma un consiliu de disciplină. Pentru București și Iași, consiliul era compus din șapte membri; pentru celelalte orașe, unde numărul avocaților era cel puțin zece, consiliul se compunea din trei membri, iar acolo unde nu se atingea acest număr, tribunalul îndeplinea misiunea consiliului.

Membrii consiliului de disciplină se alegeau dintre avocați și de către avocații fiecărui județ, prin vot secret și cu majoritatea absolută a membrilor prezenți, sau cu majoritatea relativă la a doua votare (art. 7 din lege). Le fel se alegea și decanul Corpului de Advocați; numele membrilor consiliului și al decanului se comunicau Ministerului Justiției.

Alegerile se desfășurau la fiecare doi ani, cu posibilitatea de realegere a celor în funcție.

Convocarea Corpului de Advocați se făcea prin procurorul tribunalului sau Curții respective, care și prezida adunarea. Pentru a fi aleși de consiliul de disciplină, avocații respectivi trebuiau să fie în vârstă de cel puțin 30 de ani împliniți și să fi exercitat cel puțin trei ani profesia de avocat.

În capitalele județelor în care numărul avocaților nu era de zece, tribunalul numea pe fiecare an unul dintre avocați ce exercita pe lângă acesta ca avocat ofician, spre a reprezenta pe ceilalți avocați ai județului spre a ține corespondența trebuincioasă advocaturii și îndeplinirea celorlalte îndatoriri prevăzute de legi și regulamente.

■ **Răspunderea avocatului.** Consiliile de advocați sau, în lipsa lor, tribunalele îndeplineau următoarele atribuții: a) formau tabloul avocaților și se pronunțau asupra cererilor de înscriere; b) aplicau în teritoriu legile și regulamentele relative la Corpul Advocaților; c) privegheau la onoarea și interesele acestuia și aplicau sancțiunile disciplinare.

La convocarea decanului sau, acolo unde nu era organizat un consiliu, la cea a președintelui tribunalului se întruneau adunările generale ale avocaților județului, care aveau drept competențe principale: deliberarea asupra intereselor comune ale corpului,

elaborarea și adoptarea regulamentelor speciale ale acestuia, care deveneau obligatorii după aprobarea Ministerului Justiției, stabilirea contribuțiilor și a „altor dări” pentru formarea unei case comune.

Avocații ce „compromiteau onoarea și demnitatea misiunii lor” erau pedepsiți disciplinar prin: imputare, interdicție temporară, ștergerea din tablou. Consiliul de disciplină sau, în lipsa acestuia, avocatul oficianț din proprie inițiativă ori la sesizare făcea observații și atenționa avocații care săvârșeau anumite abateri. Aplicarea pedepselor disciplinare nu excludea dreptul tribunalelor de a pedepsi greșelile comise de avocați în timpul ședințelor („abaterile de audiență”) și nici posibilitatea Ministerului Public sau părțile civile să intenteze în fața tribunalelor acțiuni pentru reprimarea delictelor sau crimelor comise de slujitorii barei.

Aplicarea „pedepselor disciplinare” se făcea după o anume procedură. Avocatul inculpat trebuia ascultat sau să fie chemat în termen de opt zile spre a fi ascultat; acolo unde tribunalul îndeplinea funcțiile consiliului pedeapsa interdicției de a profesa sau de ștergere din tablou nu se putea pronunța mai înainte de a se fi luat opinia scrisă a celui mai aproape consiliu de disciplină.

Toate pedepsele aplicate se formulau în scris și erau motivate, iar o copie era comunicată avocatului condamnat; în termen de trei zile de la pronunțare, o copie de pe hotărârile prin care se pronunțau interdicția sau ștergerea din tablou se trimitea Ministerului Justiției, iar o alta, în același termen, procurorului de pe lângă tribunalul sau de pe lângă Curte, pentru a supraveghea aplicarea ei.

Decizia de interdicție sau de ștergere din tablou putea să fie atacată de avocatul inculpat la Curtea de Apel aferentă; cererea se judeca de urgență, în ședință secretă, cu ascultarea apelantului, procurorului și, în caz de nevoie, a reprezentantului consiliului de disciplină. Hotărârea se pronunța în ședință publică și era dată fără recurs.

■ **Urmările Legii din 6 decembrie 1864.** În conformitate cu art. 26 din lege, la 15 decembrie 1864 Ministerul Justiției comunica faptul că se vor alcătui trei „consilii ecsaminatoare”, unul în București, altul în Iași și al treilea la Craiova, care urmau să fie compuse din câte cinci membri și din trei membri cel din Bănie. Membrii comisiilor de examinare aveau ca sarcină să verifice titlurile și să examineze toate persoanele care doreau să facă parte din „Corpul Avocaților”, dacă îndeplineau cerințele legale și erau aleși dintre avocații în funcție, care puteau dovedi că aveau o vechime în profesie de cel puțin doi ani și posedau titlul de doctor sau licențiat în drept. În aceste condiții, județele celor două Principate Unite au fost arondate după cum urmează: la comisia examinatoare din București, județele: Ilfov, Vlașca, Ialomița, Brăila, Râmnicu-Sărat, Prahova, Dâmbovița, Muscel, Argeș, Olt, Teleorman, Buzău; la cea din Iași, județele: Iași, Botoșani, Bacău, Dorohoi, Fălciu, Ismail, Covurlui, Cahul, Neamț, Putna, Roman, Suceava, Tutova, Tecuci și Vaslui; iar la comisia de la Craiova: Dolj, Romanați, Mehedinți, Gorj, Vâlcea. În perioada de o lună de la publicarea legii s-au depus cererile însoțite de datele necesare la Ministerul Justiției care a alcătuit tabloul Corpurilor de Avocați pe județe și au fost transmise comisiilor examinatoare respective.

Legii din 6 decembrie 1864 i s-au adus mai multe critici. Primul neajuns a fost acela că abrogase tarifele de onorarii și înlesnea avocaților mari perceperea unor onorarii exagerate. Dar cea mai severă a fost aceea că fusese prea generoasă în privința condițiilor de admitere în avocatură. În același timp, deficiențele reale au fost accentuate de modul cum a fost

pusă în aplicare în multe privințe. Așa, de exemplu, pentru constituirea comisiei de examinare din Iași au fost necesari aproape doi ani pentru a respecta întocmai prevederile legale. În decembrie 1864 primul președinte al Curții de Apel înaintase o listă de propuneri de zece persoane, printre acestea, contrar legii, aflându-se și avocați cu experiență, dar fără titluri (doctori sau licență în drept). La 2 august 1865 ministrul justiției comunica: „Notați numele tuturor avocaților de acolo ce au titluri de doctori sau licențiați în drept și care au exercitat doi ani cel puțin profesiunea de avocat spre a putea dintrânsii numi membri ai comisiei examinatoare de avocați din Iași”. Nici la această adresă nu s-a reacționat și după alte două insistențe abia în octombrie 1866 s-a reușit numirea membrilor comisiei! Mai mult decât atât, aproape două decenii, unele consilii de disciplină au continuat să primească în profesie candidați fără examen ori în urma unui examen pur formal, eliberând cartea de avocat. Dintre acestea, cele mai vestite pentru nerespectarea legii au fost în epocă Barourile de Olt (Slatina) și de Dâmbovița (Târgoviște), considerate drept adevărate „fabrici de avocați”. Aceasta a făcut ca, nu de puține ori, persoanelor care dobândiseră cartea de avocat în aceste județe să le fie respinse apoi înscrierile în tablourile din barourile din alte zone ale țării.

La 12 iunie 1867, Ministerul Justiției trimitea noi instrucțiuni primilor președinți ai Curților de Apel cu privire la persoanele care erau scutite de examen, și anume: 1) acei care posedă un titlu academic de doctor sau licențiat în drept de la o facultate juridică din străinătate; 2) absolvenții cursurilor Facultății de Drept de la Universitățile din țară; 3) acei ce la promulgarea legii se găseau în exercițiul profesiei de avocat de cel puțin patru ani (dar în condițiile unui examen și cu autorizația Ministerului Justiției, așa cum prevedea legea din 1839). Ceilalți urmau să fie supuși examenului prevăzut de lege „îndată ce Consiliul examinatoriu se va întruni”.

La 16 iunie 1865 ora 12 a avut loc în sala Curții de jurați adunarea generală a avocaților din Iași „spre a proceda imediat la alegerea consiliului de disciplină”, care a fost și ales, iar la 19 iunie s-a realizat prima convocare. Sediul baroului a fost stabilit în Palatul Justiției, s-a confecționat o pecete proprie și s-a adoptat propriul regulament.

Înființarea și organizarea barourilor din celelalte județe au mers mult mai greu decât la Iași sau la București. Principala cauză a constituit-o lipsa de experiență în domeniu și faptul că până la 1864 mai toți avocații activau în capitalele celor două principate. Așa se face că nu în toate județele se aflau un număr de cel puțin zece avocați atestați din care să se aleagă un consiliu de disciplină și decanul, așa cum prevedea Legea din 1864.

Oricum, cele două barouri, din București și Iași, au servit drept model pentru organizarea celorlalte barouri din județe.

Un alt mare barou al țării, cel de Dolj, avea în 1865 un număr de 17 avocați înscriși în tablou, din care doar patru aveau titluri universitare (licențiați în drept) toți ceilalți având „un stagiul de mai mulți ani”, pe baza căruia au fost admiși de către Comisia examinatoare, constituită la Craiova.

Totuși, de remarcat că, dintre aceștia, doi, A. Stolojan și N. C. Zătreanu, erau doctori în drept la Paris, unul Gh. Chițu licențiat al facultății de drept din Viena și cel de-al patrulea, stagiarul Dem. Diamantia, doctor în drept la Heidelberg.

Din păcate, despre lucrările acestei comisii, care fusese instituită în baza art. 29 din Legea din 1864 pentru cele cinci județe din Oltenia nu s-a păstrat niciun document. Acest fapt, alături de altele, arată încă o stare de improvizare, de confuzie care marca avocatura românească din acele timpuri. De altfel, la Craiova deși se alesese un consiliu de disciplină

(cu aceiași componenți din 1865 până în 1876!), acesta avea un caracter mai mult formal, din moment ce între 1869 și 1871 cei care voiau să exercite profesia nu se adresau spre a fi admiși și înscriși în tabloul acestuia, așa cum prevedea legislația în vigoare, ci direct primului președinte al Curții de Apel.

Primii decani aleși în baza legii din 1864 au fost: Aristide Pascal (1827-1900) la Baroul de Ilfov, Dimitrie Corne la Iași și Gh. Chițu (1828-1897) la Baroul Dol-Jiu. Personalități puternice, cu solide studii juridice, ei s-au afirmat ca adevărați fondatori de „școală” și corp profesional, iar prin prestața lor publică au impus în societatea românească avocatura și avocatul.

În baza cadrului juridic stabilit acum 150 de ani s-a format, afirmat și dezvoltat „corpul avocaților” români în sens modern, profesia s-a acreditat și impus social, iar reglementările legale care au urmat, până la cele de azi i-au păstrat modelul fundamental și spiritul inițial.

Legislația avocațială reflectată în jurisprudența Curții Constituționale

Prof. univ. dr. Tudorel TOADER*

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Drept
Judecător la Curtea Constituțională

Lector univ. dr. Marieta SAFTA**

Universitatea „Titu Maiorescu” din București, Facultatea de Drept
Prim magistrat-asistent la Curtea Constituțională

□ Introducere

Actuala reglementare cadru în materia supusă analizei este constituită de Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 98 din data de 7 februarie 2011, cu modificările și completările ulterioare. Pe data intrării în vigoare a acestui act normativ au fost abrogate Decretul nr. 281/1954 privind organizarea și exercitarea avocaturii, publicat în Buletinul Oficial nr. 34 din 21 iulie 1954, republicat în Buletinul Oficial nr. 11 din 6 martie 1958, cu modificările ulterioare, și Decretul nr. 191/1977 (Legea nr. 27) privind reglementarea plății onorariilor pentru asistența juridică acordată persoanelor având domiciliul sau sediul în străinătate, publicat în Buletinul Oficial nr. 55 din 29 iunie 1977, precum și Decretul-lege nr. 90 din 28 februarie 1990 privind unele măsuri pentru organizarea și exercitarea avocaturii în România, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 32 din 1 martie 1990, precum și orice alte dispoziții contrare.

Dispozițiile cuprinse în actele normative cu caracter preconstituțional menționate au format obiectul unor sesizări de neconstituționalitate, fiind respinse, de regulă pe motivul că prin intrarea în vigoare a Legii nr. 51/1995 rămăseseră fără obiect¹. Într-una dintre cauze² însă, excepția de neconstituționalitate a privit, pe lângă dispoziții cuprinse în Decretul-lege nr. 90 din 28 februarie 1990 privind unele măsuri pentru organizarea și exercitarea avocaturii în România, și prevederi cuprinse în Decretul nr. 251/1978 privind pensiile și alte drepturi de asigurări sociale ale avocaților, respectiv art. 5 alin. (1) potrivit căruia *În colegiile de avocați nu pot fi menținuți pensionari ai Casei de Asigurări a Avocaților sau primiți pensionari din alte sectoare de activitate*. Curtea a constatat, mai întâi, că este competentă să soluționeze

* E-mail: ttoader@uaic.ro.

** E-mail: marieta.safta@ccr.ro .

¹ Decizia nr. 83 din 20 septembrie 1995 publicată în M. Of. nr. 49 din 7 martie 1996; Decizia nr. 115 din 15 noiembrie 1995, publicată în M. Of. nr. 27 din 6 februarie 1996.

² Decizia nr. 32 din 13 aprilie 1994, publicată în M. Of. nr. 259 din 15 septembrie 1994 .

excepția de neconstituționalitate ridicată, întrucât, *chiar dacă dispozițiile legale contestate sunt anterioare Constituției, raporturile juridice stabilite pe baza lor sunt posterioare intrării în vigoare a acesteia*. Procedând la examinarea constituționalității textului de lege citat, Curtea a constatat că dispozițiile sale încalcă principiul consacrat de Constituție, în temeiul căruia nicio lege nu poate îngreuna dreptul la muncă și libertatea în alegerea profesiei sau a locului de muncă, precum și ale art. 20 din legea fundamentală. Totodată, a constatat că prevederile respective contravin și art. 43 alin. (2) din Constituție care menționa, printre alte drepturi ale cetățenilor, dreptul la pensie: *interdicția primirii în avocatură a pensionarilor din alte sectoare de activitate este contrară prevederilor constituționale, întrucât acesta reprezintă o încălcare a drepturilor subiective ale persoanelor: dreptul de pensie (preexistent) și, respectiv, dreptul decurgând din exercitarea profesiei de avocat*. În raport de considerentele expuse, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate cu privire la dispozițiile legale citate, și a constatat că sunt abrogate potrivit art. 150 din Constituție.

Cât privește dispozițiile cuprinse în Legea nr. 51/1995³, acestea au format obiectul a numeroase sesizări de neconstituționalitate⁴. Curtea a admis în parte obiecția de neconstituționalitate formulată cu privire la dispozițiile legii, după adoptarea sa de către Parlament, precum și trei excepții de neconstituționalitate ridicate cu privire la dispoziții ale Legii nr. 51/1995⁵. Jurisprudența creată în materie conturează cadrul juridic și viziunea legiuitorului român asupra profesiei de avocat, precum și rolul Curții Constituționale în constituționalizarea reglementărilor în materie. Studiul evidențiază statuări ale Curții Constituționale, desprinse, cu precădere, din deciziile de admitere a excepțiilor/obiecțiilor de neconstituționalitate.

□ 1. Reglementarea unor condiții de exercitare a profesiei de avocat nu contravine Constituției. Acestea sunt menite să garanteze exercitarea în mod independent, cu corectitudine a acestei profesii

În acest sens, Curtea a reținut⁶ că organizarea exercitării prin lege a profesiei de avocat, ca de altfel a oricărei altei activități ce prezintă interes pentru societate, este firească și necesară, în vederea stabilirii competenței, a mijloacelor și a modului în care se poate exercita această profesie, precum și a limitelor dincolo de care s-ar încălca drepturile altor persoane sau categorii profesionale. La fel ca în cazul reglementărilor specifice altor profesii, cum ar fi cele ale notarilor, medicilor sau experților, legea menționată [n.a. Legea nr. 51/1995] este menită să *apere libera exercitare a profesiei de avocat de concurența nelegitimă din partea unor persoane sau structuri situate în afara cadrului legal și, pe de altă parte, să*

³ Lege care a cunoscut două republicări, în M. Of. nr. 113 din 6 martie 2001 și, respectiv, în M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011.

⁴ Până la momentul redactării prezentului studiu, Curtea Constituțională a soluționat un număr de 90 de sesizări de neconstituționalitate care au avut ca obiect dispoziții ale Legii nr. 51/1995.

⁵ Decizia nr. 513 din 20 iunie 2006 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 16¹ din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, publicată în M. Of. nr. 598 din 11 iulie 2006; Decizia nr. 1.519 din 15 noiembrie 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 21 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, publicată în M. Of. nr. 67 din 27 ianuarie 2012, Decizia nr. 297 din 22 mai 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 25 alin. (2) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, publicată în M. Of. nr. 521 din 15 iulie 2014.

⁶ Decizia nr. 321 din 14 septembrie 2004, publicată în M. Of. nr. 1.144 din 3 decembrie 2004.

asigure dreptul la apărare al persoanelor care apelează la serviciul avocațial pe calea garanțiilor oferite de organizarea și exercitarea acestei profesii, în limitele stabilite de lege. Curtea Constituțională a apreciat, în acest sens, că reglementarea prin lege a obligativității examenului de admitere și a examenului de definitivare în profesia de avocat, a posibilității de a urma Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților, ca și stabilirea unei anumite experiențe profesionale pentru a putea pune concluzii la instanțele superioare, constituie garanțiile exercitării corespunzătoare a acestei activități de interes public⁷.

2. Calitatea de avocat poate fi dobândită numai în condițiile legii

În acest sens, Curtea Constituțională a reținut că atunci când, garantând dreptul la apărare, *Constituția* prevede în art. 24 alin. (2), că în timpul procesului părțile au dreptul la asistența unui avocat, înțelege prin aceasta o persoană care a dobândit calitatea de avocat în condițiile prevăzute prin lege. Curtea a statuat că se instituie astfel o puternică garanție care previne desfășurarea unor activități de asistență juridică de către persoane necalificate și care scapă controlului profesional al barourilor de avocați⁸.

3. Instituirea unor condiții pentru primirea în profesia de avocat reprezintă opțiunea legiuitorului, însă asemenea condiții nu pot fi impuse cu scopul de a discrimina o anumită categorie de persoane

3.1 Neconstituționalitatea distincțiilor discriminatorii în raport de specializarea absolvenților facultăților de drept

Curtea s-a pronunțat în control *a priori* asupra dispozițiilor art. 9 lit. b) și ale art. 14 alin. (2) lit. b) din Legea pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, criticate de Curtea Supremă de Justiție, pe motivul că instituie o discriminare nejustificată a licențiatilor Facultății de Drept, specializați în „drept economic și administrativ”, întrucât nu li se permite exercitarea profesiei de avocat.

Curtea a reținut că, așa cum rezultă din dispozițiile legale în materie, profilul pregătirii celor specializați în cele două secții ale facultății de drept este același. De aceea, vocația lor pentru exercitarea profesiei de avocat nu poate fi diferită. Ca atare, excluderea absolvenților specializați în drept economic și administrativ de la statutul de avocat, deși au o pregătire juridică universitară, constituie o discriminare. Evident că, în situații diferite, norma juridică nu poate fi aceeași. În cazul de față, însă, pregătirea pentru materiile de bază de care depinde exercitarea profesiei de avocat fiind în esență aceeași, nu se poate justifica o diferență de tratament care ar avea semnificația unei măsuri juridice diferite pentru situații identice. Absolventul unei specializări de drept economic și administrativ, potrivit practicilor de la acel moment, poate îndeplini funcții de consilier juridic, notar în administrația publică, în arbitraj etc., profesii care toate implică vocația sa de a soluționa, în interesul structurilor în care este încadrat, cât și al cetățenilor, probleme juridice similare

⁷ Decizia nr. 144 din 18 martie 2014, publicată în M. Of. nr. 341 din 9 mai 2014.

⁸ Decizia nr. 150 din 10 februarie 2009, publicată în M. Of. nr. 152 din 11 martie 2009, Decizia nr. 195 din 27 aprilie 2004, publicată în M. Of. nr. 532 din 14 iunie 2004, Decizia nr. 66 din 21 mai 1996, publicată în M. Of. nr. 325 din 5 decembrie 1996.

și, câteodată, chiar identice cu cele cu care se confruntă un avocat. Nu poate fi acceptat ca un jurist care apără, de exemplu, interesele patrimoniale și nepatrimoniale ale unei societăți comerciale sau regii autonome în fața instanțelor judecătorești, a altor jurisdicții naționale, străine sau internaționale, să fie, *ope legis*, eliminat de la posibilitatea de a apăra aceleași interese sau interese similare ale cetățenilor ori ale persoanelor juridice, ca avocat, mai ales că, în concepția noii reglementări, avocatura cuprinde și activitatea de consultanță juridică, nu numai de reprezentare. Aceasta cu atât mai mult cu cât avocatul poate selecta cauzele, pe câtă vreme consilierul juridic este obligat să dea asistență juridică și să pledeze în orice fel de cauză cu care este confruntat.

Curtea a constatat că discriminarea prevăzută în art. 9 lit. b) și în art. 14 alin. (2) lit. b) din lege, potrivit căreia numai licențiații facultății de drept, specializarea „drept”, pot fi avocați, este nejustificată, atât în funcție de faptul că licențiații acestei facultăți, specializarea „drept economic și administrativ”, au același profil de pregătire juridică superioară, cât și în funcție de activitățile similare sau identice cu ale profesiei de avocat pe care acești din urmă absolvenți le pot îndeplini, îndeosebi în calitate de consilieri juridici, notari sau arbitri. De principiu, specializarea nu poate înlătura profilul pregătirii, iar vocația comună a licențiaților celor două specializări de a îndeplini anumite activități, ce se regăsesc și în problematica generală a profesiei de avocat, impune același regim juridic. În consecință, Curtea a decis că dispozițiile art. 9 lit. b) și ale art. 14 alin. (2) lit. b) din Legea pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat contravin prevederilor art. 16 alin. (1) din Constituție, potrivit căreia cetățenii sunt egali în fața legii, fără discriminări.

■ 3.2 Neconstituționalitatea instituirii unor condiții suplimentare pentru primirea în profesia de avocat, pe criterii de vârstă

În acest sens a decis Curtea Constituțională, pronunțându-se asupra dispozițiile art. 16¹ din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 113 din 6 martie 2001, text introdus prin Legea nr. 255/2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 559 din 23 iunie 2004. Textul legal criticat avea următorul cuprins: *Persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru a fi primită în profesia de avocat poate solicita aceasta cu cel puțin 5 ani înainte de împlinirea vârstei standard de pensionare în sistemul de pensii și asigurări sociale din care face parte.* Critica de neconstituționalitate consta, în esență, în susținerea că prin instituirea unui criteriu de vârstă până la care poate fi introdusă cererea de primire în profesia de avocat se încalcă dispozițiile art. 16 alin. (1), ale art. 41 alin. (1) și ale art. 53 din Constituție.

Curtea a constatat că principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite, iar un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice în mod rațional și obiectiv. Curtea a reținut că dispozițiile art. 16¹ din Legea nr. 51/1995 instituie o condiție suplimentară pentru primirea în profesia de avocat, profesie liberală, a persoanelor care au atins o anumită vârstă și care îndeplinesc condițiile prevăzute de lege pentru a fi primite în profesia de avocat, și anume de a solicita aceasta cu cel puțin 5 ani înainte de împlinirea vârstei standard de pensionare în sistemul de pensii și asigurări sociale din care fac parte. Curtea a constatat că această condiție suplimentară are în vedere, în mod exclusiv, un criteriu de vârstă, criteriu care, în cazul de față, nu poate constitui o justificare obiectivă și rațională cu privire la diferența de tratament juridic la care este

supusă o anumită categorie de persoane. În acest context, aplicarea unui astfel de criteriu încalcă principiul egalității consacrat de textul art. 16 alin. (1) din Constituție, chiar dacă art. 4 alin. (2) din Constituție nu include în mod expres vârsta în cadrul principiilor de nediscriminare. De altfel, enumerarea cuprinsă în art. 4 alin. (2) din Constituție are un caracter enunțiativ și nicidecum unul limitativ, având în vedere dispozițiile art. 20 alin. (1) din Constituție raportate la art. 14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și ale art. 2 pct. 1 din Declarația universală a drepturilor omului, potrivit cărora exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute să fie asigurată fără nicio discriminare ce ar putea rezulta din *orice altă situație* pe lângă criteriile de nediscriminare expres enumerate. Curtea a mai reținut că, deși instituirea unor condiții pentru primirea în profesia de avocat reprezintă opțiunea legiuitorului, astfel de condiții nu pot fi impuse cu scopul de a discrimina o anumită categorie de persoane – a persoanelor deja pensionate pentru limită de vârstă sau a celor care au mai puțin de 5 ani până la împlinirea vârstei de pensionare – în raport cu celelalte categorii de persoane, fără a exista vreo justificare rațională și obiectivă.

În motivarea soluției pronunțate, Curtea Constituțională a făcut trimitere și la jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, respectiv la Hotărârea din 22 noiembrie 2005, pronunțată în cauza *W. Mangold contra R. Helm*, referitor la stabilirea unui criteriu de vârstă în materia încheierii contractelor de muncă, a statuat că *o [...] legislație, care reține vârsta muncitorului ca unic criteriu de aplicare a unui contract de muncă cu durată determinată, fără să se fi demonstrat că fixarea unui prag de vârstă [...] este în mod obiectiv necesară pentru atingerea unui obiectiv de inserție profesională [...], trebuie să fie considerată ca depășind cadrul potrivit și necesar pentru a atinge obiectivul urmărit⁹.*

❑ 4. Incompatibilități. Sancțiuni.

■ 4.1 Existența anumitor incompatibilități se impune față de specificul profesiei

Pronunțându-se asupra obiecției de neconstituționalitate a **unor prevederi din Legea pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, respectiv asupra** art. 12 alin. (1) lit. a), criticat la acea vreme de Curtea Supremă de Justiție care aprecia că, stabilind incompatibilitatea exercitării profesiei de avocat cu activitatea salarizată în cadrul altor profesii, textul contravine prevederilor art. 1 alin. (3), art. 16 alin. (1), art. 38 alin. (1) și art. 49 alin. (1) din Constituție, Curtea a constatat constituționalitatea acestor dispoziții legale. Curtea a reținut că *obiecția de neconstituționalitate nu este întemeiată, întrucât existența anumitor incompatibilități se impune în unele cazuri, față de specificul profesiei, cum este în cazul magistraților. Potrivit art. 1 din lege, profesia de avocat este liberă și independentă, astfel încât sunt necesare și garanții ale acestor principii. Incompatibilitatea exercitării profesiei de avocat cu activitatea salarizată în cadrul altor profesii constituie o asemenea garanție, independența avocatului presupunând ca acesta să nu exercite nicio altă activitate care l-ar plasa într-o stare de subordonare juridică ori i-ar impune reguli diferite ce ar putea constitui obstacole în îndeplinirea profesiei sale. Această incompatibilitate reprezintă în același timp și o garanție pentru cetățenii care recurg la serviciile unui avocat în virtutea dreptului lor constituțional la apărare.*

⁹ Decizia nr. 513 din 20 iunie 2006, publicată în M. Of. nr. 598 din 11 iulie 2006.

Pentru aceleași considerente Curtea a constatat că este neîntemeiată și obiecția de neconstituționalitate a Curții Supreme de Justiție, care viza art. 12 alin. (1) lit. c) din aceeași lege, text care interzice exercitarea nemijlocită de fapte materiale de comerț¹⁰.

■ 4.2 În cazul avocaturii, starea de incompatibilitate nu rezultă din faptul ocupării simultane a două funcții, relevantă fiind exercitarea simultană și efectivă a acelor funcții/atribuții

Curtea s-a pronunțat astfel examinând dispozițiile art. 25 alin. (2) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 98 din 7 februarie 2011, cu următorul conținut: (2) *În cazurile în care există incompatibilitate, decizia de primire în profesie va produce efectele numai de la data încetării stării de incompatibilitate, care trebuie rezolvată în termen de două luni de la emiterea deciziei.* În opinia autorului excepției, prevederile criticate contraveneau dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 16 referitor la egalitatea în drepturi a cetățenilor și art. 41 alin. (1) referitor la dreptul la muncă.

Din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 15 și a celor ale art. 25 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, Curtea a reținut că, în cazul avocaturii, starea de incompatibilitate nu intervine prin simplul fapt al ocupării simultane a două funcții, ci, în cazul acestei profesii, relevantă în stabilirea stării de incompatibilitate este exercitarea simultană și efectivă a acelor funcții/atribuții. Această concluzie se desprinde și din faptul că pentru avocații a căror incompatibilitate intervine după primirea în profesie, Consiliul Baroului, la cerere sau din oficiu, emite decizii de trecere a acestora pe tabloul avocaților incompatibili (cu posibilitatea reînscrierii pe tabloul avocaților cu drept de exercitare a profesiei după încetarea stării de incompatibilitate), fără a le fi influențată în vreun fel apartenența la această profesie. Prin urmare, Curtea a observat că, deși, în cazul avocaturii incompatibilitatea este indisolubil legată de exercitarea efectivă a acestei profesii, efectul constatării stării de incompatibilitate este diferit în funcție de momentul în care aceasta intervine. Astfel, dacă incompatibilitatea intervine după primirea în profesie, ca efect al constatării acestei stări, astfel cum s-a arătat, persoanele în cauză sunt trecute pe tabloul avocaților incompatibililor, în vreme ce în cazul în care starea de incompatibilitate este chiar efectul primirii în profesia de avocat, persoana nerenunțând la funcția deținută anterior, în termen de două luni de la emiterea deciziei de primire în profesie, ca efect al constatării acestei stări persoanei în cauză i se aplică o veritabilă sancțiune, aceea a excluderii din profesie. Așa fiind, Curtea a observat că pentru persoane aflate în situații analoge – persoane primite în profesie de avocat care se află într-o stare de incompatibilitate – se instituie un tratament juridic diferit.

Pentru a constata dacă în cauză a fost încălcat principiul egalității în drepturi, Curtea a realizat o analiză structurată pe două paliere. Astfel, Curtea a apreciat că, pentru început, trebuie stabilit dacă scopul urmărit este unul legitim, iar, dacă acest criteriu este îndeplinit, trebuie, în continuare, analizat dacă există un raport de proporționalitate rezonabil între scopul urmărit și mijloacele utilizate pentru atingerea acestuia. Aplicând aceste criterii în cauză, Curtea a reținut că scopul urmărit de legiuitor este acela de a crea o independență efectivă a avocaților în exercitarea profesiei lor, prin evitarea existenței unor influențe de natură să creeze suspiciuni referitoare la desfășurarea corectă a actului de justiție, ceea ce reprezintă un scop legitim.

¹⁰ Decizia nr. 45 din 2 mai 1995, publicată în M. Of. nr. 90 din 12 mai 1995.

Referitor la existența unui raport de proporționalitate rezonabil între scopul urmărit și mijloacele utilizate pentru atingerea acestuia, Curtea a reținut că, în esență, principiul proporționalității impune ca mijloacele utilizate să rămână în limitele a ceea ce este adecvat și necesar pentru atingerea scopului avut în vedere. De asemenea, Curtea a considerat că în evaluarea proporționalității este relevant dacă obiectivul urmărit ar putea fi îndeplinit prin mijloace mai puțin discriminatorii decât cele folosite. Curtea a mai apreciat că scopul urmărit putea fi atins prin trecerea, din oficiu sau la cerere, a avocaților aflați în stare de incompatibilitate la data primirii în profesie pe tabloul avocaților incompatibili, astfel cum, de altfel, se întâmplă cu acei avocați a căror stare de incompatibilitate survine după primirea în profesie. Astfel, Curtea a constatat că, prin instituirea, în cazul primei categorii de avocați, a obligației încetării stării de incompatibilitate în termen de două luni de la emiterea deciziei de primire în profesie, cu consecința, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, a excluderii din profesie, constituie o veritabilă sancțiune, care depășește limitele a ceea ce este adecvat și necesar pentru atingerea scopului avut în vedere.

În consecință, Curtea a constatat că, deși se circumscriu unui obiectiv legitim, mijloacele utilizate nu sunt proporționale cu scopul urmărit, contravenind astfel principiului nediscriminării consacrat de prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1), admitând în consecință excepția de neconstituționalitate ridicată în cauză și constatând că sintagma *care trebuie rezolvată în termenul de două luni de la emiterea deciziei* prevăzută în art. 25 alin. (2) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat este neconstituțională¹¹.

■ 4.3. Caracterul liber al profesiei de avocat nu creează un regim de exonerare a avocatului de răspundere disciplinară

Pronunțându-se asupra obiecției de neconstituționalitate a **unor prevederi din Legea pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, respectiv asupra art. 68 alin. (1) lit. c) și d)** din lege, care reglementa sancțiunile disciplinare, criticat pe motiv că s-ar încălca caracterul liber al profesiei de avocat, Curtea a observat că dispozițiile constituționale stabilesc doar că *Alegerea profesiei și alegerea locului de muncă sunt libere*. În dezvoltarea dispozițiilor constituționale, art. 1 și art. 42 ale legii a cărei constituționalitate era contestată prevedeauă că, deși sunt autonome, organizarea și funcționarea profesiei de avocat se fac în condițiile legii. Pe această cale, legiuitorul poate să stabilească cadrul general de exercitare a profesiei de avocat, inclusiv sancțiuni în cazul în care avocatul s-ar face vinovat de încălcarea legii și a statutului. Caracterul liber al profesiei de avocat nu creează un regim de exonerare a avocatului de răspundere disciplinară. O soluție contrară ar pune pe avocat în situația privilegiată de a nu fi tras la răspundere niciodată pentru faptele sale săvârșite în legătură cu exercitarea profesiei. Curtea a mai observat că textul art. 68 alin. (1) lit. c), a cărui constituționalitate era contestată, operează numai în cazul în care avocatul, a cărui răspundere disciplinară a fost constatată în condițiile legii, refuză să se conformeze hotărârii Comisiei Superioare de Disciplină, încălcând astfel legea și prejudiciind onoarea și prestigiul profesiei de avocat¹².

¹¹ Decizia nr. 297 din 22 mai 2014, publicată în M. Of. nr. 521 din 14 iulie 2014.

¹² Decizia nr. 45 din 2 mai 1995, publicată în M. Of. nr. 90 din 12 mai 1995.

De asemenea, Curtea a mai reținut că „*libertatea indispensabilă exercitării profesiei de avocat nu exclude anumite reguli, a căror respectare presupune și stabilirea unor sancțiuni. În consecință, instituirea, ca sancțiune a plății unei amenzi, și suspendarea din funcție în caz de neplată a acesteia, deci pentru o faptă subsecventă, precum și interdicția de a exercita profesia pe o perioadă determinată, care este o altă sancțiune, nu contravin în niciun fel dispozițiilor Constituției*”.

■ **4.4. Suspendarea din profesie a avocatului pentru neplata totală sau parțială a taxelor și a contribuțiilor profesionale**

Curtea a statuat în acest sens că instituirea prin legea care reglementează exercitarea profesiei de avocat a unor obligații pentru cei în cauză, precum și a unor măsuri sancționatorii față de cei care încalcă regulile prevăzute este întru totul legitimă¹³. A reținut astfel că dreptul la muncă prevăzut de art. 41 din Constituție nu are legătură cu măsura suspendării din funcție a unui avocat în cazul neîndeplinirii unor obligații prevăzute de lege, deoarece art. 1 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 prevede, referitor la categoria profesională a cărei activitate o reglementează, că *Profesia de avocat este liberă și independentă, cu organizare și funcționare autonome, în condițiile prezentei legi și ale statutului profesiei*. Totodată, Curtea a reținut că suspendarea din profesie a avocatului pentru neplata totală sau parțială a taxelor și a contribuțiilor profesionale este o sancțiune proporțională în raport cu scopul urmărit, și anume executarea obligațiilor profesionale ale avocatului. O atare sancțiune are, practic, ca efect obligarea avocatului suspendat să își plătească taxele și contribuțiile profesionale pentru a-și putea relua activitatea avocațială. Soluția legislativă instituită sub acest aspect nu constituie o restrângere a exercitării dreptului de a profesa avocatura, ci o garanție legală stabilită în scopul asigurării unui climat de ordine în valorificarea de către titularii a drepturilor și intereselor legitime¹⁴.

■ **4.5 Neconstituționalitatea limitării prin lege a răspunderii avocatului față de client numai la prejudiciul adus prin acte sau fapte săvârșite cu intenție**

În aceeași cauză mai sus menționată, Curtea s-a pronunțat asupra art. 34 alin. (2) din aceeași lege, care prevedea că avocatul este răspunzător față de client numai pentru prejudiciul adus prin acte sau fapte săvârșite cu intenție, text criticat de Curtea Supremă de Justiție care aprecia că el restrânge neconstituțional dreptul clientului de a obține daune și pentru culpa gravă a avocatului. Curtea a reținut că limitarea prin lege a răspunderii avocatului față de client numai la prejudiciul adus prin acte sau fapte săvârșite cu intenție creează pentru avocați un privilegiu, contrar principiului egalității înscris în art. 16 alin. (1) din Constituție, în condițiile în care regula generală, aplicabilă tuturor cetățenilor, este aceea a răspunderii și pentru pagubele produse din culpă. Împrejurarea că avocatul își asumă obligații „de mijloace” și nu „de rezultat” nu are relevanță decât în ce privește proba culpei. În cazul obligațiilor „de rezultat”, culpa debitorului este prezumată, în timp ce în cazul obligațiilor „de mijloace”, această culpă trebuie dovedită, neexistând o asemenea prezumție. De aceea, specificul activității de avocat nu justifică în niciun fel limitarea

¹³ Decizia nr. 406 din 14 iulie 2005, publicată în M. Of. nr. 807 din 6 septembrie 2005, și Decizia nr. 242 din 19 februarie 2009, publicată în M. Of. nr. 159 din 16 martie 2009.

¹⁴ Decizia nr. 237 din 15 martie 2012, publicată în M. Of. nr. 281 din 27 aprilie 2012.

răspunderii pe care o instituie art. 34 alin. (2) din lege, cu atât mai mult cu cât, pe plan civil, răspunderea avocatului este aceea a unui specialist care, prin definiție, nu poate conduce la înlăturarea răspunderii pentru culpă.

□ 5. Reglementarea condițiilor de exercitare a profesiei de avocat trebuie să respecte drepturile persoanelor care apelează la serviciile celor care exercită această profesie

Curtea a admis¹⁵ excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 21 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, potrivit cărora *profesia de avocat nu poate fi exercitată la instanțele, precum și la parchetele de pe lângă acestea, inclusiv la Direcția Națională Anticorupție, Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, Înalta Curte de Casație și Justiție sau la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, unde soțul avocatului sau ruda ori afinul său până la gradul al treilea inclusiv îndeplinește funcția de judecător sau procuror, indiferent de secția, direcția, serviciul sau biroul în care își desfășoară activitatea* reținând că acestea contravin dispozițiilor art. 24 alin. (2) din Constituție care garantează dreptul părților dintr-un proces de a fi asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

Condițiile instituite de legiuitor, chiar dacă vizează asigurarea obiectivității persoanei care exercită profesia liberală, au fost apreciate ca fiind de natură să încalce un drept fundamental.

Pornind de la ideea că dreptul la un avocat ales conferă dreptului la apărare plenitudinea atributelor exercitării sale, în condițiile în care o apărare eficientă nu poate fi realizată decât dacă între parte și avocatul care îi reprezintă interesele există o relație bazată pe încredere deplină, justițiabilul trebuind, deci, să beneficieze de dreptul de a-și alege acel avocat față de care are certitudinea că îi va apăra în mod corespunzător interesele legitime.

Verificând dacă restrângerea exercițiului dreptului la apărare operată prin normele criticate se încadrează în condițiile prevăzute de art. 53 din Constituție, text care permite limitarea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți numai atunci când sunt întrunite cumulativ anumite condiții, Curtea a constatat că acestea nu sunt îndeplinite. Astfel, nu este îndeplinită condiția referitoare la necesitatea restrângerii exercițiului dreptului într-o societate democratică, întrucât finalitatea urmărită de legiuitor, constând în păstrarea imparțialității magistraților, este pe deplin asigurată prin alte mijloace legale (instituția abținerii și cea a recuzării judecătorilor și a procurorilor, a incompatibilității judecătorilor și procurorilor, precum și instituția strămutării pricinii la o altă instanță de același grad). Dispozițiile din Codurile de procedură civilă și penală referitoare la abținere și recuzare sunt de natură – potrivit celor reținute de Curte – să satisfacă și exigențele cuprinse în Decizia 2006/928/CE a Comisiei din 13 decembrie 2006 de stabilire a unui mecanism de cooperare și verificare a progresului realizat de România în vederea atingerii anumitor obiective de referință specifice în domeniul reformei sistemului judiciar și al luptei împotriva corupției, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 354, din 14 decembrie 2006, referitoare la existența, în toate statele membre, a unui sistem judiciar și administrativ imparțial, independent și eficient, înzestrat cu mijloace suficiente, între altele, pentru a lupta împotriva corupției.

¹⁵ Decizia nr. 1.519 din 15 noiembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 67 din 27 ianuarie 2012.

Pentru aceleași considerente, Curtea a apreciat că nu este îndeplinită nici condiția proporționalității restrângerii exercițiului unor drepturi sau libertăți proporțională cu situația care a determinat-o. Curtea a apreciat că interzicerea dreptului avocaților de a pleda la instanțele și parchetele la care soțul sau rudele ori afinii săi funcționează ca judecători, respectiv procurori nu își găsește o justificare rezonabilă prin raportare la interesul apărut, atâta vreme cât, așa cum s-a arătat, menținerea prezumției de imparțialitate a instanței este asigurată prin dispozițiile corespunzătoare din Codurile de procedură civilă și penală. De altfel, într-o interpretare teleologică, textul de lege criticat pornește chiar de la premisa neîndeplinirii de către judecător, respectiv procuror a obligației menționate, concepție legislativă intră în contradicție cu principiile de bază ale eticii și deontologiei magistraților.

Cât privește condiția ca măsura restrângerii exercițiului dreptului sau a libertății să fie „aplicabilă în mod nediscriminatoriu”, Curtea a constatat că este îndeplinită, observând însă, totodată, că măsura are ca efect o discriminare evidentă a avocatului care, pentru unicul considerent al relației rezultate din căsătorie, rudenie sau afinitate cu un judecător sau procuror, este pus în imposibilitatea de a-și exercita profesia la întreaga instanță, respectiv la întregul parchet, deși îndeplinește aceleași condiții cerute de lege ca toți ceilalți avocați care sunt abilitați să asigure asistența juridică la acea instanță¹⁶.

□ 6. Profesia de avocat și dreptul de asociere. Constituirea de uniuni profesionale

Persoanele care exercită profesiile liberale se constituie, de regulă, în corpuri profesionale distincte, cu o anumită autonomie organizatorică și funcțională, și constituie un organism profesional reprezentativ, pentru îndeplinirea în mod corespunzător a scopului pentru care au fost înființate prin lege¹⁷. Dispozițiile care statuează în acest sens din cuprinsul Legii nr. 51/1995 au format în mai multe rânduri obiectul controlului de constituționalitate.

Astfel, art. 48 alin. (1) teza întâi și ale art. 57 alin. (1) și (3) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, potrivit cărora Baroul este constituit din toți avocații dintr-un județ sau din municipiul București, iar Uniunea Avocaților din România este formată din toți avocații înscrși în barouri și are sediul în municipiul București, respectiv potrivit cărora niciun barou nu poate funcționa în afara Uniunii au fost criticate în cauze care au privit crearea de forme de asociere paralele – „Baroului constituțional român”. S-a susținut că îngăduesc exercițiul dreptului la muncă, precum și libertatea alegerii profesiei și a locului de muncă, *prin obligarea tuturor avocaților din România de a se asocia într-o unică formă de asociere – Uniunea Avocaților din România*.

¹⁶ În aceeași decizie, Curtea a observat faptul că există state europene ale căror legislații nu conțin, cu privire la avocați, interdicții similare celei cuprinse în art. 21 alin. (1) din Legea nr 51/1995, ci prevăd obligația judecătorului, respectiv a procurorului de a se abține, corelativ cu posibilitatea recuzării în caz contrar (Franta, Italia, Ungaria).

¹⁷ Un studiu în acest sens cu privire la situația existentă în statele membre ale Consiliului Europei evidențiază faptul că în toate statele membre, avocații sunt împărțiți în barouri. Cu excepția Belgiei, Bosniei și Herțegovinei, Franței, Greciei și a Luxemburgului – în care barourile funcționează la nivel regional și/sau local – există o structură națională a barourilor în 41 de state sau entități. Această structură națională poate fi dublată de structuri regionale și/sau locale. Există o structură unică în 25 de țări, una dublă în 19 state și chiar una triplă în Azerbaidjan și Spania. În Regatul Unit – Irlanda de Nord – organizarea profesiei legale este pe aceeași bază ca în alte părți ale Regatului Unit (fiecare jurisdicție are propriile norme naționale sau teritoriale cu privire la avocați). M. Voicu, *Avocatura – profesie liberală în spațiul juridic european – Statutul, cariera, limitele și îngădirile exercitării profesiei de avocat*, în Revista Română de Drept privat nr. 5/2009.

Curtea a respins excepția de neconstituționalitate¹⁸, reținând că libertatea de asociere, consacrată de art. 40 din Legea fundamentală, nu înseamnă că orice persoană, indiferent de statutul său civil și profesional, poate face parte din orice tip de asociație. Legiuitorul are libertatea de a reglementa condițiile în care pot fi constituite, organizate și în care funcționează diferite tipuri și forme de asociație, inclusiv să dispună constituirea obligatorie a unor asociații pentru exercitarea unor profesii ori îndeplinirea unor atribuții de interes public, libertate ce se întemeiază pe prevederile art. 9 teza întâi din Constituție, potrivit cărora: *Sindicatelor, patronatelor și asociațiilor profesionale se constituie și își desfășoară activitatea potrivit statutelor lor, în condițiile legii*. Barourile și Uniunea Avocaților sunt asociații profesionale cu un specific deosebit. Întreaga activitate desfășurată de aceste asociații și de membrii lor este una de interes public, ceea ce impune o reglementare legală mai cuprinzătoare, chiar și în ceea ce privește calitățile membrilor, condițiile de organizare și funcționare, nedemnitățile, incompatibilitățile, răspunderea disciplinară și altele. În acest sens, Legea nr. 51/1995, republicată, prevede la art. 2 alin. (2) că avocatul *promovează și apără drepturile și libertățile omului*. Importanța acestei activități necesită o organizare și funcționare unitară a asociațiilor respective, cu respectarea unor reguli de disciplină și deontologie stricte.

Curtea a mai constatat că textele de lege examinate nu obligă nicio persoană să facă parte, contrar voinței sale, dintr-o asociație. Înscrierea în barourile avocaților constituie o condiție legală pentru a putea exercita profesia de avocat. Așadar, nu avocatul practicant este obligat să adere la asociație, ci calitatea de membru al asociației condiționează practicarea profesiei.

În ceea ce privește pretinsa încălcare a prevederilor constituționale ale art. 41, Curtea a reținut că libertatea alegerii profesiei, a meseriei și a locului de muncă nu înseamnă că orice persoană, oricând și în orice condiții, poate exercita profesia sau meseria pe care o dorește. Alegerea profesiei și a meseriei presupune, înainte de toate, pregătirea și calificarea corespunzătoare în vederea exercitării acestora. Această libertate este condiționată sau limitată și de alte criterii legale, justificate constituțional, cum ar fi, de exemplu: starea sănătății, aptitudinea și altele, determinate de specificul profesiei, meseriei ori al locului de muncă¹⁹.

De altfel, Curtea Constituțională a statuat constant în jurisprudența sa că dreptul de asociere se poate exercita numai cu respectarea legii, și nu împotriva ei, astfel că nici acest drept, specific prin natura lui profesiilor liberale, nici dispozițiile cuprinse în art. 40 din Constituție nu sunt nesocotite prin prevederile din Legea nr. 51/1995 criticate²⁰.

□ Concluzii

Examinarea jurisprudenței prezentate evidențiază procesul de constituționalizare a legislației avocațiale, începând chiar de la momentul adoptării acestei legi, care a fost supusă Curții Constituționale în control *a priori*²¹. Din această perspectivă, prezintă interes nu doar deciziile prin care au fost admise obiecțiile/excepțiile de neconstituționalitate, ci și deciziile de respingere a acestor sesizări, dată fiind valoarea considerentelor acestora, deopotrivă obligatorii ca și dispozitivul deciziilor.

¹⁸ Decizia nr. 233 din 25 mai 2004, publicată în M. Of. nr. 603 din 5 iulie 2004; pentru comentarii a se vedea și Ș. Naubauer, *Principiile fundamentale ce guvernează exercitarea profesiei de avocat în România*, Pandectele române nr. 4/2010.

¹⁹ A se vedea și Decizia nr. 88 din 10 februarie 2005, publicată în M. Of. nr. 163 din 23 februarie 2005.

²⁰ Decizia nr. 260 din 12 mai 2005, publicată în M. Of. nr. 548 din 28 iunie 2005.

²¹ Prin Decizia nr. 45 din 2 mai 1995, *citată*.

Impactul hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene pronunțate în cauzele conexate C-58/13 și C-59/13 asupra politicii profesionale a barourilor din România*

Lector univ. dr. Ștefan NAUBAUER**
Avocat - Baroul București

□ I. Introducere

Prin Hotărârea din 17 iulie 2014, Marea Cameră a Curții de Justiție a Uniunii Europene (în continuare, *CJUE*) s-a pronunțat în cauzele conexate C-58/13 și C-59/13 cu privire la situația a doi resortisanți italieni – Angelo Alberto Torresi și Pierfrancesco Torresi – care, după obținerea *diplomei universitare în drept în Italia și apoi în Spania*, au fost înscriși, la 1 decembrie 2011, ca *avocați în tabloul Baroului spaniol Santa Cruz de Tenerife* („Ilustre Colegio de Abogados de Santa Cruz de Tenerife”). La 17 martie 2012, avocații Torresi au solicitat Consiliului Baroului italian Macerata („Consiglio dell’Ordine degli Avvocati di Macerata”) ca, în temeiul art. 6 din Decretul legislativ nr. 96/2001, să fie *înscriși în secțiunea specială a tabloului avocaților* ținut de baroul respectiv, secțiune referitoare la *avocații stabiliți în Italia care dețin un titlu profesional eliberat în alt stat membru al Uniunii Europene decât Republica Italiană*. Întrucât cererea lor nu a fost soluționată în termenul legal, avocații Torresi au sesizat, prin acțiuni introduse la 19 și 20 aprilie 2012, Consiliul Uniunii Naționale a Barourilor din Italia („Consiglio Nazionale Forense”). În esență, acțiunile lor au fost motivate în sensul că înscrierea în secțiunea specială a Baroului Macerata este supusă unei *singure condiții*, respectiv prezentarea unui *certificat care să ateste înregistrarea la autoritatea competentă a statului membru de origine*, în speță Regatul Spaniei.

Consiliul Uniunii Naționale a Barourilor din Italia a suspendat judecarea acțiunilor formulate de avocații Toressi și a adresat CJUE *două întrebări preliminare*:

1. *Articolul 3 din [Directiva 98/5]¹, în lumina principiului general al interzicerii abuzului de drept și a articolului 4 alineatul (2) TUE², referitor la respectarea identităților naționale,*

* Menționăm că o variantă a acestui studiu, cu titlul *Considerații referitoare la dreptul de stabilire al avocaților din Uniunea Europeană care doresc să profeseze pe teritoriul statului membru al cărui resortisanți sunt sub titlul profesional obținut în alt stat membru*, a fost acceptată spre publicare în revista Dreptul nr. 1/2015.

** Lector univ. dr. la Facultatea de Drept a Universității „Nicolae Titulescu” din București și Șef al Departamentului de Studii, Cercetări Juridice și Cooperare Internațională – I.N.P.P.A.

¹ Directiva 98/5/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 1998 de facilitare a exercitării cu caracter permanent a profesiei de avocat într-un stat membru, altul decât cel în care s-a obținut calificarea, publicată în JO L nr. 77 din 14.03.1998, p. 36-43. Pentru analiza acestei directive, a se vedea C.A. Zamfirescu, *Exercitarea profesiei de avocat de către avocatul român în statele Uniunii Europene și ale Spațiului Economic European*, în revista Avocatul nr. 1/2009, pp. 15-17.

² Tratatul privind Uniunea Europeană.

trebuie interpretat în sensul că obligă autoritățile administrative naționale să înscrie în tabloul avocaților stabiliți resortisanții italieni care ar fi avut comportamente abuzive în raport cu dreptul Uniunii și se opune unei practici naționale care ar permite unor astfel de autorități să respingă cererile de înscriere în tabloul avocaților stabiliți în cazul în care ar exista circumstanțe obiective care permit să se rețină existența unui abuz de drept al Uniunii, sub rezerva, pe de o parte, a respectării principiilor proporționalității și nediscriminării și, pe de altă parte, a dreptului persoanei interesate de a se adresa justiției pentru a invoca eventuale încălcări ale dreptului de stabilire și, prin urmare, a controlului jurisdicțional asupra activității administrației?

2. În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, articolul 3 din [Directiva 98/5], interpretat astfel, trebuie considerat ca fiind nevalid în lumina articolului 4 alineatul (2) TUE în măsura în care permite eludarea reglementării unui stat membru care condiționează accesul la profesia de avocat de promovarea unui examen de stat în cazul în care acest examen este prevăzut în Constituția statului respectiv și face parte din principiile fundamentale privind protecția beneficiarilor activităților profesionale și buna administrare a justiției?

□ II. Analiza întrebărilor preliminare adresate CJUE de Consiliul Uniunii Naționale a Barourilor din Italia

1. În ceea ce privește prima întrebare, prin raportare la dispozițiile art. 3 alin. (1) din Directiva 98/5/CE³, CJUE a reamintit că acest text „vizează facilitarea exercitării cu caracter permanent a profesiei de avocat într-un alt stat membru decât cel în care s-a obținut calificarea profesională” (s.n. – *Șt.N.*), sens în care „a statuat deja că prezentarea autorității competente din statul membru gazdă a unui *certificat care atestă înregistrarea la autoritatea competentă din statul membru de origine* este *singura condiție*⁴ care poate exista pentru înregistrarea persoanei în cauză în statul membru gazdă, înregistrare care îi dă *posibilitatea să profeseze* în acest din urmă stat membru în temeiul titlului său profesional de origine (a se vedea Hotărârea Comisia/Luxemburg, EU:C:2006:588, punctul 37 și Hotărârea Wilson, EU:C:2006:587, punctul 67).” (s.n. – *Șt.N.*).

Drept consecință, având în vedere că avocații Torresi au prezentat autorității competente din Italia un *certificat ce atestă faptul că au fost înregistrați la autoritatea competentă din Spania*, CJUE a reținut că aceștia „trebuie considerați în principiu ca îndeplinind toate condițiile necesare pentru înscrierea lor, sub titlul lor profesional obținut în acest din urmă stat membru, în tabloul avocaților stabiliți din primul stat membru.” (s.n. – *Șt.N.*).

După cum se poate observa, CJUE a utilizat sintagma „în principiu”, în contextul în care instanța de trimitere – Consiliul Uniunii Naționale a Barourilor din Italia – a considerat că petenții Torresi nu pot invoca dispozițiile art. 3 din Directiva 98/5/CE „din moment ce obținerea calificării profesionale de avocat în alt stat membru decât Republica Italiană ar avea unicul scop de a eluda aplicarea dreptului acesteia din urmă aplicabil accesului la profesia de avocat și ar constitui astfel o exercitare abuzivă a dreptului de stabilire, contrară

³ Conform art. 3 alin. (1) din Directivă „Un avocat care dorește să profeseze într-un alt stat membru decât cel în care și-a obținut calificarea profesională este obligat să se înregistreze la autoritatea competentă din acel stat”.

⁴ În jurisprudența sa, CJUE a stabilit că „Directiva 98/5 nu permite ca înregistrarea unui avocat de către autoritatea competentă din statul membru gazdă să fie condiționată de îndeplinirea altor condiții precum o întrevvedere pentru a verifica cunoașterea limbii” – a se vedea Hotărârea din 19 septembrie 2006, Wilson, C-506/04, Rec., p. I-8613, punctul 70.

obiectivelor acestei directive.” (s.n. – *Șt.N.*). Într-adevăr, potrivit jurisprudenței constante a CJUE, „*justitiabilii nu se pot prevala în mod fraudulos sau abuziv de normele Uniunii* (a se vedea în special Hotărârea Halifax și alții, C-255/02, EU:C:2006:121, punctul 68, precum și Hotărârea SICES și alții, C-155/13, EU:C:2014:145, punctul 29).” (s.n. – *Șt.N.*), astfel încât „un stat membru are dreptul să ia măsurile menite să împiedice ca, profitând de posibilitățile create de Tratatul FUE⁵, unii dintre resortisanții săi să încerce să se sustragă în mod abuziv de la aplicarea normelor din legislația lor națională (a se vedea Hotărârea Inspire Art, C-167/01, EU:C:2003:512, punctul 136).

Cu toate acestea, CJUE a reținut în Hotărârea pronunțată la 17 iulie 2014 că situația avocaților Torresi „constituie una dintre ipotezele în care obiectivul Directivei 98/5 este atins și *nu poate constitui în sine o exercitare abuzivă a dreptului de stabilire rezultat din articolul 3 din Directiva 98/5.*” (s.n. – *Șt.N.*)⁶, iar „împrejurarea că resortisantul unui stat membru a ales să dobândească o calificare profesională în alt stat membru decât cel în care locuiește *în scopul de a beneficia de o legislație mai favorabilă* nu permite în sine (...) să se rețină existența unui abuz de drept.” (s.n. – *Șt.N.*)⁷.

Nu este relevant, a arătat CJUE, nici faptul că depunerea la autoritatea competentă din statul membru gazdă a cererii de înscriere în tabloul „avocaților stabiliți” s-a realizat la scurt timp după obținerea titlului profesional în statul membru de origine, de vreme ce *art. 3 din Directiva 98/5/CE nu prevede condiția dovedirii unei perioade de experiență practică în calitate de avocat în statul membru de origine*⁸.

Deosebit de importante sunt și concluziile Avocatului General în sensul că „nu poate fi considerat relevant faptul că avocatul este un cetățean al statului membru gazdă” (punctul 88), neexistând vreun „indiciu că legiuitorul Uniunii a intenționat să permită statelor membre să practice o *discriminare inversă, împiedicându-i pe propriii cetățeni să beneficieze de drepturile create prin Directiva 98/5*” (punctul 90) (s.n. – *Șt.N.*).

Așa fiind, Marea Cameră a CJUE a conchis că „nu poate constitui o practică abuzivă deplasarea unui resortisant al unui stat membru în alt stat membru pentru a obține în acesta calificarea profesională de avocat în urma promovării unor examene universitare și revenirea sa în statul membru al cărui resortisant este pentru a exercita în acesta profesia de avocat sub titlul profesional dobândit în statul membru în care s-a obținut această calificare profesională”.

2. În ceea ce privește *a doua întrebare*, opinia instanței de trimitere a fost aceea că art. 3 din Directiva 98/5/CE ar permite resortisanților italieni care obțin titlul profesional de avocat în alt stat membru al Uniunii Europene decât Italia să exercite profesia de avocat în Republica Italiană prin „eludarea articolului 33 alineatul (5) din Constituția italiană, care condiționează accesul la profesia de avocat de promovarea unui examen de stat”, „reglementare care face parte din identitatea națională italiană”, fiind astfel încălcat art. 4 alin. (2) TUE.

⁵ Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

⁶ Mai mult, Avocatul General Nils Wahl a reținut în concluziile sale, prezentate la 10 aprilie 2014 în Cauzele conexate C-58/13 și C-59/13, următoarele: „după cum au observat în mod corect guvernul polonez și *guvernul român*, practica națională aflată în discuție (*a statului italian*, paranteza noastră *Șt.N.*) este, în esență, echivalentă cu *a trata drept abuziv un comportament care, dimpotrivă, constituie chiar unul dintre tipurile de comportament pe care legiuitorul Uniunii a intenționat să îl permită.*” (punctul 87) (s.n. – *Șt.N.*).

⁷ CJUE a reținut de altfel, în jurisprudența sa, următoarele: „faptul că un cetățean al Uniunii dorește să profite de legislația avantajoasă aflată în vigoare într-un alt stat membru decât statul său de reședință nu îl poate lipsi în sine de dreptul de a invoca libertățile prevăzute de tratatele Uniunii” – a se vedea Hotărârea din 12 septembrie 2006, Cadbury Schweppes și Cadbury Schweppes Overseas, C-196/04, Rec., p. I-7995, punctul 36; „dreptul resortisanților unui stat membru de a alege în ce stat membru doresc să își obțină titlul profesional este inerent exercitării, în cadrul unei piețe unice, a libertăților fundamentale garantate prin tratatele Uniunii” – a se vedea Hotărârea din 23 octombrie 2008, Comisia/Spania, C-286/06, Rep., p. I-8025, punctul 72.

⁸ A se vedea și Hotărârea din 22 decembrie 2010, Koller, C-118/09, Rep., p. I-13627, punctele 34 și 40.

Față de această susținere, CJUE a arătat că art. 3 din Directiva nr. 98/5/CE „nu este, în orice caz, susceptibil să afecteze structurile fundamentale politice și constituționale și nici funcțiile esențiale ale statului membru gazdă în sensul articolului 4 alineatul (2) TUE”⁹. Foarte important de reținut este faptul că, astfel cum rezultă din concluziile Avocatului General și se confirmă în considerentele Hotărârii CJUE din 17 iulie 2014, însuși *guvernul italian*, în cadrul ședinței a afirmat că „*nu este de acord cu considerațiile expuse de instanța de trimitere în cererile sale de decizie preliminară privind un posibil conflict între Directiva 98/5 și articolul 33 alineatul (5) din Constituția italiană.*” (punctul 101) (s.n. – Șt.N.).

Mai mult, CJUE a subliniat că *art. 3 din Directiva 98/5/CE „nu reglementează accesul la profesia de avocat, nici exercitarea acestei profesii sub titlul profesional eliberat în statul membru gazdă”* (s.n. – Șt.N.), astfel că solicitarea de înscriere în tabloul „*avocaților stabiliți*” formulată în temeiul acestui text „nu este de natură să permită să se eludeze aplicarea legislației statului membru gazdă referitoare la accesul la profesia de avocat.”. De altfel, Avocatul General a remarcat că întrebarea instanței de trimitere „pare să se bazeze pe o premisă greșită” (punctul 102), în condițiile în care petenții Torresi „*nu au solicitat autorităților competente înscrierea în tabloul avocaților sub titlul profesional din țara gazdă („avvocato”)*”¹⁰ (punctul 103) (s.n. – Șt.N.), ci „au solicitat să li se permită practicarea profesiei de avocat în Italia sub titlul profesional din statul membru de origine („abogado”), în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) din Directiva 98/5”¹¹ (*ibidem*). Așa fiind, apare ca deplin judicioasă concluzia Avocatului General: „faptul de a nega cetățenilor săi posibilitatea de a profesa ca „abogado” în Italia (...) nu numai că ar *impieta asupra competențelor rezervate Regatului Spaniei, dar ar aduce atingere și principiului recunoașterii reciproce care stă la baza sistemului instituit prin Directiva 98/5.*” (punctul 104) (s.n. – Șt.N.).

Prin urmare, CJUE a stabilit că „examinarea celei de-a doua întrebări adresate nu a evidențiat niciun element de natură să afecteze validitatea articolului 3 din Directiva 98/5”.

⁹ Avocatul General a făcut în acest sens o remarcă elocventă: „Nu ne este clar de ce admiterea în barou a cetățenilor Uniunii care au obținut un titlu profesional într-un alt stat membru ar reprezenta o amenințare atât de mare la adresa ordinii juridice italiene, încât s-ar putea considera că aduce atingere identității naționale italiene.”.

¹⁰ Avocatul General a reținut ca fiind corecte susținerile guvernelor spaniol și polonez, în sensul că „Italia va continua să își exercite competența privind accesul în profesia de *avvocato*”.

În legătură cu acest aspect se cuvin însă menționate și *observațiile scrise ale guvernului român* formulate de Agentul Guvernamental al României pentru CJUE: „13. Directiva 98/5/CE, așa cum reiese chiar din titlul său, nu are ca obiect armonizarea reglementării statelor membre cu privire la dobândirea calității de avocat. Această chestiune rămâne în întregime în competența statelor membre. Ea nu stabilește reguli referitoare la situații de natură strict internă și nu aduce atingere legislației naționale care reglementează accesul la și exercitarea profesiei de avocat sub titlul profesional utilizat în statul membru gazdă.” (s.n. – Șt.N.).

¹¹ Conform art. 4 alin. (1) din Directivă „Un avocat care profesează într-un stat membru gazdă sub titlul profesional din statul membru de origine este obligat să își exercite profesia sub acest titlu, care trebuie indicat în limba oficială sau într-una din limbile oficiale ale statului membru de origine, în mod inteligibil și astfel încât să se evite confuzia cu titlul profesional din statul membru gazdă.” (s.n. – Șt.N.). Adoptarea acestei reglementări a fost explicată prin prisma „protejării adecvate a intereselor clienților din statul de primire (...) în așa fel încât clienții actuali sau potențiali ai avocatului străin în cauză să cunoască împrejurarea că acesta nu a dobândit o calificare profesională în exercitarea dreptului lor național” (s.n. – Șt.N.) - T.G. Savu, *Comentariu la Hotărârea Curții de Justiție a Comunităților Europene (actuala CJUE) din 7 noiembrie 2000 (Rec., p. I-9131), în Pandectele Române nr. 3/2002, p. 184.*

□ III. Consecințele Hotărârii CJUE din 17 iulie 2014 în privința regimului juridic aplicabil cetățenilor români care au obținut calificarea profesională de avocat în unul dintre statele membre ale Uniunii Europene – altul decât România – și doresc să exercite profesia de avocat pe teritoriul românesc sub titlul profesional din statul membru de origine

1. Esențial pentru corecta înțelegere a situației ce a generat întrebările preliminare analizate în cele ce precedă este faptul că – așa cum a sesizat și Avocatul General în concluziile sale – *cetățenii italieni Torresi s-au prevalat de titlul profesional dobândit în Spania [în speță, statul membru de origine, conform art. 1 alin. (2) lit. (b) din Directiva 98/5/CE] pentru a exercita, cu acest titlu, profesia de avocat pe teritoriul Italiei [în speță, statul membru gazdă, conform art. 1 alin. (2) lit. (c) din Directiva 98/5/CE].*

Cazul a fost unul inedit pentru profesia de avocat din Republica Italiană, așa cum ar putea fi și pentru Corpul profesional al avocaților din România.

2. În concret, dacă în ipoteza de mai sus s-ar afla un avocat *cetățean român* care ar dori să profeseze în România *sub titlul profesional din statul membru al Uniunii Europene în care și-a obținut calificarea profesională* (în cazul nostru, *Spania*), conform art. 3 alin. (1) din Directiva 98/5/CE are *obligația de a se înregistra la autoritatea competentă română*.

Mai precis, este *obligatoriu* ca solicitantul să fie *înscris* – în temeiul art. 13 alin. (6) coroborat cu art. 103 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat (în continuare *Legea nr. 51/1995*)¹² – *în tabloul special al avocaților străini*¹³ ținut de baroul român în circumscripția căruia petentul intenționează să exercite activitatea.

Procedural, în conformitate cu dispozițiile art. 3 alin. (2) din Directiva 98/5/CE și ale art. 103 alin. (2) și (3) din Legea nr. 51/1995, *autoritatea română competentă (baroul membru al U.N.B.R.) îl va înscrie pe avocatul solicitant în tabloul respectiv exclusiv pe baza prezentării de către acesta a unui certificat care atestă înregistrarea lui la autoritatea competentă din statul membru de origine (baroul spaniol), document care trebuie să fie eliberat cu cel mult 3 luni înainte de formularea cererii de înscriere în tabloul avocaților din România; baroul român va informa baroul spaniol despre această formalitate.*

Mai reținem aici că, potrivit art. 3 alin. (4) din Directiva 98/5/CE și art. 103 alin. (4) din Legea nr. 51/1995, la publicarea numelor avocaților înscriși în România, autoritatea română competentă va publica și numele avocaților înscriși în urma procedurii mai sus prezentate.

¹² Republicată în M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011, în temeiul art. VI din Legea nr. 270/2010 privind modificarea și completarea Legii nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în M. Of. nr. 872 din 28 decembrie 2010, dându-se textelor o nouă numerotare. Legea a fost ulterior modificată prin: O.U.G. nr. 10/2011 privind abrogarea alin. (8) al art. 39 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat (publicată în M. Of. nr. 113 din 14 februarie 2011); Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2010); Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (publicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012), modificată prin O.U.G. nr. 4/2013 (publicată în M. Of. nr. 68 din 31 ianuarie 2013); Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (publicată în M. Of. nr. 757 din 11 decembrie 2012).

¹³ Reglementat în anexa nr. VIII la Statutul profesiei de avocat (în continuare, *Statutul profesiei*) adoptat prin Hotărârea Consiliului Uniunii Naționale a Barourilor din România (în continuare, *Consiliul U.N.B.R.*) nr. 64/2011 (publicată în M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011), cu modificările și completările aduse prin: Hotărârea nr. 7/2012 a Consiliului U.N.B.R. (publicată în M. Of. nr. 594 din 20 august 2012); Hotărârea nr. 769/2013 a Consiliului U.N.B.R. (publicată în M. Of. nr. 497 din 7 august 2013); Hotărârea nr. 852/2013 a Consiliului U.N.B.R. (publicată în M. Of. nr. 33 din 16 ianuarie 2014). A se vedea și Șt. Naubauer, *Legea organizării și exercitării profesiei de avocat. Explicații teoretice și practice (articolele 1-28)*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 193.

3. Distinct de aspectul înscrierii avocatului cetățean român în tabloul special al avocaților străini ținut de un barou din România, vom analiza în continuare *drepturile și obligațiile* sale în exercitarea efectivă a profesiei pe teritoriul României și *procedura pe care barourile române trebuie să o urmeze*.

În primul rând, trebuie subliniat că avocaților care au obținut calificarea profesională în unul dintre statele membre ale Uniunii Europene (în afară de România), Spațiului Economic European sau în Confederația Elvețiană li se aplică prevederile art. 98 coroborat cu art. 96 alin. (2), art. 97 lit. a) și art. 102 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, texte la a căror redactare legiuitorul român a avut în vedere dispozițiile art. 5 alin. (1) coroborat cu art. 2 teza întâi din Directiva 98/5/CE. Așa fiind, reținem că un avocat (în cazul nostru, cetățean român) autorizat să-și desfășoare activitățile profesionale sub titlul profesional corespunzător obținut într-un stat membru al Uniunii Europene (în cazul nostru, Spania) care profesează în România sub titlul profesional din statul membru de origine *poate desfășura cu caracter permanent¹⁴ aceleași activități profesionale ca și avocații care profesează sub titlul profesional obținut în România*, poate acorda asistență juridică și poate reprezenta persoane fizice sau persoane juridice în fața instanțelor române, referitor la dreptul statului membru de origine (în cazul nostru, dreptul spaniol), dreptul comunitar, dreptul internațional, precum și *dreptul românesc*, cu respectarea regulilor de procedură aplicabile în fața instanțelor române.

În al doilea rând, în temeiul art. 99 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, text care a avut în vedere dispozițiile art. 4 alin. (1) coroborat cu art. 1 alin. (2) lit. (a) din Directiva 98/5/CE, un avocat cetățean român care profesează în România sub titlul profesional obținut în Spania *va utiliza denumirea sub care își exercită profesia în statul membru de origine*, exprimată în limba oficială sau în una dintre limbile oficiale ale statului spaniol: „abogado”/„advocat”/„avogado”/„abokatu”. Dacă este cazul, conform art. 99 alin. (2) din Legea nr. 51/1995, pe lângă această denumire *se va menționa, alături de forma juridică de exercitare a profesiei în România, și forma juridică a grupării din Spania¹⁵*, grupare din care, prin ipoteză, ar face parte respectivul avocat. În temeiul art. 99 alin. (3) din Legea nr. 51/1995, în acord cu art. 4 alin. (2) teza întâi din Directiva 98/5/CE, autoritatea română competentă (baroul) poate solicita respectivului avocat să indice gruparea profesională din care face parte în Spania, reglementare ce se coroborează cu dispozițiile art. 108 alin. (3) din aceeași lege, de unde rezultă că avocatul cetățean român care intenționează să profeseze sub titlul profesional din Spania *va informa baroul român asupra faptului că este membru al unei forme de exercitare a profesiei în statul membru de origine și va furniza toate detaliile relevante despre acea grupare*. Mai reținem aici că, tot în temeiul art. 99 alin. (3) din Legea nr. 51/1995, baroul român poate cere avocatului în cauză să *indice autoritatea judiciară în cadrul căreia acesta este admis să-și exercite profesia, potrivit legii spaniole*.

¹⁴ Deși nu face obiectul prezentului studiu, menționăm că, în mod evident, acest avocat își poate exercita ocazional profesia în România, sub forma *prestării de servicii*, în condițiile art. 110 și 111 din Legea nr. 51/1995. Pentru observații în legătură cu regimul juridic aplicabil acestei activități, a se vedea: C.A. Zamfirescu, *op. cit.*, p. 14 și 15; Șt. Naubauer, *Modificările aduse Statutului profesiei de avocat prin Hotărârea nr. 10/2007 a Uniunii Naționale a Barourilor din România* (SVIII. Exerțarea profesiei în România de către avocații care au obținut titlul profesional în statele din Uniunea Europeană și Spațiul Economic European), în *Pandectele Române* nr. 7/2007, p. 250.

¹⁵ Potrivit art. 108 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 „Unul sau mai mulți avocați din aceeași grupare ori din același stat membru, care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine, pot profesă în România prin înființarea unui sediu secundar al grupării respective, organizat în orice formă de exercitare a profesiei de avocat prevăzută de legea română.” (s.n. – Șt.N.).

În al treilea rând, notăm faptul că, în temeiul art. 105 coroborat cu art. 96 alin. (1) lit. b) și cu art. 15 lit. a) din Legea nr. 51/1995, în acord cu dispozițiile art. 1 alin. (1) și (3) coroborat cu art. 8 din Directiva 98/5/CE, avocatul respectiv *va putea profesa ca salariat*¹⁶ în oricare dintre formele de exercitare a profesiei reglementate pentru avocații care activează sub titlul obținut în România.

În al patrulea rând, conform art. 104 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, text redactat cu observarea art. 6 alin. (2) din Directiva 98/5/CE, avocatului în cauză *i se va asigura reprezentarea corespunzătoare în asociațiile profesionale ale avocaților din România*, el având cel puțin dreptul de a participa la alegerea organelor de conducere ale acestor asociații.

În al cincilea rând, față de dispozițiile art. 104 alin. (2) și (3) din Legea nr. 51/1995, adoptate în acord cu prevederile art. 6 alin. (3) din Directiva 98/5/CE, reținem că, *spre deosebire de avocații care și-au obținut titlul profesional în România*¹⁷, avocatul cetățean român care ar dori să profeseze în țara noastră sub titlul profesional din Spania *va fi obligat fie să se asigure pentru răspundere profesională, fie să devină membru al Casei de Asigurări a Avocaților*¹⁸, el putând fi chiar *scutit de aceste obligații* dacă face *dovada unei asigurări plătite sau a unei alte garanții date în condițiile legii statului membru de origine*, în măsura în care asigurarea sau garanția este echivalentă în privința condițiilor și a acoperirii; dacă acoperirea este doar *parțială*, el va trebui să încheie o *asigurare suplimentară* pentru a acoperi aspectele ce nu se regăsesc în asigurarea sau în garanția dată potrivit reglementărilor spaniole.

În al șaselea rând, potrivit art. 106 din Legea nr. 51/1995, text redactat prin raportare la dispozițiile art. 6 alin. (1) din Directiva 98/5/CE, avocatul respectiv *se va supune regulilor de conduită profesională prevăzute de legea română și de Statutul profesiei*¹⁹, ca și avocații care profesează sub titlul profesional obținut în România, desigur, pentru activitățile desfășurate pe teritoriul țării noastre.

În al șaptelea rând, conform art. 107 din Legea nr. 51/1995, în acord cu prevederile art. 7 din Directiva 98/5/CE, avocatul în discuție *va răspunde disciplinar pentru nerespectarea dispozițiilor acestei legi sau ale Statutului profesiei*, potrivit reglementărilor din Capitolul VI („Răspunderea disciplinară”) al actului normativ român. Menționăm că, anterior inițierii procedurii disciplinare, baroul român *va informa* în cel mai scurt timp autoritatea competentă din Spania, căreia îi *va furniza orice informații utile în cauză și va coopera* cu aceasta pe tot parcursul desfășurării procedurii. Mai reținem că *retragerea permanentă sau temporară de către autoritatea spaniolă a autorizației de exercitare a profesiei va avea ca efect obligatoriu interdicția temporară sau, după caz, permanentă pentru avocatul respectiv de a profesa în România sub titlul obținut în Spania*.

¹⁶ Pentru analiza regimului juridic aplicabil acestei modalități de exercitare a profesiei de avocat în România, a se vedea Șt. Naubauer, *Legea organizării și exercitării profesiei de avocat. Explicații teoretice și practice (articolele 1-28)*, cit. supra, pp. 108-110.

¹⁷ Conform art. 42 din Legea nr. 51/1995, avocatul este *obligat să se asigure pentru răspunderea profesională*, în condițiile art. 231 din Statutul profesiei, iar potrivit art. 92 alin. (2) teza întâi din Legea nr. 51/1995, avocatul înscris în barou, cu drept de exercitare a profesiei, este *obligat să contribuie la constituirea fondului Casei de Asigurări a Avocaților*, ca *membru de drept* al acestei Case, astfel cum prevede art. 318 alin. (1) din Statutul profesiei. Prin urmare, pentru avocatul care profesează pe teritoriul românesc sub titlul profesional dobândit în România, cele două obligații sunt *cumulative*.

¹⁸ Art. 6 alin. (3) din Directiva 98/5/CE reglementează alternativa afilierii „la un fond de garantare profesională”.

¹⁹ Dar și normelor din Codul deontologic al avocaților din Uniunea Europeană adoptat în Sesiunea Plenară din data de 28 octombrie 1998 și ulterior modificat în Sesiunile Plenare ale Consiliului Barourilor Uniunii Europene (CCBE) din 28 noiembrie 1998, 6 decembrie 2002 și 19 mai 2006. Reamintim că, în aplicarea Hotărârii Congresului avocaților din 19 – 20 iunie 1999, prin Decizia nr. 1486 din 27 octombrie 2007 a Comisiei Permanente a UNBR (publicată pe site-ul www.unbr.ro), Codul deontologic al avocaților din Uniunea Europeană se aplică în România ca fiind și *Codul deontologic al avocatului român*, de la data de 1 ianuarie 2007.

□ IV. Concluzii

1. *Hotărârea pronunțată de Marea Cameră a CJUE la 17 iulie 2014 nu face altceva decât să confirme dreptul unui cetățean al oricărui stat membru al Uniunii Europene, care a obținut calificarea profesională de avocat în unul dintre celelalte state membre, de a-și exercita profesia pe teritoriul statului al cărui resortisant este (devenit stat membru gazdă), sub titlul profesional dobândit în statul membru de origine, în temeiul dispozițiilor Directivei 98/5/CE.*

2. *În cazul în care un cetățean român ar obține calificarea profesională de avocat în unul dintre statele membre ale Uniunii Europene – altul decât România – (sau în unul dintre statele din Spațiul Economic European ori în Confederația Elvețiană) și ar dori să-și exercite profesia pe teritoriul românesc sub titlul profesional astfel dobândit, devin incidente dispozițiile referitoare la această încadrare juridică din Capitolul VIII („Exercitarea în România a profesiei de către avocații care au obținut calificarea profesională în unul dintre statele membre ale Uniunii Europene și ale Spațiului Economic European”) al Legii nr. 51/1995.*

Răspunderea statelor pentru lipsa măsurilor privind efectivitatea și eficiența asistenței judiciare

Avocat Florin RADU
Consilier Baroul Hunedoara

Abstract:

În ciuda principiului independenței profesiei de avocat față de stat și a angajării răspunderii statelor doar în baza actelor nelegale ale propriilor organe, CEDO admite, cu titlu excepțional, că statele semnatare ale Convenției europene a drepturilor omului pot răspunde pecuniar pentru lipsa măsurilor de eficientizare și efectivitate a asistenței judiciare

Cuvinte cheie: asistență judiciară, avocat, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, răspunderea statelor.

❑ 1. Considerații introductive

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare, “CEDO” ori “Curtea”) manifestă atenție și grijă față de modul în care statele europene asigură asistența judiciară și asta, în ciuda principiului independenței corpului avocaților față de autoritățile statale, principiu pe care CEDO nu îl neagă, însă înțelege să îl atenueze, atunci când se pune problema de respectare a dreptului fundamental la apărare al justițiabililor.

Într-adevăr, potrivit regulilor și principiilor care guvernează activitatea și profesia avocaților, aceștia sunt independenți față de organele statului, exercită o profesie liberă, cu organizare și funcționare autonome, în condițiile Legii nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat ¹ și a Statutului profesiei de avocat ².

Față de acest aspect, s-ar putea crede ori susține că statelor nu li se poate angaja răspunderea pentru eventuale deficiențe în activitatea de asistență juridică, deoarece avocații nu sunt angajați ai statului, nu sunt subordonați în niciun fel acestuia și deci, nu ar exista temei pentru a angaja răspunderea statului într-un asemenea caz.

¹ Republicată în M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011, cu modificările și completările ulterioare.

² Publicat în M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011, cu modificările și completările ulterioare.

Cu toate acestea, CEDO a înregistrat, de-a lungul timpului, mai multe cauze în urma cărora a decis condamnarea statelor pentru lipsa luării măsurilor privind efectivitatea și eficiența asistenței juridice prestată de avocați.

□ 2. Analiza jurisprudenței

CEDO Într-adevăr, CEDO a condamnat în câteva rânduri statele europene semnatare pentru că nu au asigurat – prin organele lor judiciare – efectivitatea și eficiența asistenței juridice, mai ales atunci când avocatul era numit din oficiu ³.

În mai toate aceste hotărâri, CEDO a arătat, în esență, că – deși organizațiile avocațiale sunt independente față de stat –, totuși statele pot fi chemate să răspundă, atunci când autoritățile competente nu acționează în vederea asigurării dreptului efectiv la apărare, prin informarea justițiabilului asupra activității neadecvate sau neglijente a apărătorului sau chiar prin luarea de măsuri în vederea înlocuirii acestuia ⁴.

Astfel, în două cauze, CEDO a subliniat că refuzul unui avocat de a înregistra la un organ judiciar o cale de atac în numele părții pe care o reprezenta, deși poate fi acceptat, trebuie să îndeplinească câteva condiții esențiale: nu trebuie formulat în așa fel încât să prejudicieze pe justițiabil, lăsându-l pe acesta fără apărare la finalul termenului de exercitare a căii de atac și nici astfel încât justițiabilul să nu cunoască motivele pentru care avocatul și-a manifestat refuzul ⁵. CEDO a statuat că a avut loc o violare a art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului (în continuare, "Convenția"), condamnând în ambele cazuri statul polonez la despăgubiri în cuantum de 4.000 Euro, cu titlu de daune morale.

Totodată, CEDO a decis că organele judiciare ale statului au obligația de a lua toate măsurile pentru ca apărarea să fie efectivă, atunci când acestea observă că apărarea este deficitară.

În concret, apărătorul numit din oficiu de organizația profesională s-a îmbolnăvit, justițiabilului fiindu-i numit un alt avocat, care însă a avut la dispoziție doar trei zile pentru a pregăti apărarea și asta în contextul unui dosar foarte complex. Instanța poloneză nu a luat măsuri pentru a oferi avocatului mai mult timp să își pregătească apărarea, fapt care a determinat CEDO să conchidă că: "Mr. Daud consequently did not have the benefit of a practical and effective defence as required by Article 6 § 3 (c)" ⁶.

În tot acest context, în doctrina europeană s-a concluzionat că asigurarea unei asistențe juridice efective și eficiente este o obligație de rezultat și nu de mijloace ⁷. De mijloace va rămâne doar obligația asumată de avocat, de a face tot ce îi stă în putință pentru a obține pentru clientul său drepturile pe care acesta le pretinde.

³ A se vedea, în acest sens, CEDO, hotărârile: *Sialkowska c/ Polonia*, nr. 8932/05; *Staroszczyk c/ Polonia*, nr. 59519/00; *Guvec c/ Turcia*, nr. 70337/01; *Czelkalla c/ Portugalia*, nr. 38830/97; *Daud c/ Portugalia*, nr. 22600/93 – toate disponibile la adresa www.echr.coe.int.

⁴ A se vedea, pentru detalii, D. Bogdan, *Procesul civil echitabil în jurisprudența CEDO*, vol. 1 (*Accesul la justiție*), Ed. Hamangiu, București, 2009, pp. 257-260.

⁵ A se vedea CEDO, hotărârile *Sialkowska c/ Polonia* și *Staroszczyk c/ Polonia*, *cit. supra.*, disponibile la adresa www.echr.coe.int.

⁶ A se vedea CEDO, hotărârea *Daud c/ Polonia*, *cit. supra.*, disponibilă la adresa www.echr.coe.int.

⁷ A se vedea L. Milano, *Le droit à un tribunal au sens de la Convention européenne des droits de l'Homme*, Dalloz, 2006, p. 270, nr. 340, *apud* D. Bogdan, *op. cit.*, p. 259.

În alte cauze, CEDO a avut spre analiză eventuala încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție, raportat la faptul că avocatul din oficiu, prin neglijența sa, a privat pe justițiabil de o cale de atac, prin omiterea precizării unui element de bază al recursului (temeiul de drept), fapt care a condus la respingerea recursului ca inadmisibil. Concluzia Curții a fost aceea că, într-adevăr, într-o astfel de situație, eroarea avocatului din oficiu este atât de mare, încât se impune o reparare a prejudiciului produs justițiabilului⁸. Statul portughez a fost obligat să achite reclamantului suma de 4.000 Euro, cu titlu de daune morale, corespunzător constatării încălcării art. 6 par. 1 din Convenție.

Hotărârea CEDO a determinat ca, la scurt timp, Curtea Constituțională a Portugaliei să declare neconstituțional textul de lege care obliga instanțele să declare inadmisibil un recurs care nu cuprinde temeiul de drept, fără ca instanța să invite, în prealabil, pe justițiabil să adauge acest element ulterior, în fața acesteia⁹.

O hotărâre interesantă este și cea care cuprinde dispoziția de condamnare a Turciei, cu referire la un avocat ales al inculpatului. În speță, inculpatul era minor, procesul prezenta un grad ridicat de complexitate, avocatul a fost prezent la foarte puține termene de judecată (la 8 din 25 de termene), iar instanța nu a luat nicio măsură pentru a asigura efectivitatea și eficiența apărării.

Curtea a apreciat că a existat o încălcare art. 6 par. 1 din Convenție și a obligat statul turc să achite reclamantului suma de 45.000 Euro cu titlu de daune morale, chiar dacă avocatul inculpatului era ales de acesta în mod liber, însă în condițiile în care se discuta despre un minor, despre un proces foarte lung și complex, de gravitatea acuzării ce se aducea inculpatului (aderare la formațiunea "P.K.K.") etc.

Un caz de neîncălcare a Convenției îl regăsim într-o speță în care niciunul dintre cei șapte avocați numiți din oficiu de organizația profesională nu a putut colabora cu reclamantul, acesta din urmă prezentând probleme psihice, agresând verbal și fizic pe unul dintre respectivii avocați. Curtea a precizat că atât organele profesiei de avocat, cât și instanța națională au luat măsurile necesare pentru ca reclamantul să beneficieze de asistență juridică, finalmente el neputând să beneficieze de aceasta exclusiv din culpa sa¹⁰.

Un alt caz de neîncălcare a art. 6 par. 1 din convenție este acela în care atât baroul de avocați, cât și Curtea de Casație din Franța au apreciat că reclamanta nu poate beneficia de un apărător, deoarece motivele de recurs invocate nu erau suficient de serioase pentru a fi admise de instanță – legislația franceză precizând că acordarea asistenței judiciare în cazul recursului poate fi refuzată dacă în speță nu se regăsesc motive de recurs serioase¹¹.

În schimb, într-o situație în care niciun avocat din barou nu a dorit să îl reprezinte pe reclamant într-o acțiune împotriva unui coleg avocat (acuzat de reclamant de malpraxis), Curtea a apreciat că justițiabilului i s-a încălcat dreptul la un proces echitabil¹².

⁸ A se vedea CEDO, hotărârea Czekalla c/ Portugalia, nr. 38830/97, disponibilă la adresa www.echr.coe.int.

⁹ *Ibidem*, par. 70.

¹⁰ A se vedea CEDO, hotărârea Renda Martins c/Portugalia nr. 50085/99, disponibilă la adresa www.echr.coe.int.

¹¹ A se vedea CEDO, hotărârea Del Sol c/Franța, nr. 46800/99, disponibilă la adresa www.echr.coe.int.

¹² A se vedea CEDO, hotărârea Bertuzzi c/Franța, nr. 36378/97, disponibilă la adresa www.echr.coe.int.

□ 3. Concluzii

Jurisprudența instanței europene se înscrie în linia asigurării că statele iau măsuri, atunci când se impune, pentru ca asistența juridică să fie acordată în condiții și parametri profesionali optimi, în vederea respectării dreptului la apărare a justitiabilului, în special în cadrul procedurilor penale ¹³.

¹³ Pentru analiza altor hotărâri în materie ale CEDO, a se vedea D. Bogdan, *op. cit.*, pp. 264-269; M. Selegean, *Dreptul la un proces echitabil*, în *Jurisprudență CEDO – studii și comentarii*, de D. Bogdan, M. Selegean (coordonatori), Institutul Național al Magistraturii, 2005, p. 135.

Fiducia – un instrument *sui generis* la îndemâna avocatului

Avocat Bogdan ȚENE
Baroul Dolj

Noul Cod Civil intrat în vigoare la 1 octombrie 2011, odată cu reforma în materia unificării dreptului privat, a introdus instituții nereglementate până la acea dată, cum ar fi plata în natură a pensiei de întreținere sau custodia comună. Între acestea, fiducia este un element de relativă noutate pentru dreptul civil român, și care, până astăzi, la trei ani de la adoptarea Noului Cod Civil (NCC) nu a fost suficient dezbătută de doctrină și nu și-a găsit foarte multe aplicații practice¹. Spunem relativă noutate, întrucât anterior adoptării NCC, Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat prevedea la art. 3 că avocații pot desfășura, printre altele și activități fiduciare.

Originea instituției este dreptul roman² și a fost adoptată atât de *common law*, cât și de sistemul de drept european continental, însă între *trust* și fiducia există diferențe de substanță³. Reglementarea românească are ca model, ca în multe cazuri, fiducia de sorginte franceză. Însă, din perspectiva tehnicii de reglementare, în timp ce Codul Civil francez reglementează fiducia la Titlul XIV din Cartea a III-a „Despre diferitele moduri în care se dobândește proprietatea”, legiuitorul român a preferat modelul Codului Civil Québec, incluzând titlul IV privind fiducia în cartea a III-a despre bunuri, trecând cu vederea rațiunea avută în vedere de acest din urmă cod, și anume: „Reglementarea din Codul civil Québec referitoare la fiducie se întemeiază pe instituția tradițională a *trust*-ului englez, practica judiciară precizând constant că «fiducia poate fi interpretată după principiile dreptului englez în măsura în care acestea sunt compatibile cu dispozițiile articolelor 1260 și urm. din Codul civil Québec»”⁴.

Potrivit art. 773 NCC fiducia este operațiunea juridică, având izvorul în lege⁵ sau contract, prin care unul sau mai mulți constituitori transferă drepturi reale, drepturi de

¹ La o simplă căutare pe site-ul arhivei electronice de garanții reale mobiliare, <http://www.mj.romarhiva.ro/> se poate observa că numărul fiduciilor constituite este de ordinul zecilor.

² Despre originea și evoluția instituției fiduciei, v. Honor Burian, *Fiducia în lumina Noului Cod Civil*, <http://jog.sapientia.ro/data/tudomanyos/Periodikak/scientia-iuris/2011-1/5-burian.pdf>.

³ V. Cătălin R. Tripon, *Fiducia, rezultat al interferenței celor două mari sisteme de drept: dreptul civil continental și dreptul anglo-saxon. Conceptul, clasificarea, evoluția și condițiile de validitate ale fiduciei*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 2/2010, p. 165.

⁴ J.-L. Baudouin, Y. Renaud, *Code civil du Québec annoté*, p. 1499, nr. 1260/4, *apud* Dan Chirică, *Fiducia în Noul Cod Civil*, publicată în *Noile Coduri ale României. Studii și cercetări juridice*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 187.

⁵ Până în prezent nu s-a adoptat în România o atare lege.

creanță, garanții ori alte drepturi patrimoniale sau un ansamblu de asemenea drepturi, prezente ori viitoare, către unul sau mai mulți fiduciarari care le exercită cu un scop determinat, în folosul unuia sau mai multor beneficiari. Aceste drepturi alcătuiesc o masă patrimonială autonomă, distinctă de celelalte drepturi și obligații din patrimoniile fiduciarilor. "Operațiunea juridică" despre care vorbește art. 773 este, după unii autori⁶, un contract (nenumit) – un argument în plus pentru care fiducia ar fi trebuit inserată în Cartea a V-a despre obligații – iar, după alții, un „instrument”⁷ căruia nu-i poate fi atribuită o anume instituție juridică (contract, drept real, operațiune).

Regimul juridic al masei patrimoniale și al transferurilor acestor drepturi din masa patrimonială este stabilit de art. 31 și art. 32 NCC potrivit cărora : masa patrimonială este un patrimoniu de afectare iar transferul drepturilor și obligațiilor dintr-o masă patrimonială în alta, în cadrul aceluiași patrimoniu⁸, nu constituie o înstrăinare. Acest lucru reiese și din titlul art. 32 *Transferul intrapatrimonial*, rezultând că acest transfer este unul *sui generis*, făcut înăuntrul patrimoniului uneia și aceleiași persoane. Pe de altă parte, din definiția fiduciei cuprinsă în art. 773 NCC, reiese că transferul este unul inter- și nu intrapatrimonial, cu alte cuvinte masa patrimonială fiduciară trecând din patrimoniul constituitorului în cel al fiduciarului, acest transfer fiind „de esența fiduciei”⁹. Fiduciarul devine astfel titularul drepturilor respective, putând dispune de acestea doar în realizarea scopului pentru care s-a constituit fiducia.

Părțile fiduciei sunt constituitorul, fiduciarul și beneficiarul. Constituitor poate fi orice persoană fizică și juridică, iar beneficiarul poate fi constituitorul, fiduciarul sau o terță persoană. În privința fiduciarului, art. 776 alin. (2) și (3) NCC prevede, evident, avându-se în vedere operațiunile ce constituie obiectul fiduciei, că acesta nu poate fi decât o instituție de credit, o societate de investiții, o societate de asigurare și de reasigurare, și, respectiv, notarii publici și avocații, indiferent de forma de exercitare a profesiei.

În privința **condițiilor de fond**, art. 779 NCC prevede conținutul obligatoriu al contractului de fiducie: drepturile reale, de creanță, garanțiile și orice alte drepturi patrimoniale transferate; durata transferului care nu poate fi mai mare de 33 de ani; identitatea părților și scopul fiduciei și întinderea puterilor de administrare și de dispoziție ale fiduciarului.

La art. 774 alin. (1), art. 780 și urm. din NCC sunt prevăzute **condițiile de formă și publicitate** ale contractului, asupra cărora nu insistăm. În acord cu alți autori, considerăm că legiuitorul a făcut un exces de zel inutil și absurd în privința impunerii tuturor acestor condiții (act în formă autentică, ce trebuie înregistrat la organul fiscal, înregistrat la Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare și/sau cartea funciară), ce sunt rupte de realitatea practicii.

⁶ Dan Chirică, *op. cit.*, p. 188.

⁷ Sergiu Golub, *Fiducia și operațiunile fiduciare*, 193.231.20.119/doctorat/teza/fisier/1914.

⁸ Considerăm că prevederile art. 31 NCC sunt ambigue atunci când tratează masele patrimoniale și patrimoniile de afectare. Pe de o parte, din alin. (2) ar reieși că masele patrimoniale se nasc prin diviziunea unui patrimoniu, această diviziune fiind distinctă de cea a afectării, însă la alin. (3) se vorbește despre patrimoniile de afectare ca fiind de trei feluri: mase patrimoniale fiduciare constituite conform prevederilor referitoare la fiducie; cele afectate exercitării unei profesii autorizate; alte patrimonii determinate conform legii.

⁹ Dan Chirică, *op. cit.*, p. 188.

Din perspectiva scopului final, fiducia este de două **feluri: fiducia-gestiune**, când fiduciarul, fructificând drepturile care constituie masa fiduciară transferă beneficiile astfel rezultate către beneficiar căruia, în final, îi transferă și aceste drepturi, și **fiducia-garanție**, când fiduciarului îi sunt transferate drepturile fiduciare cu titlu de garantare a plății unei datorii împotriva constitutorului pe care o are fie fiduciarul, fie terțe persoane care devin beneficiarul fiduciei și, în caz de neexecutare, drepturile se transferă creditorului obligației neexecutate. După unii autori¹⁰, se poate vorbi și de **fiducia-transmisiune** când scopul fiduciei este acela de transfer al unui drept sau al unor drepturi din patrimoniul unei persoane în patrimoniul alteia.

Singura referire la fiducie în Legea privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat nr. 51/1995, este la art. 3 alin. (1) lit. g), unde se menționează generic, că activitatea avocatului se realizează, printre altele, prin activități fiduciare desfășurate în condițiile Codului civil.

Statutul profesiei de avocat (Statutul) astfel cum a fost adoptat prin Hotărârea U.N.B.R. nr. 64/2011, conține reglementări exprese la Cap. 3, Secțiunea 1 „Conținutul activității profesionale”, Subsecțiunea a 4-a (art. 93-103) cu privire la **activitățile fiduciare care pot fi desfășurate de avocați**.

Potrivit art. 93 alin. (1) din Statut, avocatul are dreptul să desfășoare **activități fiduciare, în numele și pe seama clientului**, cu respectarea prevederilor legii și ale prezentului statut.

Spre deosebire de Codul civil, cu luarea în considerare a specificului profesiei, Statutul stabilește o serie de reguli speciale referitoare la conținutul activităților fiduciare, obligațiile avocatului fiduciar, plățile și transferurile aferente operațiunilor fiduciare, evidența acestor operațiuni.

În primul rând, contractul prin care se naște fiducia este contractul de asistență, încheiat evident în conformitate cu prevederile art. 108 din Statut, având forma și conținutul prevăzut în Anexa I. Observăm că prin impunerea formei și conținutului contractului, Statutul stabilește o limitare a posibilităților părților de a negocia și stabili toate clauzele contractului.

În plus, trebuie respectată, pentru validitate, atât forma autentică a contractului impusă de art. 774 alin. (1) NCC, cât și obligația înregistrării acestuia la organul fiscal competent în termen de o lună de la data încheierii. De asemenea, pentru opozabilitate contractul trebuie înregistrat în Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare, și, după caz, în cartea funciară, conform art. 781 NCC.

În privința activităților fiduciare, acestea pot consta în¹¹: activități de consultanță; operațiuni de conservare a substanței și valorii fondurilor financiare și a bunurilor încredințate; operațiuni de plasare a fondurilor în active mobiliare și imobiliare, valori mobiliare și alte instrumente financiare; administrarea și valorificarea plasamentelor și efectuarea de operațiuni juridice menite să sporească valoarea și lichiditatea plasamentelor; declararea și plata impozitelor aferente proprietăților încredințate, culegerea fructelor, încasarea veniturilor; orice plăți și încasări, constituirea de depozite bancare, compensări etc. Nu se definește însă sintagma „fonduri financiare” care, conform celor de mai sus, ar fi distincte de bunurile încredințate.

¹⁰ Lavinia Tec, *Aplicații ale fiduciei în dreptul afacerilor în lumina Noului Cod Civil*, publicată în *Noile Coduri ale României. Studii și cercetări juridice*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 211 și urm.

¹¹ V. art. 95 din Statut.

În exercitarea acestor activități, avocatul fiduciar are următoarele obligații¹²: să respecte limitele și durata mandatului încredințat, expres prevăzut în contractul de asistență juridică special încheiat; să acționeze cu bună-credință, profesionalism și cu diligența unui bun proprietar, cu respectarea regulilor specifice profesiei; să administreze afacerile încredințate în interesul exclusiv al clientului; să nu influențeze clientul, direct sau indirect, în scopul de a obține beneficii proprii, în afara onorariului de avocat; să informeze corect și cu promptitudine clientul cu privire la executarea mandatului fiduciar și a rezultatelor obținute.

O altă specificitate a activității avocatului fiduciar este cea prevăzută de art. 95 și urm. din Statut care impun ca toate plățile¹³, încasările, depozitele fondurilor fiduciare să fie făcute printr-un cont fiduciar pe care avocatul este obligat să-l deschidă la o bancă reputată, pentru fiecare client în parte. Din interpretarea art. 99 din Statut¹⁴ reiese că avocatul fiduciar are drept unic de semnătură asupra contului fiduciar, puterile sale fiind nelimitate, în lipsă de stipulație contrară sau de opoziție scrisă din partea clientului.

Statutul dă dreptul avocatului să perceapă, în parte, onorariu condiționat de un eveniment care să aibă loc sau de un rezultat care să fie atins, prevedere similară onorariului de succes prevăzut de art. 129 alin. (6) din Statut.

În plus, avocatul are obligația ținerii unui registru special¹⁵ sau un sistem echivalent care să evidențieze identitatea clienților, inventarul bunurilor, evidența plăților și încasărilor, operațiunile fiduciare efectuate care trebuie înregistrate nu mai târziu de 3 zile de la efectuarea lor. Termenul de păstrare al evidențelor legate de activitățile fiduciare este de cel puțin 10 ani.

Modalitatea de formulare a prevederilor referitoare la activitățile fiduciare și obligațiile avocatului duc la interpretări care, în opinia noastră, îndepartează rolul și atribuțiile avocatului „fiduciar” de cele reglementate de Noul Cod Civil. Argumente în acest sens ar fi:

- cu privire la natura juridică a raporturilor dintre constituitor, fiduciar și terți, în opinia noastră, din Statut ar rezulta că activitățile fiduciare se desfășoară de avocat în numele și pe seama clientului, ca și mandatar, și nu ca fiduciar, așa cum reiese din interpretarea gramaticală a sintagmei *în numele și pe seama*, folosite de art. 93 alin. (1) din Statut – aceasta fiind specifică contractului de mandat cu reprezentare, conform definiției date de art. 2.009 NCC contractului de mandat, și conform interpretării *per a contrario* a art. 2.039 NCC. Cu alte cuvinte, nu vorbim de activități fiduciare propriu-zise, ci de un mandat exercitat de avocat în numele și pe seama clientului, care este fiduciarul propriu-zis;

¹² Expres prevăzute la art. 94 din Statut.

¹³ Cu respectarea limitelor impuse de art. 98 din Statut potrivit cărora plățile și retragerile pot fi făcute doar în următoarele situații: a) pentru efectuarea de plasamente sau cheltuieli în condițiile și limitele mandatului fiduciar; b) la instrucțiunea expresă a clientului, dar cu posibilitatea reținerii contravalorii onorariilor agreeate pentru activitățile fiduciare; c) în baza unei hotărâri judecătorești; d) în baza contractului de asistență juridică, pentru încasarea onorariilor legate de activitățile fiduciare desfășurate; e) în cazul în care este în curs o procedură execuțională privind bunurile sau fondurile administrate.

¹⁴ Avocatul nu are dreptul să retragă fonduri sau să efectueze plăți din contul fiduciar atunci când clientul i-a adus la cunoștință în scris opoziția sa.

¹⁵ Altul decât registrul de evidență a contractelor de asistență, registrul de înregistrare a actelor juridice atestate de avocat, sau registrul de înregistrare a părților de interese, prevăzute de art. 239 din Statut.

- avocatul este mandatarul clientului său, indiferent de activitățile desfășurate și care sunt prevăzute la art. 3 din Legea nr. 51/1995, aspect care reiese din întreg cuprinsul legii și al Statutului [în care se face referire expresă chiar la acest termen, la art. 149 alin. (1)¹⁶ din Statut];

- art. 95 din Statut indică în mod expres faptul că, indiferent de natura activității fiduciare, avocatul acționează „în executarea mandatului”;

- la art. 95 lit. b) Statutul vorbește despre fonduri și bunuri „încredințate”, pe când NCC stabilește ca fiind de esența fiduciei „transferul” drepturilor. Nici în această privință Statutul nu dă o definiție termenului de „încredințare”, a cărui definiție nejuridică¹⁷ duce cu gândul la o simplă detenție precară;

- în tot cuprinsul prevederilor art. 93-103 referitoare la fiducie, Statutul folosește pentru definirea constitutorului termenul *client*, care potrivit Statutului, este cocontractantul în contractul de asistență încheiat de avocat. Ar trebui să reiasă dintr-o interpretare logico-juridică faptul că clientul este constitutorul fiduciei, aspect contrazis de celelalte prevederi;

- art. 95 lit. a) prevede ca primă activitate fiduciară pe cea de consultanță, care, în opinia noastră, nu are nicio legătură cu transferul drepturilor fiduciare. Ar însemna ca avocatul să-și consilieze clientul care îi transferă drepturile fiduciare cu privire la modalitatea de fructificare a acestora, chiar cu privire la aceste aspecte? În acest caz, nu ar mai fi vorba despre o activitate fiduciară, ci una clasic avocătească, de consiliere juridică;

- este cert că avocatul nu poate desfășura activități fiduciare decât în baza unui contract de asistență juridică, așa cum reiese din prevederile art. 94 lit. a) din Statut unde se prevede: *în exercitarea activităților fiduciare, avocatul trebuie: a) să respecte întocmai limitele și durata mandatului încredințat, expres prevăzut în contractul de asistență juridică special încheiat;*

- spre comparație, NCC dă puteri și drepturi largi fiduciarului, prevăzând la art. 784 că în raporturile cu terții, **se consideră** că fiduciarul are **puteri depline asupra masei patrimoniale fiduciare**, acționând ca un **veritabil și unic titular al drepturilor în cauză**.

În concluzie, se impune o regândire și o reformulare a prevederilor statutare care reglementează activitățile și obligațiile avocatului fiduciar, pentru alinierea la scopul și caracteristicile instituției fiduciei, astfel cum acestea sunt reglementate, chiar cu stângăcie, de Noul Cod Civil, având în vedere că, în actuala reglementare, fiducia nu poate fi utilizată ca un instrument util, eficace și profitabil, în interesul clientului și pentru folosul și prestigiul avocatului.

¹⁶ În oricare caz de încetare a mandatului, avocatul are obligația să ia în timp util și în mod rezonabil măsuri potrivite pentru apărarea intereselor clientului.

¹⁷ <http://dexonline.ro/definitie/%C3%AEncredin%C8%9Ba> .

Conflictul de interese în profesia de avocat

Avocat Răzvan SCAFEȘ
Baroul Dolj

Debutul Legii nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat indică principalele drepturi și obligații ale avocatului, printre care: „*Avocatul promovează și apără drepturile, libertățile și interesele legitime ale omului. Avocatul are dreptul să asiste și să reprezinte persoanele fizice și juridice în fața instanțelor autorității judecătorești și a altor organe de jurisdicție, a organelor de urmărire penală, a autorităților și instituțiilor publice, precum și în fața altor persoane fizice sau juridice, care au obligația să permită și să asigure avocatului desfășurarea nestingherită a activității sale, în condițiile legii*”¹.

Se observă așadar că rolul avocatului este acela de partener al actului de justiție, condiții în care va trebui să asiste magistrații în aflarea adevărului prin reprezentarea oricărui client în fața instituțiilor statului sau a altor persoane fizice sau juridice.

Această idee este întărită prin art. 2 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat, conform căruia: *Scopul exercitării profesiei de avocat îl constituie promovarea și apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și persoanelor juridice, de drept public și de drept privat și art. 7 din Statut, conform căruia: Într-o societate întemeiată pe valorile democrației și ale statului de drept, avocatul are un rol esențial. Avocatul este indispensabil justiției și justițiabililor și are sarcina de a apăra drepturile și interesele acestora. El este deopotrivă sfătuitoarea și apărătorul clientului său*

Art. 29 din același act normativ stabilește dreptul la clientelă al avocatului: *Avocatul înscris în tabloul baroului are dreptul să asiste și să reprezinte orice persoană fizică sau juridică, în temeiul unui contract încheiat în formă scrisă, care dobândește dată certă prin înregistrarea în registrul oficial de evidență.*

Așa cum se poate observa, legislația profesiei de avocat recunoaște avocatului un drept liber la clientelă, drept stabilit ca fiind absolut, cel puțin în aparența reglementării cu caracter general prezentată mai sus. Alegerea clientelei este lăsată la latitudinea fiecărui avocat, în funcție de problema juridică prezentată și de nivelul de aprofundare a acestuia dovedit de avocat, iar îndatorirea sa legală este de a proteja prin toate mijloacele profesionale posibile interesele legitime ale clientului său². Bineînțeles că diferitele interacțiuni sociale pot naște situații în care avocatul poate fi abordat de către clienți care în litigiu au interese contrare sau care sunt chiar părți adverse într-un anumit dosar.

Aici a venit în întâmpinare legislația, art. 46 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, statuând că: *Avocatul nu poate asista sau reprezenta părți cu interese contrare în aceeași cauză sau*

¹ Art. 2 alin. (2) și (3) din Legea nr. 51/1995.

² Art. 91 alin. (2) și art. 110 din Statutul profesiei de avocat.

în cauze conexe și nu poate pleda împotriva părții care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspectele litigioase concrete ale pricinii. De asemenea, interdicția există și pentru cauzele pentru care avocatul asigură asistență publică judiciară:

Avocatul desemnat potrivit art. 72 alin. (2) să acorde ajutorul public judiciar nu poate refuza această sarcină profesională decât în caz de conflict de interese sau pentru alte motive justificate³.

Cu toate acestea, Legea nr. 51/1995 nu stabilește decât premisa existenței unui conflict de interese, fără a aprofunda problema și a oferi o definiție sau o exemplificare a unor astfel de cazuri.

Prin Statutul profesiei de avocat⁴ se acoperă însă aceste lacune, textul de lege fiind mult mai ofertant și stabilind criteriile care trebuie avute în vedere în analizarea diferitelor situații ca fiind cazuri de conflict de interese:

• **Art. 114:** (1) *Avocatul nu trebuie să fie sfătuitorul și nici reprezentantul sau apărătorul a mai mult de un client într-una și aceeași cauză, atunci când interesele clienților sunt conflictuale ori când există, în mod real, riscul de a apărea un astfel de conflict de interese.* (2) *Avocatul trebuie să se abțină să se mai ocupe de cauzele tuturor clienților implicați, atunci când intervine un conflict între interesele acestora, când secretul profesional riscă să fie violat sau când independența sa riscă să fie știrbită.* (3) *Avocatul nu poate accepta o cauză a unui nou client dacă secretul informațiilor încredințate de un client anterior riscă să fie afectat sau atunci când cunoașterea de către avocat a cauzelor unui client anterior îl favorizează nejustificat pe noul client.* (4) *În cazul în care avocații practică profesia într-o formă asociativă, în colaborare sau în conlucrare cu alți avocați, dispozițiile alin. (1)–(3) se aplică tuturor avocaților.*

• **Art. 115:** *Există conflict de interese în situațiile următoare:* a) *în activitatea de consultanță, când, la data solicitării sale, avocatul care are obligația de a da clientului său o informație completă, loială și fără rezerve nu își poate îndeplini misiunea fără a compromite interesele unuia sau ale mai multor clienți, prin analiza situației prezentate, prin utilizarea mijloacelor juridice preconizate sau prin concretizarea rezultatului urmărit;* b) *în activitatea de asistare și de apărare, atunci când, la data sesizării sale, asistarea mai multor părți ar determina avocatul să prezinte o altă apărare, diferită de aceea pentru care ar fi optat dacă i-ar fi fost încredințată apărarea intereselor unei singure părți, inclusiv în ceea ce privește tehnicile și mijloacele profesionale ale apărării;* c) *atunci când, prin modificarea sau evoluția situației ce i-a fost prezentată inițial, avocatul descoperă una dintre dificultățile arătate la lit. a) și b).*

• **Art. 116:** *Nu există conflict de interese:* a) *atunci când, după ce și-a informat clienții și a primit acordul acestora, avocatul, în exercitarea diferitelor sale activități, va încerca să concilieze contrarietatea de interese;* b) *atunci când, în acord deplin cu clienții, avocatul îi consiliază ca, plecând de la situația ce i-a fost prezentată, să adopte o strategie comună sau dacă, în cadrul unei negocieri, avocații care sunt membri ai aceleiași forme de exercitare a profesiei intervin separat pentru clienți diferiți, care sunt însă informați cu privire la această apartenență comună;* c) *atunci când, după ce avocatul aduce la cunoștința fiecăruia*

³ Art. 73 din Legea nr. 51/1995.

⁴ Aprobabil prin H.G. nr. 64/2011.

dintre clienții potențial afectați de asistența juridică acordată existența sau posibilitatea creării unui conflict de interese, precum și eventualele consecințe nefavorabile ale acestuia, fiecare dintre respectivii clienți își dau acordul expres și prealabil cu privire la prestarea activității de asistență juridică.

• **Art. 117:** *Cu excepția unui acord între părți, avocatul trebuie să se abțină a se ocupa de cauzele tuturor clienților implicați, atunci când se ivește un conflict de interese, când avocatul apreciază că nu poate asigura apărarea drepturilor și intereselor legitime ale fiecărui client în parte, când secretul profesional riscă să fie violat sau când independența sa riscă să fie lezată.*

Noțiunea de conflict de interese are o origine provenită din sectorul public, reprezentând inițial punctul de plecare în analiza cauzelor de favoritism, corupție și fraudă. Acesta a fost și considerentul pentru care legiuitorul a inserat această noțiune în acte normative importante precum, cel mai recent: Legea nr. 161/2003 – Titlul IV – Capitolul II⁵, O.U.G. nr. 34/2006⁶ – Capitolul II – Secțiunea a 8-a, art. 301 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal.

Este foarte adevărat că interesul public fiind cel care stă la baza formării unei societăți moderne și durabile, trebuiau găsite pârghii pentru apărarea acestuia prin evitarea oricărui comportament care să-l așeze pe o poziție inferioară interesului personal. Persoanele aflate în funcții publice trebuie să posede atributele integrității și imparțialității deciziilor luate, astfel că protejarea riscului apariției unor situații îndoielnice în ceea ce privește conduita acestora reprezintă prioritatea principală pentru asigurarea transparenței aparatului public.

O definiție a conflictului de interese ne este oferită de art. 70 din Legea nr. 161/2003 care, deși se referă la sectorul public, poate fi transpusă cu modificările de rigoare și în cazul societăților⁷: *Prin conflict de interese se înțelege situația în care persoana care exercită o demnitate publică sau o funcție publică are un interes personal de natură patrimonială, care ar putea influența îndeplinirea cu obiectivitate a atribuțiilor care îi revin potrivit Constituției și altor acte normative.*

Pentru a realiza însă o definiție a conflictului de interese în domeniul practicii avocaturii trebuie avute în vedere principiile care stau la baza prevenirii conflictului de interese așa cum sunt acestea indicate în art. 71 din Legea nr. 161/2003: *imparțialitatea, integritatea, transparența deciziei și supremația interesului public.* În materia avocaturii aceste principii se impun a fi ușor modificate și aplicate la specificul raporturilor profesiei, respectiv cele dintre avocat și client, astfel încât avocatul va trebui să fie: imparțial, integru, să participe la luarea deciziilor juridice în mod transparent și să aibă în vedere supremația interesului clientului.

Imparțialitatea și integritatea asigură o distanțare față de interesele personale contrare ale clienților și o obiectivitate în luarea deciziilor privind exercitarea atribuțiilor stabilite de lege în timp ce transparența în luarea deciziilor conferă clienților implicați siguranța că

⁵ Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.

⁶ O.U.G. nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii.

⁷ Nu ne vom referi în prezenta lucrare la definiția conflictului de interese ca și infracțiune, prezentată de art. 301 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal.

se are în vedere supremația interesului lor și că nu există un interes al avocatului care să primeze și astfel să afecteze capacitatea de asistență și reprezentare cu integritate a clientului.

De fapt, deși legislația vorbește despre *clienți cu interese conflictuale*, sugerând că un conflict de interese se naște între cei doi clienți, în realitate aceasta este doar una dintre laturile conflictului de interese, cealaltă manifestându-se în interesul personal al avocatului, care uitând de etica profesiei și de integritatea pe care o presupune desfășurarea acesteia, ar alege o cale prin care să asiste sau să reprezinte ambii clienți, folosindu-se de informațiile aflate de la unul sau de la ambii dintre aceștia pentru a construi un proces din care să obțină un avantaj personal mai mare.

Interdicția asistenței și reprezentării în astfel de cazuri este absolută și ține chiar de scopul și caracteristicile profesiei de avocat, de caracterul de protector al drepturilor și libertăților clienților săi al avocatului și de obligația sa de a urmări doar interesul suprem al clientului. Însă vorbim despre interesul unui singur client, evident, odată ce continuarea acordării sfaturilor juridice în cazuri de conflict de interese nesemnificate clienților ar conduce tocmai la prejudicierea intereselor acestora. De altfel, doar permisiunea clienților între care există interese conflictuale ar putea libera avocatul de interdicția de a-i reprezenta pe amândoi în astfel de cazuri.

Situațiile de continuare a reprezentării în cazul în care avocatul cunoaște că i s-au adresat doi clienți ce au interese contrare în aceeași cauză sau chiar în cauze diferite, dacă informațiile obținute de la unul dintre aceștia i-ar profita în câștigarea unui alt proces în beneficiul celui alt client, deși nesemnificate în dese rânduri, afectează profesia de avocat și știrbesc încrederea publică în aceasta.

Avocații priviți individual trebuie să identifice zilnic ceea ce este etic și să refuze să se conformeze anumitor cereri ale clienților. Încrederea comunității în sistemul juridic este măcar parțial influențată de comportamentul avocaților care pot facilita sau inhiba deschiderea persoanelor spre a apela la sfaturi juridice.

Problema apare cel mai accentuat la tinerii avocați. Dovezile existente în prezent sugerează că aceștia sunt într-un fel de derivă etică. Aceștia nu sunt tocmai antagoniști însă nu au reprezentarea exactă a eticii.

Chiar și într-un context de criză financiară globală, cultura noilor avocați este în general una materialistă, cu nesocotirea atributelor morale spre a obține recompense financiare imediate. Atunci când o astfel de atitudine se pliază pe nervozitatea naturală asupra indicațiilor superiorilor, doar o foarte mică parte din tinerii avocați par pregătiți pentru o analiză etică și o luare de decizii independentă. Cel ce are cel mai mult de suferit ca urmare a acestor factori este profesionalismul individual al avocatului.

Societatea avocaților are nevoie a se concentra pe educarea morală a tinerilor avocați în special dar trebuie avut în vedere și că prognoza acestor practici în rândul avocaților mai experimentați este de asemenea problematică.

Secretul eticii care trebuie cultivată spre a se evita situațiile de reprezentare a clienților aflați în conflict de interese este acela de a aprecia asupra unor priorități distincte atunci când niciuna nu este pe deplin satisfăcătoare iar apoi să existe curajul de a acționa în conformitate cu această judecată. Desigur, avocatul, deși este conștient de etică, nu este garantat că va acționa în consecință. Cu toate acestea conștientizarea eticii juridice și a beneficiilor acesteia trebuie să primeze în fața altor elemente, iar prezența acesteia acaparează viitoare eventuale scuze vizând ignoranța asupra complexității alegerii.

Obligația de limitare până la suprimare a sfaturilor juridice în cazurile în care avocatul cunoaște că acel client are interese contrare cu un alt client cu care deja acesta a semnat un contract de asistență juridică trebuie să fie conștientizată de la primul contact cu problema juridică, iar la momentul sesizării sale avocatul trebuie să aibă în vedere obligația de a oferi sfaturi juridice sincere și complete clienților săi. Obligația de a nu reprezenta sau asista părți aflate pe poziții contrare se completează cu obligația de a păstra secretul profesional⁸, odată ce acesta ar fi afectat prin divulgarea sa tocmai către clientul ce ar putea beneficia de aflarea unor astfel de informații confidențiale despre o persoană ce este parte cu interese contrare într-un proces.

În loc de concluzie ar trebui făcut un apel spre conștientizarea că astfel de cazuri există și se manifestă în societatea avocaților, că ele riscă să afecteze întâi clientul și apoi avocatul și profesia prin reducerea încrederii publice în aceasta, că practicarea avocaturii în situații de conflict de interese se contrazice cu principiile profesiei și cu rolul avocatului și, nu în ultimul rând, că astfel de situații creează poate un fals adevăr în anumite litigii.

⁸ Art. 11 din Legea nr. 51/1995, art. 134 și art. 228 din Statutul profesiei de avocat.

Din Istoria Baroului Dolj¹

Înainte și dela 1864-1874

Cu drept cuvânt se spune: pentru a înțelege viitorul, trebuie mai întâi să cunoaștem trecutul. De acest adevăr, ne-am condus în lucrarea de față spre a-i putea da toată importanța ce ea merită.

Cercetând cu deamănuntul, în trecutul său, primele începuturi de organizare ale Corpului de avocați, – ca corp de sine stătător și factor social, – am putut înțelege, cum se cuvine, multe din faptele ce s'au scurs în cursul vremii, în instituțiunea căreia cu toții îi aparținem și a'l cărui trecut ne încercăm să'l cunoaștem și să'i dăm viață.

Multe împrejurări au făcut ca, în arhiva Corpului de avocați din Dolj, – pe care am cercetat-o cu interesul istoricului – să nu se găsească absolut niciun act, din care să se stabilească cea mai mică urmă despre viața acestui barou în intervalul dela 1860-1870. Până la 1874 Ianuarie, nu există niciun act, din care să se vadă măcar că a existat acest Corp al avocaților.

Că trebuie să fi fost acte, care să dovedească existența sa, cel puțin dela 1864 Decembrie, sau 1865 Ianuarie înainte, nu mai încapе îndoială, fiindcă ori câtă neregulă ar fi domnit în ținerea arhivei, tot a trebuit să existe cel puțin înscrierile tinerilor, ce venise dela studiul dreptului, în acest timp și cari se înscriaseră ca avocați în Barou. Foștii Decani P. Chițu și A. Betolian, ne-a precizat că în luna mai 1871 și-au făcut înscrierile în Baroul Dolj, și au și prezentat actele lor odată cu cererile de înscriere, în lipsa Decanului de atunci, – def. G. Chițu, – Consilierului Gr. Țigara.

Față cu aceste precizuni, ce nu pot fi puse la îndoială, este mai mult decât sigur, că arhiva ce a existat, multă, puțină, câtă a fost până la 1874, – trebuie să se fi pierdut la vreo mutare de local, sau în cel mai rău caz, va fi fost luată de vreunul din membrii Consiliului din acel timp, dusă la domiciliul său în păstrare și cu timpul uitat acolo.

Așa că în lipsă de acte din a căror cercetare să putem reconstitui trecutul Corpului nostru de avocați, în această epocă nu ne putem referi decât la informațiunile ce am putut culege de pe la câțiva din colegii în vârstă ce își mai amintesc de această epocă, de mult trecută.

Ar fi fost interesant să putem avea primele începuturi sigure ale organizării acestui Corp, ar fi fost de dorit să avem un tablou al Corpului de avocați din Dolj, la această epocă, ca un prim document al începutului la Baroul Dolj. Din nefericire însă, aceste acte prețioase pentru studiul nostru ni sunt necunoscute.

Aceste împrejurări fac ca prima epocă în trecutul Baroului, să fie slab redată, și posibil cu oarecare erori în date, lipsindu-ne orice putință de control.

¹ Fragment din lucrarea Istoria Baroului Dolj de la 1864-1928 publicată de Avocat George Mil-Demetrescu.

Ca să putem oarecum cunoaște starea Baroului nostru la 1864, atunci când a luat ființă prima lege de organizare a acestei instituții, este nevoie să cunoaștem care era starea generală a profesiei de avocat în țară. Cunoșcând aceasta, vom avea un îndoit folos, întâi vom preciza în parte trecutul profesiei de avocat la noi, și al doilea vom fi dispensați de a mai cerceta situația acestui barou, ea neputând fi decât una și aceeași pretutindeni.

Dacă ne întoarcem privirea asupra timpului trecut, în special dela 1800 încoace și cercetăm vechile noastre legiuiri și obiceiuri, – găsim că din cele mai vechi vremi, cineva care să fi făcut înaintea justiției, oficiul asemănător avocatului modern, a existat mai întotdeauna. Dar, cine erau aceștia, din ce clasă se recrutau și ce îndatoriri aveau aceasta nu se știe bine. În lipsă de o lege organică, care să stabilească anumite condiții pentru cei ce voiau să profeseze advocatură, rămâne sigur stabilit că orișicine voia și se simțea în stare, putea să fie avocat, sau în limbajul vremii: «vechil». Nu se cerea niciun studiu și niciun titlu, aceasta este sigur, cum nu se cerea nici pentru judecător, cari erau numai boeri, numiți de Domn.[...]

Ca în toată țara și în Baroul nostru, tot o asemenea stare de lucruri trebuie să fi fost la 1864. Se găseau în Barou avocați, dintre care cei mai mulți n'aveau alte titluri pentru exercițiul profesiei decât trecutul lor de foști judecători pe la Judecătorii, Divanuri sau foști grefieri la aceste instanțe, mulți din ei slujbași și mai mici, ca foști subprefecți, ajutoari de subprefecți și alte funcțiuni administrative, ce numai cunoștințe speciale de drept nu puteau da, de și înainte vreme subprefecții erau în același timp și judecători de pace și cu acest trecut, cu stagiul făcut exercitau profesia de avocat, conform ultimului ofis Domnesc al lui Bibescu.

Cine erau însă acești antemergători ai profesiei noastre la Dolj? Iată iarăși o chestiune care ne-a ocupat mult timp cercetările noastre, și pe care am rezolvat-o, cu precizie, târziu, după lungi cercetări.

În arhiva Corpului, n'a rămas nici cea mai mică urmă despre acești vechi avocați ai Doljului. În tabloul din 1876, cel mai vechiu tablou de avocați existent, se găseau trecuți și acei avocați cari se mai înscrișese în Barou, dela 1865 până la această dată, așa că nici din acest vechiu act nu se puteau extrage știri sigure.

Nu s'a putut găsi, nici lucrările comisiei examinatoare, care lucrase la Craiova, conform art. 29 din legea dela 1864, și care ar fi putut da, ceea ce ne trebuia. În așa situație, eram forțați să ne mulțumim cu informațiile ce ni se dedese de către fostul decan P. Chițu, informații incomplete și cari nu puteau fi înregistrate decât ca amintiri nesigure. După aceste informații și după cele ce se puteau vedea în tabloul de avocați din 1876 s'a reconstituit întrucâtva tabloul pe anul 1864, și socoteam că existenți în Craiova la aplicarea legii, pe următorii avocați profesioniști: 1. Scarlat Stănciulescu; 2. Mihail Eliescu; 3. Iordache Bălăcescu; 4. Grigore Țigara; 5. Ion Tănăsescu; 6. Teoharie Teoharide; 7. Teodosie Bodescu; 8. Ștefan Zăgănescu; 9. Toma Strâmbeanu; 10. Barbu Bălcescu; 11. Tache Zisu; 12. Grigore Brătășanu; 13. V. Măcescu; 14. P. Eliat; 15. Toma Slămnescu; 16. N.C. Zătoreanu; 17. Em. Quinezu; 18. Gh. Chițu.

Această reconstituire era însă întemeiată pe probabilități. Tocmai târziu, atunci, când reconstituim după actele timpului, Decanatul D-lui P. Chițu, s'a găsit într'un dosar din 1885, o corespondență ce se urma între Decanul Baroului Dolj, și judecătorul ocolului Meletin din județul Dorohoi, relativ la avocatul Toma Slămnescu, cel care în 1883, fusese șters de Consiliul de disciplină de Dolj, pentru totdeauna din tabloul avocaților, ca unul ce fusese definitiv condamnat la doi ani închisoare pentru fapte incompatibile cu exercițiul profesiei de avocat. Prin această corespondență, s'a putut rezolva cu precizie chestiunea ce ne preocupa. Reșea din această corespondență că Toma Slămnescu, după

ce făcuse închisoare, ne mai știind ce să facă, se hotărâse să se ducă să exercite avocatura, tocmai la celălalt capăt al țării, la Dorohoi, pe lângă o judecătorie de ocol din acel județ. Aci, necunoscut, spera să poată trăi în liniște și exercita profesiunea la care numai avea drept. Dar tocmai pentru că era necunoscut, păru curios instanțelor judecătorești această apariție a lui Slămnescu, și i se ceru să-și arate titlurile care-i da dreptul să exercite profesiunea. Slămnescu care n'avea niciun titlu decât acela de practicant, arată Judecătorului de ocol, un Monitor Oficial din 1865 cu No. 65, în care între alți avocați cu drept de a exercita profesiunea la Dolj, era trecut și el. Judecătorul ceru atunci, relații la Decanul de la Dolj. Se urmă o corespondență în care se arăta adevărata situație a lui Slămnescu în acel moment. În această corespondență se găsi și actul ce ne interesa atât de mult: Monitorul Oficial No. 65 din 1865 în care se putea vedea avocații existenți la 1864 în Dolj, trecuți conform noii legi în tabloul celor cu drept de exercițiu. Această prețioasă descoperire făcută, rezolvă cu precizie mult frământata chestiune de a ști, cine erau avocații care profesau la 1864, avocatura în Craiova.

După o corespondență cu Monitorul Oficial, s'a putut obține o copie exactă după acest tablou, publicat în Monitorul Oficial No. 65/865.

Cu acest act în posesiune, s'a putut preciza cine fusese avocați, care la 1864, exercitau la Craiova. L-am reprodus aici și se va vedea că lista, întocmită mai sus după probabilități, nu era nici completă, nici exactă. Tot din acest act care este întocmit de Ministerul Justiției în Martie 1865, după lucrările trimise de Comisiunea de examinare ce lucrase în Craiova, pentru întreaga Oltenie, se putea vedea și titlurile ce aveau fiecare avocat, azi cu toții dispăruți.

Iată acest act:

Ministerul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice

„Consiliul examinator de avocați, constituit în orașul „Craiova, pentru districtul Dolj, Romanați, Mehedinți, Gorj,, și Vâlcea 'mi înaintează tabloul avocaților admiși pentru,, distr. Dolj.

„Subsemnatul, conform art. XXIX din legea pentru „constituirea Corpului de avocați, publică acest tablou, „spre a cunoaște Curțile și Tribunalele, precum și cei interesați, numele avocaților”.

De la Cuza până la noi, trei pași înainte și cinci înapoi

Avocat dr. Aurel DESPA
Baroul Dâmbovița

Anul acesta este unul sacru; societatea civilă este marcată de alegerile pentru președinție, iar mica noastră societate profesională este la rândul ei marcată de împlinirea, în curând, la 6 decembrie, a 150 de ani de când marele reformator care a fost Alexandru Ioan Cuza a dat profesiei noastre prima lege adevărată, care s-a referit la corpul avocaților.

Străbătută de un puternic accent naționalist (care din nefericire astăzi ne lipsește cu desăvârșire), legea prevedea că nimeni nu putea să exercite profesia dacă **nu era român sau naturalizat român**, dacă nu deținea o diplomă care să ateste studiul dreptului, eliberată de o facultate din țară sau de una dintre facultățile străine. Legea excludea falșii, nereabilitații, bancruții și pe cei condamnați la o pedeapsă criminală sau corecțională pentru o serie de delictive prevăzute în art. 2. Ne oprim puțin la această prevedere și nu putem să nu observăm că diferența dintre respectiva lege și dreptul nostru pozitiv actual în materia reglementării profesiei nu diferea prea mult. Tabloul avocaților, Consiliul de disciplină, reglementarea instituției decanului, a Adunării generale (care delibera asupra intereselor **comune** ale avocaților, elabora regulamentele corpului, stabilea contribuțiile și nivelul lor) sunt reglementările unui mare om de stat, iar normele juridice se ridicau la nivelul dispozițiilor existente în statele civilizate ale Europei. Tot Cuza a pus bazele formării unei „case comune”, antecesoarea Casei de asigurări de mai târziu, a reglementat în amănunt stagiul profesional, iar în finalul legii s-au abrogat toate vechile legiuiri, regulamente, decrete, ordonanțe. Așa cum remarca pe bună dreptate Mircea Duțu, datorită dezordinii și spiritului fanariot, atât de prezent, din nefericire, și astăzi, puternic înrădăcinat în structurile statului, transpunerea în practică a legii a întâmpinat dificultăți extraordinare, astfel că la 20 de ani de la elaborarea sa, în 1884, legea a fost completată fundamental.

Cum societatea română evolua rapid spre modernizare (era și cazul la începutul sec. XX), legea de la 1884 a devenit insuficientă și necuprinzătoare în raport cu diversitatea situațiilor apărute în procesul de constituire a corpului avocaților și atunci, din interiorul profesiei, s-a simțit nevoia schimbării, astfel încât la 12 martie 1907, într-un an frământat de grave manifestări sociale, s-a promulgat o nouă lege pentru organizarea corpului. Pentru prima dată apărea incompatibilitatea între profesia de comerciant, atunci când comerțul era principala ocupație, și avocatura, între calitatea de militar, monah și orice altă formă ecleziastică, între funcția administrativă sau judecătorească și profesie. De observat rigoarea reglementării și multitudinea incompatibilităților. Se introduce prin lege jurământul, se

reglementează cu caracter de noutate absolută transferul, se reglementează într-un capitol distinct drepturile avocaților. **Atenție numai!** La an de grație 1907 punctăm reglementarea detaliată din lege referitoare la actele de înstrăinare a imobilelor, convențiile matrimoniale, actele de ipotecă, actele de partaj, la concesiunile petroliere, tranzacțiile de societate, acte ce se prezentau tribunalului spre autentificare. Toate aceste acte trebuiau redactate de un avocat sau apărător, obligatoriu, atunci când între părți se găsea și un neștiutor de carte (și, slavă Domnului, erau atunci mai mulți decât sunt acum). Se introduce pentru prima dată în legislație pactul de *quota litis*, instanța putând reduce suma numai „în caz de vădită exagerațiune”. Un capitol aparte era alocat obligațiilor avocatului, obligația capitală fiind aceea de a studia cu atenție cauzele, de a pleda „cu cuviință și respect”. Pentru prima dată s-a reglementat situația samsarilor de procese (mijlocitorii), iar avocatul care apela la ei era pasibil de pedeapsă. Răspunderea avocaților redactori de acte era cea din dreptul comun, avocatul neavând obligația de a cerceta sarcinile actului. S-a reglementat pentru prima dată forma de exercitare a profesiei – biroul de avocat – ce trebuia să funcționeze într-un local cuviincios. S-a introdus instituția secretarului de avocat, iar aceștia erau trecuți, ca și avocații, într-un tabel al secretarilor de avocați. Se introduce obligația de a plăti pentru corp o cotizație trimestrială, care, dacă nu era plătită în termen de 2 luni, Consiliul de disciplină interzicea dreptul de a profesa. O altă noutate: corpul avocaților a fost declarat persoană morală cu drept de a face acte juridice și de a sta în justiție în interesul corpului. S-au înființat asistența judiciară, Casa de economii a avocatului, bugetul fiecărui consiliu al baroului cuprinzând o sumă pentru pensii și ajutoare (germenele sistemului propriu al asigurărilor de astăzi).

Această lege, pe bună dreptate, a fost și este apreciată ca legea care a marcat reglementarea juridică modernă a profesiei.

Legislația interbelică este guvernată de Legea pentru unificarea corpului din 19 februarie 1923 (Decretul nr. 610/1923), modificată substanțial prin Legea pentru organizarea corpului din 1931, completată de Legea din 6 aprilie 1937, Regulamentul Casei Centrale a pensiunii avocaților din România și a Casei de ajutor a barourilor din 10 decembrie 1936, Regulamentul pentru îndeplinirea efectivă a stagiului de avocat, Regulamentul pentru examenul de avocat (de liberă practică) din 25 februarie 1936. Toate aceste acte normative au perfecționat condițiile privind admiterea în profesie și exercitarea ei, stabilind, prin art. 1 al Legii din 1931, condițiile pentru admiterea în corpul avocaților – vârsta minimă de 24 de ani, absolvirea bacalaureatului, titlul de doctor în drept, un stagiu profesional de 3 ani, promovarea unui examen de liberă practică. Punctez numai seriozitatea și rigoarea acestui examen.

Incompatibilitățile, stagiul profesional și condițiile efectuării lui, întreruperea și suspendarea stagiului, prelungirea sa s-au găsit în atenția și preocuparea legiuitorului.

Înscrierea în corpul avocaților, tabloul avocaților, transferul, suspendarea și încetarea exercițiului profesiei, drepturile și îndatoririle avocaților erau riguros reglementate. Insist și o să revin în partea finală la câteva reglementări care și astăzi ne-ar fi utile, și anume: pentru onorariul datorat, *fie și în baza unei convenții verbale*, fie conform tabloului onorariilor minimale întocmit de Comisia permanentă a Uniunii, avocatul putea să îl cheme pe clientul debitor în judecată *în fața instanței de la domiciliul avocatului*. Pentru acest onorariu *avocatul avea un drept de privilegiu asupra sumei sau averii mobile conservate sau intrate în patrimoniul clientului prin serviciile prestate de avocat*.

Pe baza convenției scrise privind onorariul, avocatul putea obține **fără plata unei cauțiuni** sechestrul asigurator sau poprire pe averea debitorului său. Creanțele de onorariu autentificate se puteau executa, iar executarea nu se suspenda **decât după consemnarea sumei datorate cu titlu de onorariu.**

Avocatul care se găsea în exercitarea profesiei sau în timp cât se afla în localul instanțelor de orice grad, *chiar în afara ședinței, era asimilat funcționarului public în exercițiul funcțiunii*, sub aspectul respectului ce i se datora și al sancțiunilor penale privind orice ultraj ce i-ar fi fost adus – a se vedea, spre exemplu, decizia Curții de Casație II nr. 1537/1923, în Jurisprudență generală 1923, pag. 515.

Dacă adăugați faptul că în perioada interbelică actele ce se prezentau la orice autoritate judecătorească trebuiau redactate de avocați, cu excepția situației când redactorul însuși era licențiat în drept sau doctor în drept, soț ori descendent, **or faptul că simpla procură verbală dată de parte în instanță era suficientă pentru îndeplinirea de către avocat a oricărui act procesual, inclusiv pentru exercitarea căilor de atac, aveți imaginea unei avocaturi prospere financiar și respectate social.**

O să revin asupra acestor drepturi, în parte pierdute astăzi, însă, pentru a întări afirmațiile mele, trimit la un articol al vremii, apărut în Curierul judiciar nr. 25/1929 la pagina 390, intitulat sugestiv „**Lupta împotriva procurii avocațiale**”. **Eram oarecum de temut pentru cei care vedeau în noi o concurență adevărată și puternică.**

Organele corpului de avocați aveau o reglementare aproape identică cu reglementarea de astăzi, anume Congresul corpului, președintele Uniunii Barourilor, Consiliul General al Uniunii avocaților (insist asupra acestui Consiliu General, care era al Uniunii avocaților, nu al Uniunii barourilor), Comisia Permanentă, baroul, decanul și Consiliul baroului. Adunarea generală era reglementată în varianta adunării generale deliberative și electivă. Asistența judiciară a fost de asemenea cu minuție reglementată prin Legea din 1931 și definită de art. 235 alin. (3) al acestei legi. Fac o mențiune importantă în opinia mea, anume aceea că, în acord cu reglementările art. 240 din legea sus menționată, **asistența judiciară nu se acordă în cauzele vădit nedrepte, vexatorii sau care nu s-ar putea susține în justiție.** Cât de util ne-ar fi și astăzi un asemenea text de lege, când instanțele ne bombardează cu asemenea cereri, prost sau deloc plătite, care mai de care mai imposibil de apărut în drept.

Casa centrală de pensii și casele de ajutor au fost reglementate prin art. 257 al Legii din 1931, care a stabilit și principiile sistemului, printre care un loc marcant îl deținea declararea pensiei ca un drept al avocatului, al văduvelor și copiilor minori. Casa de pensii se administra de Comisia permanentă a Uniunii. Avocatul pensionar nu mai putea pleda, se remarcă sistemul proporțional al acordării pensiilor în funcție de vechimea în profesie, iar văduvele și minorii, în caz de deces al titularului, primeau 50% din pensia cuvenită avocatului.

Profesia a mai avut o perioadă de ascensiune, marcată de reglementările care au guvernat-o între 1940 și 1948. Ar fi al treilea pas înainte după legea lui Cuza – primul pas, legislația de la 1907 unită cu cea din perioada interbelică – al doilea pas și, în sfârșit, legea din 1940, mai bine zis decretul-lege din 5 septembrie, care a fost actul de referință, ducând profesia noastră la apogeul acelei perioade. La 5 septembrie 1940 (în stil vechi, în luna august – erau cunoscutele decrete emise de mareșal) se emitea decretul-lege pentru organizarea corpului de avocați, care abroga legea din 1931, decret ce era străbătut de spiritul Constituției de la 1938, constituție care, în art. 27, accentua caracterul naționalist al statului, „caracterul majoritar și creator de stat **al națiunii române**”. Cred că nicicând

profesia noastră, între profesiile juridice, nu a avut o importanță socială mai pregnantă decât acum.

Organizarea și funcționarea profesiei a fost stabilită pe principiul autonomiei corpului, precum și al **solidarității naționale și profesionale**, avocatura participând în mod direct la activitatea organelor puterii judecătorești, bucurându-se de toate garanțiile legale în îndeplinirea menirii sale. Toate barourile din țară formau Uniunea barourilor din România, barourile, cât și Uniunea, fiind declarate persoane juridice de drept public.

Ca să marchez importanța avocaturii și importanța locului baroului în sistemul juridic, țin numai să subliniez faptul că decanul, ales pentru un mandat de 5 ani, era confirmat prin decret regal, la propunerea ministrului de justiție. Comparați cu ce se întâmplă astăzi, când unele instanțe, nu generalizez, având în vedere și prestația uneori lamentabilă a câte unui decan de barou, nici măcar nu discută cu acesta, ignorându-l. Nu puteai să faci acest lucru în 1940, când decanul baroului era confirmat de capul statului, care era regele.

Ne întoarcem în acele vremuri și arătăm că decanul era ales odată cu Consiliul baroului, consiliu care, spre exemplificare, în baroul Ilfov era compus din 20 de membri, câte 12 membri în consiliile barourilor din reședințele curților de apel, câte 8 membri în celelalte barouri ce numărau efectiv peste 200 avocați și câte 6 membri în cele cu sub 200 de avocați.

Președintele Uniunii barourilor (ați remarcat trecerea la Uniunea barourilor, care nu mai era o Uniune a avocaților), Congresul general al corpului, Consiliul general al Uniunii și Comisia permanentă reprezentau organizarea avocaturii.

Pentru prima dată, legea lui Antonescu a făcut o distincție în ceea ce privește **stagiul profesional între doctorul în drept, care trebuia să efectueze un stagiu de 2 ani și licențiatul în drept, care efectua un stagiu profesional de 3 ani** (imaginați-vă o clipă că astăzi, unui doctor în drept, intrat în profesie, i s-ar impune un stagiu profesional și, slavă lui Dumnezeu, câtă vreme legea noastră a permis intrarea în profesie pe baza interviurilor ș.a.m.d., eu am văzut mulți doctori care aveau nevoie de acest stagiu). Vă puteți da seama care era nivelul exigențelor impuse profesiei, dacă un doctor în drept efectua doi ani de stagiu și urma examenul de liberă practică. *Mutatis mutandis*, astăzi s-ar fi produs o explozie de orgolii în media. Astăzi se intră în profesie cu o grilă tembelă, în care a patra variantă de răspuns, lucru incredibil, este „nu știu”. Asta a reușit Consiliul Uniunii noastre să facă din intrarea în profesie în anul 2014 și nu o să mire pe nimeni când vreunul dintre cei care au intrat în acest examen va spune mâine o stupidenie în toată media, auzită de tot poporul și se va apăra spunând ca el este câștigătorul unui examen tip grilă și că, evident, diploma lui este egală cu a mea, sau că a mea nu are cinci colțuri ca steaua de pe Kremlin.

Și, pentru că tot am divagat, vreau să vă spun că, în perioada la care m-am referit până acum, și-a făcut drum un mare romancier român, considerat de mulți numărul 1 al romanului modern, mă refer la Gib Mihăescu, care și-a ales, într-un roman, de asemenea celebru, Donna Alba, drept personaj principal un avocat. Nu era un lucru întâmplător.

Ne întoarcem *illo tempore*, arătând că, dacă nu treceai examenul de stagiu, perioada se prelungea limitat cu câte un an; examenul de liberă practică se organiza anual în luna noiembrie și avea drept scop constatarea aptitudinilor profesionale ale candidatului **pe baza cunoașterii desăvârșite a limbii române și a terminologiei juridice**. Sunt un avocat curajos și curajul mă îndeamnă să pariez că dintre cei 400 de intrați în profesie la examenul grilă de anul acesta sunt mulți care vorbesc o limbă română aproximativă, iar despre terminologie juridică, Dumnezeu cu mila.

Problema este mult mai de esență, pentru că, dacă profesia, prin alegerea acestei modalități de examinare, îmi aduce în corp fie și 50 de inși care habar nu au despre drept sau despre limba română, cine poate crede, om rațional fiind, că, preluând un tânăr de la 30 de ani, poți să acoperi aceste lacune? Altceva ar fi fost dacă profesia putea să controleze la intrare o parte din aptitudinile indispensabile unui avocat sau, mai simplu, cum ar fi spus Ion Creangă, dacă verifica „aplecarea la scris” a candidatului. Uniți ceea ce am spus eu despre cerințele intrării în profesie, sau, mai exact, despre lipsa lor, cu lipsa cerințelor necesare ca să accezi într-o facultate de drept și atunci o să vă aduceți aminte de mine dacă vă spun un banc. Întrebarea era: ce-i lipsește unei blonde să facă Dreptul? Răspunsul: bacalaureatul. (Mai nou legislativ, la facultate se intră și fără bacalaureat).

Revenind la lege, examenul de definitivat consta într-o probă scrisă și una orală. Legea reglementa în amănunt drepturile și obligațiile avocaților. Remarc faptul că un avocat, odată ce primea o procură pentru reprezentare, precursora delegației noastre de astăzi, i se conferea un drept total de reprezentare pentru orice act procedural, judiciar sau extrajudiciar, putea exercita orice cale de atac, ordinară sau extraordinară, putea să ia orice măsură pentru apărarea drepturilor clientului său, **chiar dacă în procură nu se indicau toate drepturile cuvenite**. În zilele noastre, judecătorul îți întoarce o tranzacție și pentru că, din greșeală, nu s-a tehnoredactat o virgulă. Imaginația mea liberă mă îndeamnă să văd, cu ochii minții, un judecător contemporan, în fața căruia ai veni cu o astfel de procură; chiar dacă ai scrie o tranzacție cu sânge, nu l-ai putea convinge că este și legală, pentru că, la rândul său, și domnul judecător a intrat la Institut tot cu grilă și a ieșit tot cu grilă – în situația în care, evident, a intrat la Institut –, iar în anii cât a stat acolo a mai dobândit ceva împotriva noastră și un eufemism m-ar face să spun numai ură.

Drepturile avocaților din acea perioadă erau completate cu posibilitatea avocatului de a redacta toate actele ce îi erau prezentate la toate autoritățile judecătorești, în afară de acelea în care figurau ca părți magistrații în funcție sau pensionari, avocații pensionari ori soțiile și copiii lor minori. Îmi veți reproșa, probabil, că reiau ceea ce am spus despre perioada interbelică, însă, atenție, acolo se redactau toate actele celor neștiutori de carte, însă aici discutăm despre actele tuturor. Este de observat că în acea perioadă, neexistând notariate, care s-au înființat după 1948, toate actele erau autentificate de instanțe.

Și acest decret-lege a păstrat pactul de *quota litis*, iar achitarea onorariului **era garantată cu privilegiile legale**. Și pentru că v-am plictisit suficient, aduc în discuție reglementarea ultrajului împotriva avocatului. Avocatul, fie că se afla în sala de ședință sau în afara ei, fie că se afla în localul instanței sau în afara lui, era asimilat funcționarului public sub aspectul săvârșirii împotriva lui a infracțiunii de ultraj, iar legea lui Antonescu distingea următoarele situații:

- ultragierea avocatului de către un magistrat sau orice alt funcționar public;
- ultragierea avocatului de către un particular;
- ultragierea între avocați în fața instanței;
- ultragierea magistraților de către avocat.

Vă rog să vă imaginați dacă astăzi ar fi de conceput ca un magistrat să răspundă pentru ultragierea unui avocat și, dacă găsiți un răspuns afirmativ **în practica**, comunicați-mi și mie.

Atât de minuțioasă era reglementarea din anul 1940 încât legea prevedea până și îndatoririle și comportamentul avocatului în biroul său, publicitatea profesiei, exercitarea ilegală a avocaturii, îndatoririle avocatului în raport cu clientul său ș.a.m.d.

Închei prin a spune că, de la legiferarea lui Cuza și până la legiferarea lui Antonescu, profesia noastră a avut un singur trend, anume unul ascendent.

Vremurile care au venit după al doilea război mondial, instalarea puterii comuniste în România, au fost vremuri negre pentru avocatură. Ele au început **prin anul 1948, când Legea nr. 3 din acel an, prin art. 1, desființa barourile și înființa, în locul lor, colegiile de avocați**, iar Decretul nr. 281/1954 pentru organizarea și funcționarea avocaturii în RPR a guvernat profesia până în anul 1990. Este o epocă de tristă amintire pentru autor și, fără a aloca un spațiu deosebit, remarc numai că avocatura și-a pierdut independența, a fost pusă sub autoritatea administrației politice a vremii, dar nu pot să trec cu vederea și un lucru pozitiv, anume acela că atât prin Decretul nr. 60/1951, cât și prin Decretul nr. 251/1978 s-a păstrat o autonomie în ceea ce privește pensiile și alte drepturi de asigurare ale avocaților. Generației care va prelua ștafeta noastră îi revine obligația sacră **să apere acest sistem**. În timp, colegiul de avocați a fost subordonat Ministerului Justiției, anihilându-se orice formă de independență a profesiei. S-a spus, în mod corect, că Decretul nr. 281/1954 a apropiat avocatura de funcționărimă, deși plata avocatului, cum iarăși bine remarcă oamenii de curaj ai vremii, nu s-a făcut niciodată din bugetul statului. Avocații din fostele barouri, în această etapă neagră a profesiei, au fost obligați la începuturi să se înscrie în colegiile de avocați într-un timp nepermis de scurt, **dacă respectau următoarele condiții:**

- exercitaseră în mod efectiv profesia și avuseseră această profesie ca principală sursă de existență;

- o exercitaseră demn;

- nu manifestaseră atitudini antidemocratice în viața lor publică sau profesională.

Vă dați seama că, având asemenea „superbe” criterii, elita avocaturii „a murit”. Cum putea un avocat din perioada interbelică, om de cultură generală, implicat în viața socială, extraordinar profesionist, liberal în gândire, să nu se manifeste în societate, expunând un punct de vedere?

Am sperat, personal, după decembrie 1989, că în sfârșit, după aproape o jumătate de secol de teroare, avocatură, încet, dar sigur, va reveni la ceea ce a fost și, în bună măsură, aceste așteptări le am și astăzi, pentru că cei 25 de ani de democrație declamată (adevărat spunea Lucian Boia, în *Mitul democrației*, despre această falsă reprezentare a ei) nu mi-au dovedit o revenire în forță a avocaturii, ceea ce ar fi fost corect pentru o societate care s-ar fi dezvoltat normal. Dar oare noi, după 1989, am făcut multe lucruri normale?

Să vedem, deci, care a fost evoluția, în plan legislativ, a avocaturii. Imediat după decembrie 1989, mai exact la 28 februarie 1990, la presiunea unor vârfuri ale avocaturii de la acea vreme, celebrul de acum Consiliu provizoriu de Uniune națională, adopta Decretul nr. 90/1990, act normativ atât de mult ridicat în slăvi de profesie și care este socotit un act care pune bazele autonomiei profesiei. Inițiatorul său – sau unul dintre ei – a fost regretatul avocat Anagnoste, fost președinte al UNBR. Eu nu fac parte dintre cei care au abonament la „efuziuni sentimentale” și, pentru că nu mă las copleșit de sentimente, am privit în mai multe rânduri acest act normativ mai sceptic decât contemporanii mei. Încerc să vă împărtășesc câteva dintre nemulțumirile mele – este tardiv să spun acum critici – vis-à-vis de acest act normativ.

Prima nemulțumire este aceea că, elaborat în grabă, este atât de condensat încât a devenit amalgamat, începând chiar cu primul său articol, care definește avocatura astfel: „Avocatura acordă asistență juridică persoanelor fizice și juridice”. Cred că o formulare

mai proastă era greu de găsit, pentru că orice lege care se respectă trebuie să definească o profesie prin atributele sale și să le și definească, mai ales că este vorba de o lege organică. Las la o parte faptul că nu avocatura, ci avocații, membrii corpului, acordă asistență. Greșeala din 1990 a fost, din nefericire, reluată și în Legea noastră nr. 51/1995, care, în articolul 1, arată că: „Profesia de avocat este liberă și independentă”; aceste două calități pe care legiuitorul ține să le sublinieze nu complinesc lipsa de conținut a reglementării profesiei de avocat, pentru că, pe această linie de gândire a legiuitorului profesiei, puteam adăuga și că este nobilă, frumoasă etc., fără să exprimăm conținutul acestei profesii. Eu am sugerat, nu o dată, și am trimis atât la legea notarilor, la legea executorilor judecătorești și chiar la legea mediatorilor, ca legiuitorul să definească profesia în funcție de interesul public sau privat pe care îl servește și în continuare, sigur că da, să puncteze atributele acestei profesii, cum ar fi autonomia, independența etc.

O altă mare greșeală a acestui prim act normativ postrevoluționar care a fost Decretul nr. 90/1990 – **eu aș spune cea mai mare greșeală** – a fost aceea că în art. 12 se prevedea că, de la data adoptării acestei legi, **în Decretul nr. 281/1954**, se înlocuiau niște termeni, printre care „colegiul de avocați” era înlocuit cu „baroul”. Pe lângă faptul că am făcut o struțo-cămilă între o legislație comunistă – Decretul nr. 281 – cu o lege care declară independența și autonomia profesiei, cei care au dorit neapărat ca acest decret să aibă forma și conținutul astăzi cunoscut **au omis faptul că prin Legea nr. 3/1948, prin art. 1, barourile fuseseră desființate, iar acest act normativ nu a abrogat textul care le-a desființat și niciun act normativ subsecvent nu a abrogat Legea nr. 3/1948**. Această greșeală a fost taxată de așa-zisul barou constituțional, entitate creată tot de prietenii noștri, magistrații, printr-o hotărâre judecătorească de prin zona dvs., care s-au erijat deodată în cei care au reînființat barourile. Am fi evitat această bătaie de cap inutilă cu niște indivizi care se situează nu la granița legii, ci mult în afara ei, dacă am fi fost puțin atenți și nu am fi apelat la acest compromis de a spune, printr-o lege, că de mâine colegiul este barou.

Nu pot să nu remarc că, în perioada comunistă, un poet controversat, George Tomozei, avea niște versuri deosebit de aplicabile situației prezentate de mine. Acesta spunea: „Atenție la cai, atenție la hamuri,/Viața-i ca un transport de lăzi cu geamuri”.

Ați înțeles că am criticat întotdeauna acest melanj făcut de legiuitorul profesiei în 1990 între o lege comunistă și una nouă, melanj care a dăinuit până la apariția Legii nr. 51/1995.

Una dintre legile lui Murphy spune că un lucru care începe prost se termină întotdeauna și mai prost, iar avocatura a intrat, în perioada postdecembristă, într-o perioadă nu tocmai fastă și cu regret trebuie să spun că această stare se menține și astăzi.

Legea nr. 51/1995, pe care deja am criticat-o puțin atunci când am evocat art. 1, nu a fost cea mai bună dintre legi. Poate că eu sunt prea exigent, dar marea greșeală pe care eu am văzut-o a fost aceea că a permis ca, ani mulți la număr, să se intre în profesie *en fanfare*. Și cum în România se găseau la un moment dat peste 100 de facultăți de drept private, care au scos licențiați pe bandă, putând vorbi chiar de instituții de eliberare a diplomelor în loc de facultăți – a se vedea Spiru Haret și altele – acest învățământ privat trebuia să aibă și o piață. Notarii, cinste lor, au avut o lege prohibitivă, despre magistrați nu mai vorbesc, așa încât singura supapă a reprezentat-o avocatura. Au fost și suficienți doctrinari care au confundat liberalismul, care ținea de exercitarea profesiei, cu libertinismul, și așa am ajuns să primim în avocatură tot ce nu „curgea pe gârlă”. Am creat un corp și cu oameni nepregătiți, neștiutori ai limbii române, pe care nu îi mai poți forma, oricât învățământ și forme de

pregătire profesională ai avea la dispoziție. Acest lucru nu s-a întâmplat însă oriunde, ci numai în acele barouri unde interese meschine, financiare, au făcut ca în cei peste 10 ani de organizare a examenelor la barouri să intre în profesie asemenea specimene la care eu m-am referit până acum.

A doua mare greșală a legii, și este vorba de greșeli de fond, a fost și încă este acordarea unei autonomii totale Baroului. Deși ține de istoria de acum, îmi amintesc că am participat, în acei ani când se discuta despre această autonomie, la un consiliu al Uniunii ținut la Sibiu, fostul Hotel Continental și atât de tare s-au încins spiritele, încât, dacă aveam pistoale, ne-am fi împușcat. Veți spune că este normal ca Baroul să aibă autonomie și am să vă răspund că este normal, însă nu o autonomie care să scape de sub orice fel de control, pentru că ați văzut ce s-a întâmplat cu primirile în profesie fără examen. Vă rog să urmăriți prevederile din lege și statut (pentru că în anul 1996 profesia a avut primul statut, iar de atunci și până acum îl tot cârpim și înlocuim „într-o dulce alandala”), prevederi care îl fac pe avocat să nu aibă niciodată convingerea că dincolo de consiliul baroului cineva mai poate să schimbe decizia decanului. Dacă este un decan luminat, totul este în regulă, dar dacă ai un decan și un consiliu care hotărăsc împotriva profesiei, aceasta este în pericol. Te întrebi dacă această Uniune a barourilor nu ar trebui să fie înlocuită cu o Uniune a avocaților, cu schimbări legislative radicale? Altcumva, barourile devin un fel de feude, cu puteri nelimitate, iar unii decani sunt la rândul lor niște mici baroneți. Avocatul de rând răspunde în fața comisiei de disciplină, răspunde în fața consiliului, răspunde în fața decanului. Dar ce te faci dacă, așa cum s-a întâmplat la mine în Dâmbovița, decanul și trei consilieri erau cei mai mari restanțieri la sistem, de ani de zile neplătind un leu? Ba, mai mult, decanul, când obținuse al doilea mandat, avea restanțe de vreo doi ani, pe care și le-a plătit la alți doi ani. Îmi poate spune cineva ce răspundere are acest decan, pentru că vă dați seama că are și un consiliu în care, vă spuneam, are 3 consilieri la fel de datornici. Acest lucru m-a făcut – și acum răspund criticilor mei, unii dintre ei din Baroul dvs. – să fiu inițiatorul Hotărârii nr. 966/2014, care a modificat art. 71 al Statutului, introducând art. 71 alin. (1)¹, potrivit căruia din Consiliul Baroului nu pot face parte avocații cu datorii la sistem. Dacă așteptam eu la Dâmbovița o decizie a Consiliului sau a Consiliului de disciplină, veneau calendele grecești. De aceea, eu sugerez că această autonomie a baroului sau, mai bine zis, reglementarea legală, trebuie să fie una de minuție, care să dea posibilitatea – dar una efectivă – de control a deciziilor luate de conducerea Baroului. Acum avem ceva formal și nu vreau să depășesc cadrul discuției.

Profesia noastră a fost afectată *da capo* de prevederile incomplete ale atribuțiilor noastre profesionale, definite de art. 3 din Lege. Faptul că am mai adus în timp modificări acestui text de lege, care se referă la modalitățile de exercitare a profesiei, nu a complinit aceste lipsuri, pentru că a introdus în lege posibilitatea efectuării de activități fiduciare, spre exemplu, care nu este la îndemâna avocatului de rând. Asta o fac marile firme de avocatură, care deja sunt un stat în stat, trăiesc din contractele cu statul, pe care îl consiliază de bine ca în cazul Bechtel și altele, iar noi nu numai că nu avem posibilitățile acestea, dar o himeră este și activitatea de mediere, pentru care trebuie să scoți bani din buzunar să te scolești. Exprimări de genul: „orice mijloace și căi proprii de exercitare a dreptului la apărare în condițiile legii” – a se vedea art. 3 lit. j) – sunt himere, adică forme fără fond. Mai exact și concis, spun că obiectul muncii noastre a cam dispărut și, în bună măsură, datorită nouă. Noi suntem cei care am tăcut, noi suntem cei mulți în Parlament, dar fiecare cu

interesele lui, noi nu am făcut *lobby* profesiei, noi nu am fost atenți la legile care ne-au îngustat și mai mult sfera de activitate, noi suntem cei care, în anul 2013, în Consiliul Uniunii, ne întrebam, la cel mai înalt nivel, cum este posibil să avem restrânse drepturile prin apariția Codului penal și de procedură penală, de parcă atunci auzeam prima dată de ele – și era vorba de legi din 2009, inițiate și asumate de către un avocat.

În aceeași linie de gândire, anul 2014 a fost unul negru pentru profesie. Prin două legi succesive, nr. 17 și nr. 68, nu prea mai avem posibilitatea să redactăm antecontracte, pentru că nu își mai găsesc eficiența în justiție decât foarte limitat. Tot în acest an, Curtea Constituțională a găsit neconstituțional textul de lege care prevedea că numai avocații pot redacta și susține recursuri – oricum era un tango degeaba, dat fiind numărul acestor recursuri. Dacă nu greșesc, tot în acest an legea profesiei a mai fost lovită de vreo două ori și într-un final s-a stabilit că judecătorii nu mai trebuie să respecte termenul de opțiune instituit prin lege. Acum câțiva ani, tot constituționala noastră Curte le dăduse voie să pledeze în instanțele unde soțul, ruda etc. funcționau ca magistrați, că doar nu avem noi suficientă corupție în țara asta. Dacă adăugați și faptul că, ani de zile, acești judecători au intrat aproape în totalitatea lor în profesia noastră – și îmi amintesc o ședință de consiliu din Dâmbovița, la care participam și eu, când unii colegi de-ai mei din consiliu le-au mulțumit pentru faptul că au venit în fața Consiliului, așa cum alții mulțumesc când judecătorul te apostrofează sau îți acordă un amărât de termen – aveți imaginea unei avocaturi în care avocatul de rând nu prea își mai găsește menirea. Pot afirma că avocatura, așa cum spunea unul din confrății mei, se găsește în moarte clinică asistată de sistem. Un sistem în care probabil avocatul este incomod și de unde trebuie să dispară (prin partea penală a dreptului, *de facto* se și întâmplă fenomenul).

Ar fi multe de discutat despre ce ar trebui să facă profesia, pe de o parte pe plan legislativ, pentru că noi tot avem dorința de schimbare, avem această bulimie de reglementare, dar lucrurile ne ies prost, iar pe de altă parte prin ieșirea în cetate, prin luarea de poziții ferme la toate loviturile sub centură aplicate profesiei, pentru că nimeni nu o să ne perceapă pozitiv câtă vreme noi nu spunem nimic despre noi și despre problemele oamenilor ale căror interese noi le apărăm în varii modalități. Dacă odată cu modificarea Codului de procedură civilă avocatura ar fi avut și ea parte de un tratament egal, ar fi putut și avocatul să someze, să facă niște notificări, niște puneri în întârziere, de ce nu, să-și execute propriile hotărâri în care el a apărut, am fi avut o avocatură mai prosperă. Notarii, executorii, mediatorii au beneficiat din plin de prevederile unui Cod de procedură civilă care a fost redactat în bună măsură și de avocați. Cruntă ironie!

Dacă am mai fi puțin atenți la „compromisul” legislativ care dăunează profesiei – și aici mă refer strict la modificarea legislativă a art. 20 alin.(7), care face dintr-un viceprimar un avocat definitiv (deși noi „inițiasem” un alt proiect de lege), dacă am mai fi puțin atenți la publicitatea profesiei, care este una incorectă și, de ce nu, la un aspect care sfidează bunul simț, anume un avocat este ales ministru la justiție sau procuror general, iar legislația profesiei permite formei de exercitare să păstreze denumirea în continuare, deși respectivul este demnitar – profesiei i-ar fi mult mai bine și nouă la fel.

În încercarea mea de a spune multe într-un spațiu oarecum limitat, îmi cer scuze dacă am reușit să fac o formulare a frazei „à la Lenin”. Esența este una, în opinia mea: din 1990 până astăzi am făcut pași înapoi. Dacă ei sunt cinci, cum eu am sugerat în titlul articolului, mai puțini sau mai mulți rămâne ca dvs. să apreciați. Eu nu am făcut decât să arunc o

mănușă profesiei, invitând pe de o parte la reflecție, iar, pe de altă parte, la o discuție interprofesională, având la bază reglementarea profesiei noastre și statutul nostru în societate. Personal spun că avocatul a fost, este și va fi o parte a sistemului judiciar, fără de care sistemul nu poate fi conceput. Sfidez orice coleg sau orice autor din afara profesiei care a scris sau scrie despre avocat ca despre un auxiliar al justiției. Cred că profesia are resurse pentru a-și recăpăta locul de frunte în acest sistem. Până atunci, să meditam cu toții!

Avocatura clujeană la sfârșit de secol XIX și început de secol XX

Avocat Mirel IONESCU¹
Baroul Cluj

Orice moment aniversar – cum este acela al sărbătoririi a 150 de ani de avocatură în România – reprezintă un bun prilej de aducere aminte a momentelor de început a acestei frumoase profesii în epoca modernă și de luare aminte a evoluției acesteia. Totodată este și un moment de rememorare a unor figuri de avocați care pe lângă activitatea profesională au desfășurat și o intensă activitate pe tărâm cultural, financiar, filantropic sau pe tărâm politic.

Organizarea pe baze moderne a profesiei de avocat a fost, cum este și firesc, rezultatul evoluției societății, iar dacă în Principatele Române reformele structurale ale domnitorului Alexandru Ioan Cuza au vizat printre altele organizarea administrativă și cea în plan juridic, în principal prin intrarea în vigoare a Codului civil, penal și comercial, același lucru s-a întâmplat și în Transilvania.

Evoluția societății pe plan politic a dus ca în anul 1867 Imperiul Habsburgic să se transforme într-o monarhie constituțională cu două centre de autoritate: Austria și Ungaria. Ca urmare a acestui fapt statutul distinct al Transilvaniei era anulat și ca atare la data de 20 iunie 1876 Dieta de la Cluj a fost dizolvată prin decret regal².

În sistemul judiciar s-a trecut la organizarea judecătoriaților de ocol și a tribunalelor (legea XXXI/1871, modificată prin legea XVII/1891), a parchetelor (legea XXXIII/1871, modificată prin legea XVII/1891), a avocaților (legea XXXIV/1874) și a notariatului public (legea XXX/1874).

Înainte de emiterea legii din 1874 avocații din Cluj fuseseră organizați într-o Societate care s-a implicat în discuțiile privind noua organizare a justiției, de pildă în cele referitoare la înființarea instituției notariatului. Prin reprezentantul lor, Kövály Mihály, au propus printre altele: folosirea, după model francez a termenului de notar public în locul celui de notar „regal”, introducerea unui examen pentru viitorii notari și asigurarea independenței profesiei³.

Legea XXXIV din 1874 a fost adoptată la 4 decembrie 1874 și publicată în Camera Deputaților la 10 decembrie 1874 și în Senat la 12 decembrie 1874. Firesc, nu au lipsit nici dezbaterile privind organizarea corpului de avocați, emiterea legii nr. XXXIV/1874 fiind

¹ Autor alături de d-na Greta-Monica Miron a *Istoriei Baroului Cluj*, Ed. Argonaut/Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2012.

² *History of Transylvania*, III, p. 347.

³ Gabor Rokolya, *The Beginnings of Modern Notariat in Hungary 1875-1949*, Budapest, 2010, pp. 26-28.

considerată un remarcabil succes al susținătorilor reglementării profesiei. În baza acestei legi în ședința din 16 ianuarie 1875 s-a constituit Camera avocaților din Cluj, eveniment considerat „epocal” de membrii nou-înființatei Camere. Publicarea scrisorii în ziarele vremii reflectă o dată în plus importanța momentului⁴.

A fost considerată un succes din cel puțin două puncte de vedere. În primul rând prin ea însăși organiza un domeniu care până la acel moment era guvernat în principal de cutume, neavând o reglementare specifică necesară în epoca modernă.

În al doilea rând, această lege avea un conținut extrem de elaborat, care reușea în mare măsură să pună bazele dezvoltării corpului de avocați prin reglementări de natură instituțională și organizatorică. Pentru a ilustra acest aspect vom face trimitere la câteva din capitolele acestui act normativ și anume: organizarea, despre stagieri, despre cameră, încetarea dreptului de exercitare a profesiei de avocat, drepturile și obligațiile avocatului, onorarii de avocat, împuternicirile avocațiale, responsabilitățile avocaților, proceduri disciplinare, prevederi interimare.

Simpla enumerare a capitolelor acestui act normativ, fără a intra în detaliile prevederilor acestuia, demonstrează modernitatea acestei reglementări, fiind ușor de urmărit faptul că atinge aspectele esențiale ale unui legi organice.

Modernitatea și actualitatea unor prevederi din această lege este demonstrată de faptul că se stipula ideea că în instituțiile juridice avea dreptul să funcționeze ca avocat doar cel care este membru al unei Camere a avocaților, diploma de avocat era emisă de o comisie în fața căreia solicitantul era examinat, criteriile fiind absolvirea unei facultăți de drept și efectuarea unui stagiu de trei ani de stagiatură.

Este demn de reținut, că Legea XXXIV/1874 a deschis calea elaborării unui regulament intern, astfel că după ce în ședința din 16 ianuarie 1875 s-a constituit Camera avocaților din Cluj, adunarea generală a adoptat la data de 29 ianuarie 1876 regulamentul intern, statuând regulile generale de funcționare și atribuțiile principalelor organisme ale Camerei. Pentru a se da o mai mare legitimitate acestui regulament, a fost trimis spre aprobare consilierului ministerial, acesta aprobându-l în data de 22 februarie 1876⁵.

Camera avocaților din Cluj a fost condusă în 1878 și 1893 de președintele Rudolph Haller⁶, iar în 1905⁷ și 1911 de Czikmántori Otto .

În 1878 erau înscriși în cameră 50 de avocați ce profesau în orașul Cluj, între care cinci cu titlul de doctor în drept⁸, iar în 1906 erau înscriși 71, majoritatea (50) cu titlul de doctor⁹. Regăsim pe lista din 1878 patru avocați români: Vasilie Almășan, Aurel Isac, Ioan Petran și Iuliu Coroianu. Cu excepția lui Ioan Petran ceilalți au făcut parte din cameră și în 1906 alături de Indre Vasiliu, Amos Frâncu, Ștefan Morariu, Emeric Pop, Iuliu Pordea și Victor Poruțiu. Calea lor spre profesie reflectă condițiile formării intelectualilor români la finele secolului al XIX-lea și în primele decenii ale celui următor.

⁴ Jogtudomani Kozlony, Budapest, 3 februarie 1875.

⁵ Regulamentul a fost aprobat de consilierul ministerial Kovach Kalman, în 22 februarie 1876.

⁶ Hof-und Staats-Handbuch der Oesterreichisch-Ungarischen Monarchie für 1878, Wien, 1878, p. 811; Procesul Memorandului românilor din Transilvania. Acte și date, I, Cluj, 1934, p. 360.

⁷ Czikmántori Otto a prezidat în 1905, în calitate de președinte, alegerea comitetului Camerei. Din noul Comitet au făcut parte și doi avocați români: Vasile Almășan și Amos Frâncu, Răvașul, nr. 6, 1905, p. 25.

⁸ Hof-und Staats-Handbuch der Oesterreichisch-Ungarischen Monarchie für 1878, Wien, 1878, p. 811.

⁹ Hof-und Staats-Handbuch der Oesterreichisch-Ungarischen Monarchie für das Jahr 1906, Wien, 1906, p. 953

Am arătat anterior că avocații transilvăneni s-au implicat în activități extraprofesionale cum ar fi cele din domeniul cultural, social, filantropic. Astfel avocații Iuliu Coroianu, Romul Boilă, dr. Polcz Reszo, dr. Amos Frâncu, Victor Poruțiu, Ioan Giurgiu, Ioan Petran¹⁰ și mulți alții au susținut financiar construirea și dotarea unor școli sau au stipendiat studenții ori au făcut donații către biserică¹¹. Avocații Iuliu Coroianu, Aurel Isac, Emeric Pop, Alexandru Bohățiel, Ioan Petran au înființat Banca Economul în anul 1885 cu scopul declarat *spre înaintarea intereselor românești*¹².

Activitatea politică a fost un domeniu predilect de manifestare a avocaților clujeni-transilvăneni, cu momente de referință precum activitatea petiționară prememorandistică, procesul memorandiștilor din 1893-1894, până la împlinirea idealului politic al unirii Transilvaniei cu România. Fără pretenția de a enumera toți avocații implicați în aceste evenimente reamintim pe Iuliu Coroianu, Vasile Almășan, Alexiu Pop, Emeric Pop, Aurel Isac (apărătorul lui George Pop de Băsești în procesul memorandiștilor), Amos Frâncu (apărătorul lui Ion Rațiu în procesul memorandiștilor), George Ilea (apărătorul lui Dionisie Roman în procesul memorandiștilor), Teodor Mihali, Aurel Lazăr (șef al resortului justiție în Consiliul Dirigent condus de avocatul Iuliu Maniu) și mulți alții¹³.

Având în vedere orizontul de așteptare al societății românești de la avocați, văzuți drept figuri reprezentative prin educație și prestigiu social, mediul social din care au provenit este relevant pentru definirea acestui corp profesional. Tinerii care au optat pentru studii juridice au provenit din familii de preoți, învățători și țărani cu proprietate mică și mijlocie. Alexandru Bohățiel, cel considerat primul avocat român din Cluj, provenea dintr-o familie de preoți greco-catolici cu tradiție, iar Iuliu Coroianu, avea ascendenți două generații educate: bunicul său din partea tatălui Antoniu Coroianu, preot greco-catolic studiasse la Viena, iar bunicul din partea mamei preot greco-catolic, fusese renumit prin erudiția sa cunoscând șapte limbi străine; tatăl său Demetriu Coroianu ajunsese în ierarhia Bisericii greco-catolice. Din familii clericale au provenit și Vasile Indre, Victor Poruțiu, Ioan Giurgiu, Emil Hațieganu.

Dacă unii dintre juriști au provenit din familii de preoți greco-catolici cu tradiție, alții au continuat cariera de jurist a înaintașilor, cum a fost Vasile Indre care a studiat dreptul la Cluj unde a obținut două doctorate în științe politice și științe juridice; fiul lui Aurel Isac, Aurel Isac junior a devenit avocat; Aurel Socol, fiu de judecător a transmis mai departe profesiunea fiului său Aurel Socol junior, iar Amos Frâncu a fost descendentul a două generații de juriști. De altfel, s-au constituit în acele decenii de fine de secol XIX și început de secol XX largi familii de juriști români. Una dintre cele mai remarcabile a fost cea a lui Iuliu Coroianu, care a avut trei nepoți de soră avocați: pe Iuliu și Cassiu Maniu (fii soarei sale Clara) și Ioan Erdely (fiul soarei sale Lucretia); nepoții lui Iuliu Maniu, fiii soarei sale Elena, Ionel și Iulian Pop au urmat la rândul-le avocatura, iar două dintre surorile lor s-au căsătorit cu avocații Romul și Zaharia Boilă¹⁴.

O parte dintre avocații din Clujul ultimului sfert de secol XIX erau, deci, a doua sau a treia generație educată, însă prima care s-a stabilit într-un oraș mare, după ce au activat un

¹⁰ Răvașul nr. 19, 1908, p. 575.

¹¹ Răvașul nr.7-8, 1908, p. 243.

¹² Istoria Clujului, 1974, p. 301.

¹³ Procesul Memorandului, I, p. 250 et sq.

¹⁴ Victor Bojor, *Demetriu Coroianu*, în *România Nouă*, nr. 45- 59, 1938.

timp în sate unde și-au făcut clientela și s-au întremat financiar. Au existat și avocați de origine umilă, cazul lui Ioan Petran fiind unul relevant pentru beneficiile unei atare cariere, care și-a lăsat întreaga avere deloc neglijabilă unei fundații cu numele său, menită să-i ajute pe tinerii studioși.

Această scurtă trecere prin mediul juridic-avocațial clujean al sfârșitului de secol XIX și început de secol XX, ne înfățișează un mediu efervescent, în care avocații au fost dedicați dezvoltării și modernizării corpului de avocați prin reglementări moderne care au valabilitate și astăzi, multe din prevederile primei legi de organizare găsiindu-și o suprapunere conceptual- legislativă în legislația actuală.

La fel de importantă este și concluzia care se trage că avocatura din România a avut o evoluție ascendentă fără sincope și întreruperi, neexistând niciodată un vid legislativ în organizarea acestei profesii, legile succesive privind organizarea corpului de avocați după Marea Unire din 1918 contribuind la unificarea dispozițiilor ce reglementau această profesie într-un tot unitar.

Avocații și războiul de-acum un secol

Avocat Ion Șt. DIACONU
Baroul Dolj

După doi ani de neutralitate aprig disputată în cercurile politice și opinia publică, după ce obține importante garanții printr-un tratat secret de alianță (4/17 august 1916), Regatul Român intră în război la 14/27 august 1916 alături de Antanta pentru realizarea idealului național.

La început de război românii erau „admirabil de dezorganizați” cum corect s-a exprimat generalul Berthelot, șeful misiunii militare franceze. Printre multele memorii de război, sunt relevante cele ale avocaților craioveni M. Puțoreanu și N. Defleury, rămase în manuscris în arhive de familie¹.

Dezastrul începutului se continuă după izbucnirea revoluției bolșevice, cu toate victoriile (în apărare!) de la Mărășești sau Oituz. Vom fi siliți să încheiem o pace rușinoasă negociată la Buftea de către Al. Marghiloman consiliat de trimisul guvernului de la Iași, C-tin Argetoianu, pacea se va semna la Cotroceni în mai 1918.

În cele din urmă Puterile Centrale vor fi înfrânte iar România va câștiga pacea printr-o adevărată ofensivă diplomatică astfel că Basarabia, Bucovina, Banatul, Ardealul, gurile Dunării cu Insula Șerpilor vor forma România Mare după Tratatul de la Trianon, 1920. Asta după ce la 4 august 1919 trupele române ocupă Budapesta sfărâmând republica Sfaturilor (sovietelor) condusă de Bela Kun, oprind extinderea spre vest a bolșevismului, spre est va fi totuși bolșevizată Mongolia în 1922.

La 8/21 noiembrie 1916 trupele germane intră în Craiova dinspre vest iar cele austro-ungare dinspre nord, Komandatura se instalează în fosta Bancă a comerțului, acum sediul primăriei, iar în Palatul de justiție se vor instala Statul major economic german de etapă militară cum și Tribunalul german de război.

Trădările existau de mai înainte, în toamna anului 1916 profesorii de la colegiul Carol predau autorităților pe profesorul de germană care făcea spionaj, la uzina electrică din Valea Vlăiciei sunt descoperiți șase funcționari austrieci care semnalizau noaptea către zepelinurile ce survolau orașul². În Baroul Dolj colaboraționist și trădător avea să fie dovedit Eduard Dioghenide. De tristă memorie vor fi demascați apoi doctorul stomatolog Iulius Kohn³ precum și consulul austriac Thimcziuc⁴.

¹ Un fragment și semnal de carte în „Ramuri” nr. 7-10 iulie - octombrie 1939.

² Academia Română, Institutul „C.S. Nicolaescu Ploșor”, *Dicționar istoric*, Ed. Alma, Craiova, 2005, p. 156.

³ C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *Fapte din umbră*, vol. II, Ed. Politica, 1977, pp. 116-122.

⁴ Ziarul Ordinea, București, nr. 161/27 iunie 1929.

În afara celor expuse corect dar incomplet de către G. Mil. Demetrescu în *Istoria Baroului Dolj*, Craiova, 1928 la pag. 179-202, aducem acum noi informații pe bază de documente primare, inedite, aflate în arhiva autorului.

Față de iminența ocupației străine, administrația și parte din populație se vor refugia spre București și apoi în Moldova neocupată.

Se constituie o Comisie interimară condusă de către C. Poenaru, procuror general la Curtea de Apel, alături de I. B. Georgescu, atunci Prim procuror la Tribunalul Dolj, apoi primar, decan al baroului, internat în lagăr la Iacobenii, după 1955, zilier la Arhivele statului, C. Gărdăreanu, magistrat apoi avocat, D. T. Angelescu, avocat și moșier la Mierea Birnici (Crușeț), Alexandru Urziceanu, avocat ce va pleda în procesul ceferiștilor din 1935, Herman Mendel, bijutier, Moscu Beligrădeanu, Ghiță Ionescu, avocat care va pleda cu Nicu Popilian în procesul celor 19 antifasciști din 1936.

În semn de represalii și urmare a denunțurilor făcute de către Iulius Kohn⁵ și consulul austriac de origine bucovineană Thimczuk (numit în 1929, însărcinat cu afaceri ale României la Riga!) sunt luați ostateci o serie de notabilități: I. B. Georgescu, Mihai Policrat, dr. Antoniu, Ștefan Pleșa, Nicu Popilian „mare agitator tachist”. Primii patru îl vor mitui chiar pe denunțatorul Iulius Kohn și vor scăpa dar Nicu Popilian va fi încarcerat la hotel „Imperial” de pe str. Mihail Kogălniceanu, în clădirea băncii Oltenia, viitor hotel „Palace”, la penitenciarul Craiova, în București la Cercul Militar din str. Victoriei colț cu b-dul Elisabeta, apoi în Bulgaria, lângă Filipopol, unde mai erau internați supuși englezi și francezi. A fost deținut 493 de zile. „În Bulgaria tata și-a lăsat barbă, în amintirea zilelor suferite acolo și nu și-a mai ras-o până la sfârșitul vieții”, august 1976⁶.

Este lăudabilă inițiativa decanului I. Turculeanu de refacere a plăcii memoriale privind avocații morți în lupte sau de tifos exantematic, placă aflată la început în Palatul Justiției apoi, din 1951 în clădirea repartizată colegiului de avocați lângă tribunal (casa Poenaru) unde se va muta apoi LSM astfel că marmura ajunge la directorul dr. psihiatru Alex. Olaru! Numai că de pe placa inițială și cea reconstituită lipsește avocatul erou de război Ion T. Stanovici, frate cu alt avocat Alex. Stanovici⁷.

Fuse sublocotenent în rezervă, magistrat, înscrierea în barou este contestată la 20 octombrie 1900 la insistențele decanului A. Betolian pentru că nu exista dovada împământenirii. Decizia consiliului disciplinar nr. 15/1900 va fi infirmată de către Curtea de Apel iar I. T. Stanovici se reînscris în 1902. Eroul uitat moare la Iași în teribila iarnă din 1917 iar rămășițele sale sunt aduse în Craiova la 17 mai 1921.

După războiul ce a adus atâtea jertfe, N. Iorga, publică celebra diatribă despre imposibilitatea iertării (I. Slavici și Tudor Arghezi vor fi închiși la Văcărești)⁸, iar Regina Maria scria în *Însemnări zilnice* la 19 noiembrie 1919: „Marele război nu a făcut omenirea mai bună, ci mai rea, eroismul s-a terminat (...) lăcomia și necinstea sunt ceea ce domină acum lumea și de asemenea lenea”.

Iată și alt episod necunoscut avându-l ca protagonist pe avocatul George Graur care luptase și-n campania din Bulgaria 1913, în primul război, și, concentrat pe loc, în al doilea...

Din închisoarea militară Craiova, la 14 mai 1919, dr. Iulius Kohn face plângere către decanul baroului „fiind citat în ziua de 13 mai a.c. la parchetul de pe lângă trib. Dolj spre a da oarecare informațiuni, m-am prezentat la acel parchet, însoțit de o sentinelă. La ieșire

⁵ C. Neagu s.a., *op. cit.*, p. 120.

⁶ Mihail N. Popilian, *Memorii inedite*, Buc. 1982, p. 12.

⁷ Arhiva Baroului Dolj, dos. nr. 1 și nr. 4/1900.

⁸ Neamul Românesc, 24 noiembrie 1918.

de la parchet, pe sală, am fost întâmpinat de tânărul avocat Graur care, fără veste, m-a lovit și insultat cu vorbe urâte (...) Cum eu eram sub sentinelă și cum sunt și om în vârstă și suferind, n-am putut să-mi satisfac demnitatea mea în așa mod atinsă și de aceea mă adresez dumneavoastră (...) sper că veți lua măsurile necesare ca să înfrânați atingerea adusă corpului de avocați prin purtarea nedemnă a d-lui avocat Graur căci prin lovirea mea în sala palatului de justiție, atunci când eu mă aflam sub sentinelă, s-a adus o desconsiderare în primul loc corpului de avocați”. Nu se cunoșteau pe atunci toate mârșăviile acestui trădător care s-a îmbogățit prin denunțuri și șantaj, va fi judecat, se va declara mort, va beneficia de Înaltul decret de amnistie din 1920 și va dispărea⁹.

Avocatul G. Graur s-a născut în Craiova la 16 iunie 1889 într-o familie de militari, tatăl Teodor era ofițer erou din războiul de independență. Frații lui erau tot militari cu grad de colonel. Este licențiat în drept la București în oct. 1912, iar în 1913 studiază la Berlin și participă la campania din Bulgaria ca sublocotenent împreună cu un alt avocat Mihai Lăzărescu Olteanu, primul român mort în acest „mic război” și căruia același G. Graur se va strădui să-i ridice un bust în scuarul din fața fabricii Brătășanu, apoi „7 Noiembrie vechi” apoi Popeci, la capătul străzii S. Bărnăușu către Unirii, bust profanat în timpul primului război¹⁰. Pe front, G. Graur luptă efectiv și este înaintat căpitan în Regimentul 26 Rovine.

A făcut parte de trei ori din consiliul de disciplină al baroului, a fost ajutor de primar, senator PNȚ între 1932-1933. Iată în întregime declarația dată la 30 martie 1921 față de denunțarea lui Iulius Kohn¹¹:

„Recunosc că în ziua de 13 mai 1919 am pălmuit pe Sala Parchetului din Palatul Justiției pe dentistul Kohn, luându-mi astfel, numai într-o mică măsură, satisfacție pentru purtarea acestui mizerabil în timpul războiului, toamna lui 1916 și în timpul ocupației germane. Pentru același fapt am fost reclamat și Parchetului, iar afacerea a fost trimisă spre judecată Judec. Ocol urbană care, prin mai sau iunie 1920, m-a achitat de orice penalitate.

Prezența acestui ticălos e o sfidare pentru orice bun Român și dacă n-ar fi bolnav de inimă, la orice întâlnire i-aș aplica prima rețetă”.

Totul poate fi pierdut în afară de onoare!

⁹ C. Neagu ș.a., *op. cit.*, p. 122.

¹⁰ M. Dobrin, *În căutarea memoriei*, Ed. Aius, Craiova, 2003, pp. 95 și 96.

¹¹ Arhiva Baroului Dolj, dos. nr. 4/1900, dos. nr. 10/1912, nr. 9/1918.

Roba și avocatul ei

Avocat Ligia CĂTUNA¹
Baroul Timiș

La vremea intrării mele în profesie, avocații nu purtau robă.

Roba ca noțiune, devenită aproape o instituție, exista doar pentru judecători și procurori.

Din roba lor mi se părea că sunt mai înalți decât atunci când îi vedeam pe culoarele instanțelor îmbrăcați în civil.

Eram invidioasă că nu aveam robă, pentru că nu vedeam niciun fel de diferență în pretoriu între mine, avocat, și toți ceilalți colegi care tronau pe scaunul instanței sau al acuzării.

Eram nedumerită de nedreptatea creată avocaturii în condițiile în care toți absolviserăm aceeași facultate, am fost supuși aceleiași repartiții guvernamentale și nu de puține ori cei mai buni alegeau mai degrabă să fie avocați decât procurori sau judecători.

Încercam în fiecare dimineață să fiu cât mai decent îmbrăcată pentru ca atunci când intram în sală să nu tulbur prin extravaganță solemnitatea forului. Nu mai vorbesc de zilele când apăram inculpați în boxă câtă grijă aveam să nu sfidez prin îmbrăcăminte.

Când a apărut legea noastră bucuria introducerii robei ca ținută obligatorie pentru avocați a fost umbrită de o altă nedumerire. De ce eram obligați să purtăm robe doar la instanțele superioare și la judecătorii nu eram supuși aceleiași norme de conduită? De ce trebuia să mă îmbrac și să mă dezbrac de robă funcție de instanța în fața căreia puneam concluzii? Atunci am hotărât că atâta timp cât voi fi avocat, independent de ce prevede legea, voi purta roba în fața oricărei instanțe voi pleda.

Eram mândră de roba mea de avocat și o îngrijeam, mă durea sufletul când vedeam cum o poartă unii dintre colegi, desfăcută la gât, unii mergeau cu pulpanele robei fluturând, alții o mototoleau și o băgau în geanta lor plină de dosare, în cel mai bun caz o țineau sub braț, cu o mânecă atârând și cu alta gata să măture pe jos.

Nu pricepeam de ce colegii mei nu înțeleg cât de importantă este roba pentru avocat ca simbol. Nu pricepeam de ce nu se bucură de această cucerire care marca o dată în plus dispariția vechiului fel de practicare a avocaturii, cel comunist.

În ciuda prevederilor legii care interziceau purtarea robei în afara instanței fără acordul decanului, la sfârșitul anilor '90 am fost să pledez la Curtea de Arbitraj de pe lângă Camera

¹ Prof. univ. dr. la Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara.

de Comerț și Industrie a Ungariei, la Budapesta. Eram singură și drumul în sine mă îngrozea pentru că pentru mine era o dublă premieră, arbitrajul și pledoaria într-o limbă străină. Clientul era încrezător în cauză și în mine, deși eram crud de tânără în profesie. Cauza era o cauză comercială cu elemente de extraneitate, relativ simplă pe fond, dar destul de alambicată pe procedură..... simțeam că toată experiența pe care o dobândisem în sălile bucureștene (și care m-a ajutat teribil când am decis să revin în orașul meu natal, Timișoara, pentru că totul mi se părea o joacă de copii față de ce era în București) nu mă va ajuta suficient.

Roba mea de avocat m-a însoțit la Budapesta. Inutil să spun cât am fost de impresionată că la ora 11 fix când era fixată ora pentru cauza în care eram avocat au intrat pe ușă arbitrii. Inutil să spun că înainte de asta, ajungând mai repede și dorind să mai verific o dată dosarul mi s-a pus la dispoziție un birou, cu aparat de fotocopiat, și o grefieră care vorbea limba pe care eu am solicitat-o, franceză, deși pledoaria urma să fie în engleză.

Mă țineam de robă, mai precis ea mă susținea și prelua din emoțiile mele. Nu eram singură. Puteam să am curaj pentru că aveam roba mea. Porte bonheur-ul meu.

Arbitrii la sfârșitul cauzei m-au întrebat dacă acesta este obiceiul în România, să porți roba și în fața instanțelor arbitrale. Am răspuns destul de fâstăcită, pentru că nu doream nici să mint și nici să mă mint, că de fapt obligația în sine nu există expres prevăzută în lege, dar purtând-o, îmi respect o datorie față de mine și față de profesie.

Mai apoi, am asistat la prezența robei dincolo de viață. Întâmplarea a făcut să particip la înmormântarea unui avocat francez. Nu prea puteam eu înțelege de ce confrății francezi m-au luat cu ei la înmormântarea defunctului lor coleg, dar mai apoi am mulțumit în gând celor care s-au gândit să mă facă părtaşă la această ceremonie.

Nu vă puteți imagina cât de impresionantă a fost înmormântarea aceea pe care nu o voi uita toată viața. Avocații care au participat la înmormântare erau în robe, iar pe sicriu, stătea frumos așezată roba celui care nu mai era printre noi. Nu știu dacă pământul a primit și roba sau doar trupul colegului nostru, știu doar că toți cei care au fost la acea înmormântare au purtat roba parcă altfel decât în sălile de judecată. Dacă în sălile de judecată purtarea robei este respectul pentru apărare și profesie, acolo purtarea robei a fost respectul pentru cel care a slujit această profesie. A fost înălțătoare clipa și dincolo de durerea celor rămași, mi-a rămas în minte grupul de avocați în robe care au venit să aducă un ultim omagiu celui plecat.

Robele noastre fac parte din noi. Le luăm și le purtăm zilnic fără să ne mai gândim de fapt ce înseamnă ele vara ne necăjim pentru că ne țin cald, iarna ne încurcă pentru că nu stau bine așezate, robele noastre nu sunt respectate de noi înșine. Dar vrem să le respecte toți ceilalți.

Când terminăm, cu excepția instanțelor care au garderobe pentru avocați, le mototolim și le îngheșuim fără aer printre dosare, aproape că le dăm jos cu bucurie ca și cum am fi scăpați de un balast.

Eu una de câte ori îmbrac roba încerc un sentiment de emoție. Mânecele largi îmi creează starea de libertate care mă ajută să fiu degajată în fața celor care de cele mai multe ori țin să sublinieze cine face poliția ședinței. La propriu și la figurat. Bucățica albă de la

gât mă face să mă simt curată. Insigna îmi arată apartenența. Roba mea mă ajută și ea să fiu cu fruntea sus.

Și roba mea nu e cu nimic mai prejos decât alte robe. E însemnul și demnitatea unei profesii. Fără de care, celelalte nu ar putea exista.

Îmi iubesc și îmi respect roba. Înainte de a auzi ce gândesc, instanța îmi vede roba.

În instanță, roba este emblema mea. Și o port cu demnitate și mândrie. Pentru că am luptat mult să o am.

Oficiile, eternul suspin

Avocat Adrian BERCEA

Baroul Dolj

Ca urmare a colectivizării sistemului de oficii și ultimelor modificări ale Codurilor penale ce reduc drastic cazurile de asistență obligatorie, viața „oficianților” – coloana vertebrală a sistemului judiciar din cel mai lipsit de perspectivă dintre orașele mari ale patriei noastre a devenit tot mai grea.

Prin urmare trebuie să îndrăznim să solicităm majorări și să nu mai permitem reduceri nejustificate de onorarii, astfel încât în lipsa unor reglementări de bun simț, să facem această formă de manifestare a onorabilei noastre profesii, din nou profitabilă.

În cele ce urmează, am să redau o situație care s-a finalizat bine, cu admiterea căii de atac promovate doar pentru drepturile apărătorului și majorarea onorariului din oficiu.

La solicitarea instanței, pentru a se evita tergiversarea soluționării dosarului din cauza lipsei de procedură cu părțile vătămate și civile amintite, am fost desemnat avocat din oficiu în baza delegațiilor emise de Baroul Dolj pentru a asigura asistența juridică a acestora.

Respectând prevederile Protocolului nr. 113928/2008 UNBR, Ministerul Justiției, în ceea ce mă privește, s-a stabilit onorariu în cuantum de 150 lei pentru fiecare dintre cele 16 părți apărute, în total 2.400 lei.

Prin hotărârea apelată, instanța de fond a dispus în baza art. 274 alin. (3) C. pr. civ. reducerea onorariilor apărătorilor desemnați din oficiu pentru părțile vătămate și civile la câte 500 lei pentru fiecare dintre apărători.

Onorariul a fost stabilit conform Protocolului privind stabilirea onorariilor pentru avocații care acordă asistență juridică în materie penală care prevede la art. 2 lit. e) 150 lei pentru asistența juridică gratuită acordată, în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății, părții vătămate, părții civile sau părții responsabile civilmente. Acest onorariu se acordă pentru fiecare parte vătămată, parte civilă sau parte responsabilă civilmente, în cazul în care una sau mai multe persoane au calitatea de parte vătămată, parte civilă sau parte responsabilă civilmente.

Din interpretarea textului se deduce evident că nu este acordat onorariu mai mare pentru fiecare parte în cauzele cu mai multe părți civile, (spre deosebire de cazurile în care sunt mai mulți inculpați iar onorariul este progresiv), dar că se acordă pentru fiecare parte vătămată sau parte civilă, iar din soluția pronunțată la instanța de fond am dedus că mi s-a acordat onorariul pentru trei părți civile și un sfert dintr-o a patra.

Sub acest aspect am considerat că hotărârea este nelegală și netemeinică, întrucât nu a ținut seama de dispozițiile art. 5 din H.G. nr. 83/2005 privind organizarea și funcționarea

Ministerului Justiției publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 132 din 11 februarie 2005, cu modificările și completările ulterioare, precum și prevederile art. 159 din Statutul profesiei de avocat, publicat în Monitorul Oficial al României Partea I, nr. 45 din 13 ianuarie 2005, și de prevederile art. 26 alin. (1) lit. a) și alin. (2) din Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 173 din 29 iulie 1997, cu modificările și completările ulterioare.

Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în Monitorul Oficial nr. 98 din 7 februarie 2011 prevede:

Art. 82. - (1) Pentru asistența judiciară acordată, avocatul desemnat are dreptul la un onorariu stabilit de organul judiciar, potrivit naturii și volumului activității desfășurate, în limitele sumelor stabilite prin protocolul încheiat între U.N.B.R. și Ministerul Justiției.

(2) Prin actul de încuviințare a asistenței judiciare, organul judiciar stabilește și valoarea provizorie a onorariului avocatului.

(3) După acordarea asistenței judiciare, avocatul întocmește un referat scris cu privire la prestația avocațială efectivă, conform formularului aprobat de Departamentul de coordonare a asistenței judiciare din cadrul U.N.B.R. Referatul este supus confirmării organului judiciar, care, în funcție de volumul și complexitatea activității desfășurate de avocat, precum și în raport cu durata, tipul și particularitățile cauzei, poate dispune menținerea sau majorarea onorariului stabilit inițial.

Art. 85. - (1) Onorariile pentru asistența judiciară acordată în oricare dintre formele prevăzute de prezentul capitol se stabilesc prin protocolul încheiat între U.N.B.R. și Ministerul Justiției, în condițiile legii.

(2) Fondurile necesare pentru plata onorariilor prevăzute la alin. (1) se asigură potrivit art. 26 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, cu modificările și completările ulterioare.

(3) Pentru cheltuielile curente necesare funcționării serviciilor de asistență judiciară din cadrul barourilor, din sumele virate lunar pentru plata onorariilor cuvenite pentru asistența judiciară, fiecare barou își constituie un fond prin reținerea a 1% din valoarea acestor sume, aprobate și efectiv vărsate. Reținerea procentului de 1% se face la achitarea efectivă a onorariului către avocatul îndreptățit.

(4) Onorariile pentru asistența judiciară acordată în oricare dintre formele prevăzute de prezentul capitol, la solicitarea organelor administrației publice locale, se acordă din fondurile acestor organe, în limitele sumelor stabilite prin protocol încheiat de fiecare barou cu acestea. În lipsa protocolului, sunt aplicabile limitele stabilite prin protocolul prevăzut la art. 82 alin. (1).

Fondurile destinate asistenței judiciare sunt asigurate potrivit art. 26 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, cu modificările și completările ulterioare. În acest sens, o cotă de 75% din sumele provenind din impozitele încasate din onorariile avocaților, ale notarilor publici și ale executorilor judecătorești, se constituie venituri la bugetul de stat și se cuprinde distinct în bugetele de venituri și cheltuieli ale Consiliului Superior al Magistraturii, ale Ministerului Justiției, ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și ale Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Din aceasta cotă, procentul de 70% este cuprins în bugetul de venituri și cheltuieli ale Ministerului Justiției din care 50% este folosită pentru finanțarea sistemului de ajutor public judiciar și a sistemului de asistență judiciară.

Observăm că legea coroborată cu Protocolul nu instituie o limită maximă a onorariilor și nici nu interzice majorarea lor, dar face referire doar la menținere și majorare, nu și la reducere în cazul în care dosarul a fost soluționat cu apărător desemnat din oficiu.

Dispozițiile art. 274 alin. (2), (3) C. pr. civ, fac trimitere la „micșorarea onorariilor avocaților potrivit cu cele prevăzute în tabloul onorariilor minimale” or într-un dosar de natură penală i se stabilește onorariul din oficiu avocatului conform textelor de lege expuse, lucru care s-a și întâmplat în dosarul de față în care s-a stabilit minimul posibil, câte 150 lei/parte. Oricum, din câte știu nu mai există un tablou de onorarii minimale, în sensul legii.

În cauză, atât eu cât și colegii mei am depus toate diligențele instituite de lege pentru apărarea părților la nu mai puțin de 27 termene, iar amânarea judecării dosarului nu mi se poate imputa mie niciodată.

În condițiile în care banii pe oficii sunt puțini, impozabili și se virează cu întârziere, prezentarea avocatului la mai mult de 5-6 termene devine extrem de puțin oneroasă, chiar păguboasă.

Astfel, din onorariul acordat de instanță în cuantum de 500 lei, eu ca apărător desemnat din oficiu va trebui să plătesc: 16% impozit pe venit, 5,5% către Casa Asigurări Sănătate, 10% către Casa Asigurări Avocați, 7% cote Barou și UNBR (350 lei împărțit la 10 delegații în cuantum de 100 lei fiecare, cât permite plafonul maxim de oficii = 35 lei/dosar), 1% funcționare Serviciul Asistență Juridică, 1% cursuri INPPA cam 2 ore de curs x 25 lei/luna = 50 lei împărțit la 10 dosare = 5 lei /dosar), 0,5% asigurare obligatorie malpraxis, 1% fond Solidaritatea instituit de curând de UNBR, 2% taxe și comisioane bancare, întrucât banii pe oficii se virează obligatoriu pe card pentru a putea fi urmăriți de Fisc, în total 44% rețineri, deci 220 lei.

În afară de aceste rețineri automate mai sunt și cheltuieli nedeductibile, astfel că fiecare termen de judecată al unui proces costă avocatul din oficiu 5-10 lei x 27 termene = 270 lei

Adunând cele două sume, 220 lei banii guvernului cu 270 lei banii scoși din buzunar de avocat care se prezintă sau își asigură substituirea (lucru care înseamnă întoarcerea serviciului camaradului avocat cândva presupunând aceleași costuri) la 27 termene = 490 lei pierduți din 500 lei pe hârtie, de unde rezultă că am făcut voluntariat și ar trebui să fiu norocos că nu aduc bani de acasă pentru înfăptuirea justiției.

Ca urmare consider că este imperios necesară adoptarea unor onorarii, dacă nu europene măcar rezonabile, întrucât cele actuale sunt derizorii și în multe situații, precum cea expusă mai sus, nu acoperă nici cheltuielile necesare desfășurării în bune condițiuni a onorabilei profesii.

Revista „IUSTITIA”, Serie nouă, continuatoarea revistei din perioada interbelică

„JUSTIȚIA OLTENIEI”, este editată la inițiativa
dlui prof. univ. dr. **Ion Turculeanu** – decanul Baroului Dolj

☐ COLEGIUL DE REDACȚIE

- Prof. univ. dr. **Sorin Ionescu** – Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept și Științe Administrative
- Conf. univ. dr. **Lucian Săuleanu** (coordonator număr revistă) – Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept și Științe Administrative
- Prof. univ. dr. **Bianca Maria Carmen Predescu** – Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept și Științe Administrative
- Av. dr. **Radu Marinescu** – Baroul Dolj

BAROUL DOLJ

Adresa:

Calea București, Bl. 17D mezanin, Municipiul Craiova,
Cod postal: 200678, Județul Dolj, România

Telefon: +4 0251.413.940, +0351.408.430

Fax: +0251.413.937

e-mail: office@barouldolj.ro

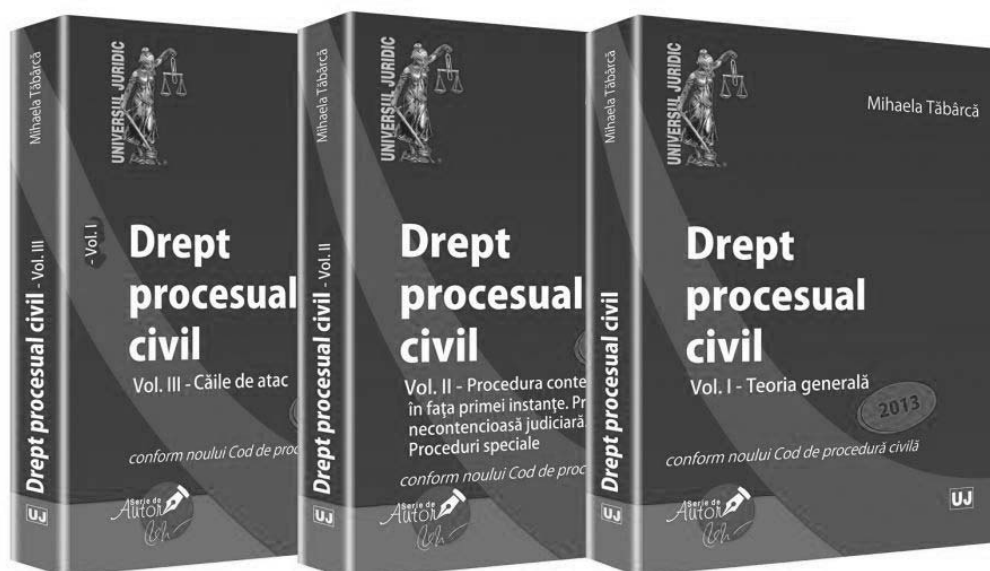
web: www.barouldolj.ro

Editura Universul Juridic

Ofertă pachet!
Drept procesual civil. Vol. I + II + III.
Teoria generală. Proceduri speciale. Căile de atac

Mihaela Tăbărcă

Comandă acum!

Reducere
-25%

Preț: 408 lei
306 lei

Format: Academic
Pagini: 838, 869, 300

Comandă rapid și comod: 021.312.22.21 | 0733.673.555 | comenzi@ujmag.ro | www.ujmag.ro

Librăria ta de carte de specialitate juridică, economică și business

Din 2008 suntem
alegerea lor...

TU?

Cursuri universitare • Tratate • Monografii • Coduri • Legislație • Jurisprudență • Reviste de specialitate

www.ujmag.ro

Bd. Iuliu Maniu nr. 7, clădirea Cotroceni Business Center corp C,
sector 6, București (lângă AFI MALL)

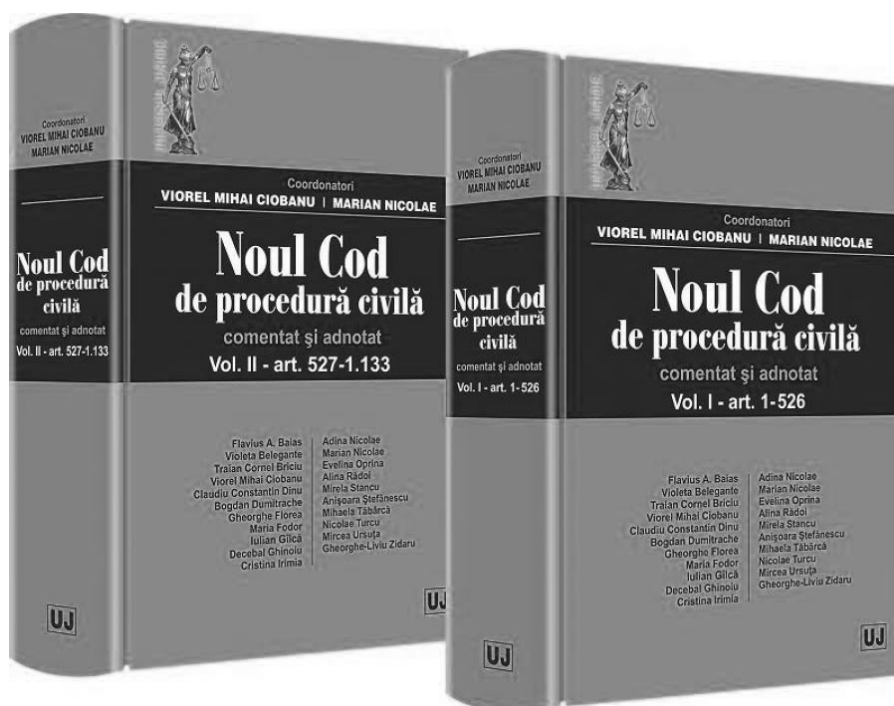
021.312.22.21 | 0733.673.555 | comenzi@ujmag.ro

Editura Universul Juridic

Ofertă pachet
Noul Cod de procedură civilă
Vol I + Vol II
Art. 1-526 + Art. 527-1133

Coord.: Viorel Mihai Ciobanu, Marian Nicolae
Autori: Flavius-Antoniou Baias, Traian Briciu, Bogdan Dumitrache,
Evelina Oprina, Mihaela Tăbărcă, Mircea Ursuța

Precomandă acum!

-25%
Reducere

Preț: 650 lei
487,50 lei

Format: Academic,
cartonat
Pagini: 1316, 2000

Precomandă rapid și comod: 021.312.22.21 | 0733.673.555 | comenzi@ujmag.ro | www.ujmag.ro